

^ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 02 (610) 08-14 Çileyə paş, yanvar, sal. il 2025
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddīn Eləglu

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev Litvanın Azərbaycanda yeni
təyin olunmuş səfirinin etimadnaməsini qəbul edib

Səh. 3

1947-ci il. Mustafa Bərzani və
onun peşmərgələri Azərbaycanda

Səh. 12

İro 56 sal li ser koça dawî ya Şêx
Ehmed Barzanî re derbas dibin

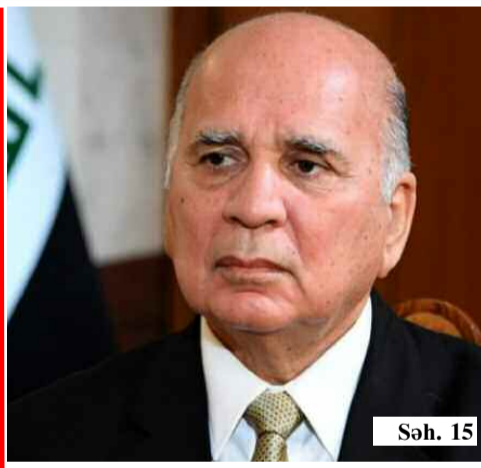
Səh. 2

Serok Nêçîrvan Barzanî beşdariya civîna
Hevpeymaniya Rêveberiya Dewletê de kir

Səh. 11

Mezlûm Ebdî: Em bi yekîtî û
serweriya axa Sûriyeyê re ne

Səh. 15

Fuad Hisên: DAİŞ hêştā
li ser deverê gef e

Səh. 13

Jîngeya Hewlêrê: Biryarên Serokê Hikûmetê
dê bandorekî baş li ser jîngeyê çêbike

Prezident İlham Əliyev Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə işgüzar səfərə gəlib

Kürd tarihi, coğrafiyası, dili ve kültürü

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman
davasında Kürd Xalqının rolu

Gavək berbi Zimanê Kurdî
KURD dilinə doğru bir addım

KÜRDLƏR VƏ KÜRDÜSTAN

Kürd imperatorluqları

Səh. 16

Şandeya DEM Partiyê dê biçer
cem Selahattin Demirtaş

Səh. 9

Başkan Mesud Barzanî'nin özel temsilcisi Hamid Derbendi
Mazlum Abdi ve ENKS ile görüşmek için Rojava'da

Səh. 14

101 saliya ji dayik bûna rojnamevan, nivîskar û serokê
Radyoya Yêrêvanê Para Kurdî Xelilê Çaçan Müradove

Səh. 18

Şêx Abdülselam Barzanî û Dewleta Kurdistanê
û Otonomî û Dewleta Federe ya Kurdistanê...

Prezident İlham Əliyev Litvanın Azərbaycanda yeni təyin olunmuş səfirinin etimadnaməsini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 10-da Litva Respublikasının ölkəmizdə yeni təyin olunmuş fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Kestutis Vaškelevičusun etimadnaməsini qəbul edib.

Səfir etimadnaməsini dövlətimizin başçısına təqdim etdi.

Prezident İlham Əliyev səfirle söhbət etdi.

Dövlətimizin başçısı 2022-ci ildə Litva Prezidentinin ölkəmizə, 2023-cü ildə isə özünün Litvaya rəsmi səfərlərini, ötən ilin sonunda Gitanas Nauseda ilə telefon danışığını, həmçinin bundan əvvəlki dövrlərdə Litvanın dövlət başçıları ilə təmaslarını məmnunluqla xatırladı, bunların ikitərəfli münasibətlərimizdə böyük inkişafa nail olduğunu vurğuladı. Səfir qeyd etdi ki, Litva Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə əlaqələrinin genişlənməsinə dəstək verməyə hər zaman hazırdır.

Səfirə Azərbaycanda fəaliyyətində uğurlar arzulayan Prezident İlham Əliyev ümidvar olduğunu bildirdi ki, onun səfirliliyi dövründə əlaqələrimiz daha da genişlənəcək, əməkdaşlığımızın möhkəmlənməsi üçün yeni imkanlar müəyyən ediləcək.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən Kestutis Vaškelevičus Litva Respublikasının Prezidenti Gitanas Nausedanın səmimi salamlarını və xoş arzularını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Prezident Gitanas Nausedaya çatdırmağı xahiş etdi.

Səfir qeyd etdi ki, Litva Prezidenti

onunla söhbəti zamanı Azərbaycanın oynadığı rolun önəmini vurğulayıb, ölkəmizlə əlaqələrin daha da möhkəmlənməsi istəyində olduğunu deyib, eyni zamanda, təyyarə qəzası ilə bağlı başsağlığını ifadə edib. Kestutis Vaškelevičus vurğuladı ki, Azərbaycan bu qəza zamanı xeyli sayda insanın həyatını xilas edən övladları ilə haqlı olaraq fəxr etməyə layiqdir.

Əlaqələrimizin tarixində ölkələrimizin və xalqlarımızın bir-birinin müstəqilliyini, azadlığını dəstəkləməsinin əhəmiyyətini qeyd edən səfir bunun rəmzi mənə daşdığını dedi. O, Azərbaycanın və Litvanın XX əsrin sonlarında müstəqil olmasından sonra ikitərəfli münasibətlərimizdə böyük inkişafa nail olduğunu vurğuladı. Səfir qeyd etdi ki, Litva Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə əlaqələrinin genişlənməsinə dəstək verməyə hər zaman hazırdır.

O, Azərbaycanın Ukraynaya göstərdiyi humanitar dəstəyi yüksək qiymətləndirdiklərini dedi, Litvanın Cənubi Qafqazda davamlı sülhü və inkişafı dəstəklədiyini vurğuladı.

Bu il ölkələrimiz arasında diplomatik əlaqələrin qurulmasının 30 illiyinin qeyd edildiyini deyən Kestutis Vaškelevičus səfirlilik fəaliyyəti dövründə münasibətlərimizin tarixində nümayiş etdirilmiş dostluq və həmrəylik ruhunda çalışacağını bildirdi.

Söhbət zamanı iqtisadiyyat, kənd təsərrüfatı və bərpaulunan enerji sahələrində əməkdaşlıq məsələləri də müzakirə edildi.

Prezident İlham Əliyev Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə işgüzar səfərə gəlib

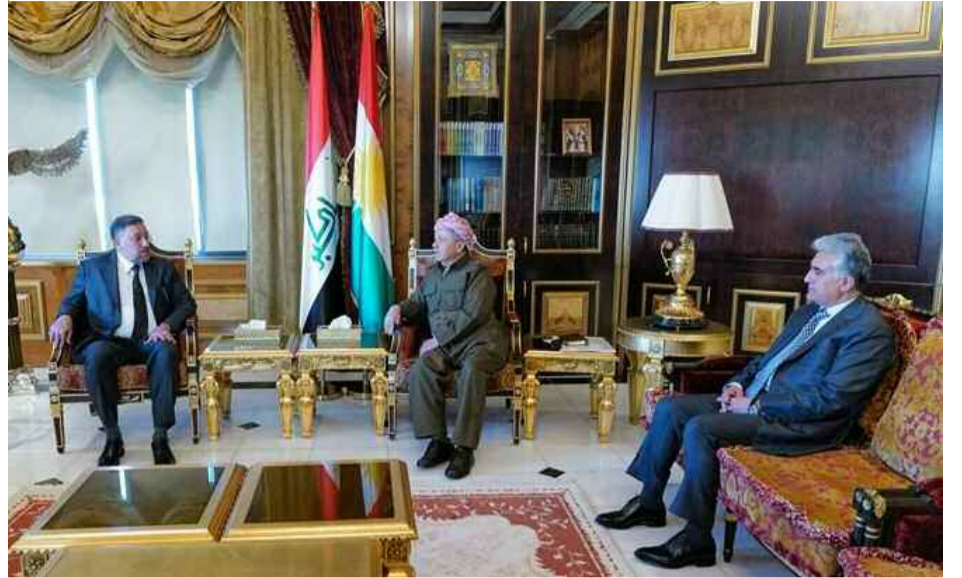
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Al Nəhyanın dəvəti ilə yanvarın 13-də Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə işgüzar səfərə gəlib.

Əbu-Dabinin Zayed Beynəlxalq Aero-

portunda dövlətimizin başçısının şərafinə fəxri qarovul dəstəsi düzülüşdü.

Prezident İlham Əliyevi Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Al Nəhyan qarşıladı.

Serok Barzanî û Xemîs Xencer danûstandinan li ser qebxwaziyên Rojhilata Navîn dikin

Serok Barzanî û Xemîs Xencer li ser peywendiyên navbera Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Îraqê ya Federalî û rewşa ewlehî û siyasî ya Îraqê diaxivin, herwesa danûstandinan li ser qebxwazî û guhertinên Rojhilata Navîn û deverê bi awayekî giştî jî dikin.

Serok Mesûd Barzanî duh (Pêncşem, 09.01.2025) li Pîr-

mamê pêşwaziya kesatiyê siyasî yê diyarê Îraqê Xemîs Xencer kir.

Di wê hevdîtinê de, behsa rewşa siyasî û ewlehî ya Îraqê û peywendiyên di navbera Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Îraqê ya Federalî de hat kirin.

Herwesa di wê hevdîtinê de amaje bi qebxwazî û guhertinên Rojhilata Navîn û deverê bi awayekî giştî jî hat dan.

Serok Nêçîrvan Barzanî beşdariya civîna Hevpeymaniya Rêveberiya Dewletê de kir

Nêçîrvan Barzanî Serokê Herêma Kurdistanê, êvariya roja yekşemê 12.01.2025ê li bajarê Bexdayê, beşdariya civîna Hevpeymaniya Rêveberiya Dewletê de kir ku, bi amadebûna birêzan Mihemed Şiya Sudanî Serokwezîrê Iraqa Federal û Dr. Mehmûd Meşhedanî Serokê Parlamentoya Îraqê hate lidarxistin.

Serok Nêçîrvan Barzanî tevî ku, balkişand li ser maf û şayîsteyên yasayî û destûrî yê Herêma Kurdistanê, herwesa pesna rola birêz Serokwezîr Sudanî kir ku, di sala borî da ji bo lihevtêgihîştina di navbera Hewlêr û Bexdayê de bi ciddî xebitiye û hêvî xwest ku, hemû pirsgirêk bi diyalogê çareser bibin. Di vê çarçoveyê da biryare sibê di navbera her du aliyên da civînek were lidarxistin.

Her wiha birêz Serokê Herêma Kurdistanê nêrîn, xebat û rola Serokwezîr birêz Sudanî ji bo bihêzkirina pêgeha Îraqê û bihêzkirina peywendiyên wê bi welatan ra li ser bingeha berjewendiyên hevbeş

bilind nixrand.

Di civînê da tekîd li ser pêwîstiya piştgiyariya hemû aliyên ya ji bo cîbicîkirina bernamêya Hikûmeta Federal di hemû waran de û her weha piştgiyariya reformên darayî û aborî yê hikûmetê kir û tekez li ser wê yekê kir ku, tu helwestek siyasî di pirsgirêka mûçeyan da tune ji bilî pirsgirêkên teknîkî ku, ew jî dikare bi rêya diyalogê û lihevtêgihîştinê bêne çareser kirin.

Hevpeymaniya Rêveberiya Dewletê daxwaz kir ku, Iraq bi awayekî bi alozî û bûyerên navçeyî û navdewletî ra tevbigere ku berjewendiyên Iraqê biparêze û xwe ji pevçûn û qeyranan dûr bixe. Di civînê da herwesa behsa rewşa Sûriyê hate kirin û tekez li ser amadebûna Iraqê ya ji bo piştvanîkirina gelê Sûriyê hate kirin.

Civînê rewşa Rojhilata Navîn û serdanên fermî yê birêz Serokwezîr Sudanî yê ji bo gelek welatên dost û gelek pirsgirêkên din gotûbêj kirin.

1947-ci il. Mustafa Bərzani və onun kürd peşmərgələri Azərbaycanda

Kürd xalqının əfsanəvi lideri, general Molla Mustafa Bərzaninin ölümündən 45 il ötdü

(Əvvəli ötən sayımızda)

Azərbaycanda olduğu dövrdə Mustafa Bərzaninin burada yaşayan kürdlərlə çoxsaylı görüşləri təşkil olunur, habelə o, Ermənistandakı kürdlərlə tanış olmaq üçün dəfələrlə Yerevana gedir. Onun təklifləri sayəsində Bakıda kürd yazıçı və şairlərinin əsərləri çap olunur, Yerevanda isə kürd radiosu açılır və 1937-ci ildə bağlanmış kürd dilində qəzet bərpa edilir. Həmin dövrdə Yerevan pedaqoji məktəbində kürd fakültəsi açılır, Ermənistan Dövlət nəşriyyatında ("Armşosizdat") isə kürd dilində ədəbiyyatın nəşri üzrə xüsusi komissiya yaradılır. Bu da hamısı deyil: Ermənistan Yazıçılar İttifaqının tərkibində kürd seksiyası, Ermənistan Elmlər Akademiyasında kürdşünaslıq bölməsi, Yerevan universitetində isə kürdoloji fakültə yaradılır. Azərbaycana nisbətən, Ermənistanda kürdlərlə bağlı tədbir və yeniliklərin çoxluğunu isə yəqin ki, Mircəfər Bağırovun Bərzaniyə olan nisbətən inamsız münasibəti ilə əlaqələndirmək olar.

Bərzaninin daha bir ideyası Azərbaycan ərazisində Kürd muxtar rayonunu bərpa etmək idi. Məlum olduğu kimi, vaxtilə Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Zəngilan, Füzuli, Cəbrayıl və Şuşa rayonlarının ərazisində "Qırmızı Kürdüstan" mövcud idi. Sonralar ləğv olunan həmin strukturun yenidən yaradılması ideyası istər Moskvada, istərsə də Bakıda

ay vaxt, silah-sursat verilməsini, hərbi təlimlər üçün şərait, sonra da İrana qayıtmaq üçün icazə verilməsini xahiş edir. İrandan təslimçi qaçışın revansını götürmək ideyası həm Moskva, həm də Bakıda partiya rəhbərliyinin xoşuna gəlir. 1949-cu ildə DİN-in Stalinə məruzəsində bu barədə deyilir: "Mustafa Bərzaninin arzularına uyğun olaraq Azərbaycan KP(b) MK-nin katibi yoldaş Bağırov hökumətə Bərzaninin dəstəsinin Xəzər dənizi sahilindəki düşərgələrdən birində yerləşdirmək, onları ərzaq və sursatla təmin etmək, habelə şəxsi heyəti hərbi işə öyrətmək barədə təkliflər verir".

Hökumət müvafiq qərarı qəbul edir. Həmin qərara əsasən, Bərzaninin dəstəsindən 3 atıcı bölük, artilleriya batareyası, minaatıcı batareya, minaaxtaran təqim, rabitə və tank təqimləri formalaşdırılır. SSRİ Silahlı qüvvələri Nazirliyindən şəxsi heyətə təlim keçmək üçün 25 zabit göndərilir.

Elə görünür ki, SSRİ Bərzaninin dəstəsindən ordu özəyi kimi istifadə etməklə miqyasca böyük olmayan müharibəyə hazırlaşır. Əks halda onun əsgərlərindən tankçı hazırlamaq nəyə gərəkdir?! Ancaq çox tezliklə bəlli olur ki, Sovet rəhbərliyi kürd xalqının planlarını qətiyyənlə düzgün anlamayıb: Azərbaycan SSR Dövlət Təhlükəsizliyi Nazirliyinin (DTN) Moskvaya məlumatında göstərilir ki, Bərzaninin şeyx komissar-

ərazisindən çıxarılsın və bacardıqca İrana sərhəddən uzaqda yerləşdirilsin..."

Bağırovun təklifi yetərli olur. SSRİ Nazirlər Sovetinin 1948-ci il 9 avqust tarixli qərarına əsasən DİN tərəfindən Bərzaninin dəstəsinin Bakıdan çıxarılaraq Özbəkistan SSR ərazisinə, Daşkənd dəmir yolunun Verxneye-Komsomolskoe stansiyasına daşınmasına başlanılır. Bakıdan kürdlərin çıxarılması birdəfəlik aksiya kimi yox, hissə-hissə, xırda dəstələr halında icra olunur. Onlar yeni ərazidə kolxozlarda yerləşdirilir, eyni zamanda burada hərbi təlimləri keçmək üçün şərait də yaradılır. DİN-in məruzəsində qeyd olunur ki, 1948-ci ilin sonunda Mustafa Bərzaninin Özbəkistan kommunistlərinin başçısı Yusupovla görüşü olur və həmin görüşdə Bərzani öz dəstəsinin şəraitindən narazılığını bildirərək vəziyyətin və gələcək planların müzakirəsi üçün Stalinlə görüşü təşkil etməyi Yusupovdan xahiş edir.

Göründüyü kimi, Sovet hökuməti Bərzaninin heç də "kommunizm qurucusu" olmadığını aydınlaşdıraraq kürdlərin Bakıdan uzaqlaşdırılmasını qərarına gəlir. Yəni, bu siyasi oyunda hər kəsin öz mənafeyi vardı, üstəlik bu mənafeələr üst-üstə düşmürdü. Həmin dövrdə (ta 1950-ci illərin ortalarına qədər) kürdlər Yaxın Şərqdə SSRİ-nin yeganə müttəfiqi idi və Moskva onlardan istər İraqda, istərsə də Suriyada Qərbə qarşı yararlanmaq niyyətindəydi. Bərzani isə öz növbəsində ya İranda, ya da İraqda müstəqil Kürdüstan dövləti qurmaq üçün əlləşirdi.

***

DİN-in məruzəsindən də görünür ki, Bərzaninin dəstəsinin Azərbaycandan kənarlaşdırılmasında maraqlı olan şəxslərdən biri məhz Bağırov idi. Kürd müəlliflər tərəfindən yazılmış "Mustafa Bərzani" bioqrafik kitabında da bu verisi vurğulanır. Kitabdan bir epizod:

"Bərzani tərəfdarları özlərinin Orta Asiyaya sürgün olunmalarını repressiya

kimi qəbul edirlər və Bağırovla Bərzani arasındakı münasibətlərin pisləşməsi ilə əlaqələndirirlər. Məsələn, onlar Daşkənddə Orduxan Cəlilə belə bir əhvalat danışır: "Bağırovun ad günündə bayram süfrəsi arxasında yubilyarın yaxınları ilə bərabər "Tudə"nin MK-nin katibi Pişəvəri və general Bərzani də əyləşibmiş. Şən söhbətlər və sağlıqlardan sonra Bağırov hiss edir ki, Bərzani çox qayğılıdır və üzünü ona çevirərək soruşur: "Niyə heç nə yemirsən?" Bərzani isə cavab olaraq yoldaşları ac və yoxsul olduğu bi vaxtda SSRİ-yə əylənmək üçün gəlmədiyini söyləyir. Məhz həmin məclisdən bir qədər sonra kürdlər Bakıdan çıxarıldığından Bərzani tərəfdarları köçürülmə əməliyyatının Bağırovun onlara qarşı münasibətinin soyuması ilə bağlayırlar". Belədir, ya yox? – hökm vermək çətindir. Fakt odur ki, kürdlər Özbəkistan kolxozlarından, bir hissəsi isə Altay vilayətində yerləşdirilir. Bərzani narazılığını Stalinə yazdığı məktublarla ifadə edir. O, Stalinə 72 məktub yazır, ancaq heç bir cavab almır. Bərzani fərz edir ki, məktublar Stalinə gedib çatmır, odur ki, qonşuluqda yaşayan bir qadıncan Moskvaya getməyi və məktubu orada poçt qutusuna salmağı xahiş edir. Kürdlərin həmin vaxtlardakı narazılıqlarını sonralar Xruşşovla görüşündə Bərzani zarafatla bu cür ifadə edəcəkdə: "Mən 5 dövlətə qarşı vuruşmalı olmuşam – İraq, İran, Türkiyə, Azərbaycan və Özbəkistana qarşı". Bəzi kürd tarixçiləri Bağırovun Bərzaniyə qarşı intriqalar apardığını və bu işdə Beriyanın xidmətindən yararlandığını yazır. Ancaq Pavel Sudoplatovun xatirələrindən də görünür ki, Stalinin xarici siyasət sahəsində böyük ümidlər bağladığı Bərzani ilə çətin ki Beriyanın açıq qarşılıqlı keçərdilər. Sudoplatova, görə, kürdlərin Azərbaycandan Özbəkistana köçürülməsi ideyası başdan ayağa Moskvanın ideyası idi və SSRİ-nin Yaxın Şərqi maraqlarının soyuması fonunda bu addım siyasi cəhətdən düzgün addımdı. Sudoplatov yazır: "Mən Yusupovun kabinetinə Bərzaninin başçılığı altında İrandan Azərbaycana qaçmış 3000 kürdün məskunlaşdırılması təklifi ilə gəlmişdim. Onları Qafqazda saxlamaq çox təhlükəli idi, odur ki, rəhbərlik kürdləri Özbəkistana köçürmək qərarına gəlmişdi..."

neqativ qarşılıdır. O cümlədən, Mircəfər Bağırov həmin ideyaya böyük skepsislə yanaşırdı, Bərzaninin öz millətinin nümayəndələrinə nəzarət istəyini isə onun "öz xanlığını yaratmaq" cəhdi kimi qiymətləndirirdi. Ümumiyyətlə, kürd xalqında olan arxaik tayfa münasibətləri və sərt iyerarxiya Mircəfər Bağırovun tənqidinə səbəb olur.

Bərzaninin digər istəyi isə İraqa döndəndən sonra orada Kürdüstan dövləti yaratmaq barədə Stalinə yola gətirmək idi. Sudoplatovun memuarlarından bəlli olur ki, Stalin həmin ideyaya da qol çəkmir.

***

Vadim Udilov "SSRİ-də terror aktları və təxribatlar" kitabında yazır: "Bərzani bəyan edir ki, İran hakimiyyətinə qarşı mübarizəni davam etdirmək niyyətindədir və Sovet hökumətindən onun dəstəsinə istirahət üçün bir neçə

ları inanclı kürdlər, həmçinin azərbaycanlılar qarşısında xütbələrlə çıxış etməklə onları heç də Sovet hakimiyyətini sevməyə çağırırdılar. Yəni, söhbət teokratik bir iyerarxiyadan gedir, Bərzaninin Sovet quruluşu haqda söylədiyi pafoslu kəlmələr isə niyyətlərini ört-basdır etmək fəndindən başqa bir şey deyilmiş.

DİN-in Stalinə məruzəsində deyilir: "Bir müddət sonra agentura yolu ilə müəyyən edildi ki, Mustafa Bərzani siyasi savadsız şəxs olmaqla bərabər, kürd tayfalarını birləşdirərək onlardan knyazlıq qurmaq və bu knyazlığın rəhbəri olmaq niyyətindədir. O, SSRİ-də olduğu dövrə onun heç nəyə öhdəlik götürmədiyi müvəqqəti bir təzahür kimi baxır. Bu cür əhval-ruhiyyəni nəzərə alaraq yoldaş Bağırov hökumət qarşısında məsələ qaldıraraq ki, kürd xalqının dəstələri Azərbaycan SSR

***

Kürdlərin Özbəkistan dövrü 1958-ci ilə qədər – İraqda 14 iyulda kral II Feysəlin devrilməsinə qədər davam edir. Mütəəyyətin süqutundan sonra molla Mustafa Bərzani İraqa döndür...

Məmməd Süleymanov

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Əvvəlki ötən saylarımızda ERMƏNİ XƏLİFƏSİNİN BÜTÜN KEŞİŞLƏRİLƏ BARIŞ ÜÇÜN MƏSCİDƏ GƏLMƏSİ

Xəlifə belə ki, gördü ermənilərin arvad-uşağı ağlaşa-ağlaşa töküldülər onun qapısına, tez durub kilsə paltarını geyib böyük xaçı, kilsələrin böyük keşişləri hər biri bir İncili əlinə alıb, kilsə paltarları əyinlərində, keşişlərin əllərində qiymətli bayraq, neçə ruslar qabaqda papaqları ağacın başında, naçalnik onların dalında və ermənilərin nümayəndələri bunların dalınca musiqi çala-çala gəldilər meydana doldular. Xəlifə qabaqca, keşişlər əllərində xaç və İncil və bayraqlar bir parası ağlaya-ağlaya məscid həyətinə daxil oldular ki, bizi əfv edin, bağışlayın.

Həmin gün müsəlmanların əyan-əşrəfləri və böyük alimləri müəyyən bir işlə bağlı məscidə gəlmişdilər. Mən də (Mir Möhsün Nəvvab) bir vacib işlə əlaqədar oraya gəlmişdim. Məscidin həyətinə çatanda qonşuluqdakı qapı açıldı. Əvvəl ordan naçalnik çıxdı və mənə yaxınlaşıb əlimdən tutaraq «izvinite» sözünü deyib daxil oldu. Onun arxasınca gələn erməni xəlifəsi də mənim əlimi sıxaraq «bağışlayın» deyib içəri daxil oldular. Bu zaman cənab Hacı Molla Hüseyn qazi təşrif gətirdi. Onların ardınca müsəlmanlar da məscidə daxil olub xəlifə və keşişlərlə görüşdülər. Bundan sonra xəlifə barışıq nitqinə başladı. Bir qədər sonra məsciddən çıxdılar. Cənab qazi və müsəlmanların əyanları da onlarla erməni meydanına tərəf yollandılar. Yenə qabaqda naçalnik və ruslar musiqi sədası altında erməni məhəlləsinə doğru hərəkət edirdilər.

Aman (sülh) bayraqlarından birini mən (Nəvvab) alıb iki ay məscidə saxladım. Sonra keşişlər gəlib həmin bayrağı geri istədilər. Cənab Nəcəfqu-lu ağanın vasitəsilə həmin keşişlərdən bir qəbz almaqla bərabər, həm də bayraqla birlikdə məscidin qarşısında Əfrasiyabın şəklini çəkirdim. Bunu mən ermənilərin üstümüzə böhtan atmaması üçün əyani dəlil kimi çəkirdim.

Ermənilərin bu növ siyasətinə və hiyləsinə inanmaq, eləcə də sülh məramına bel bağlamaq olmazdı. Çünki neçə dəfə bu qərar ilə məsciddə, kilsədə və qazinin evində bütün keşişlər, xəlifənin özü və erməni əyanları toplaşaraq çoxlu nitqlər söyləmiş, xütbələr oxumuş və dostluqdan danışmışlar. Amma axırı yenə mənasız olub. Belə ki, onlar, yeni ermənilər öz fitnə-fəsadlarından əl çəkməyərək xalqın rahatlığını kəsib onları qırğına düçar etmişlər.

Üç gün bundan sonra cənab Şeyxülislam Şuşa şəhərinə təşrif gətirdi. Şəhər əhalisi onu böyük ehtiramla qarşıladı. Şeyxülislamı üç yüz atlı, hörmətli şəxslər, alimlər, erməni keşişləri və xəlifəsi, eləcə də erməni böyükləri faytonlarda, otuz nəfər atlı kazaklar sursatları ilə birlikdə müşayiət edirdilər. Onlar şəhərə daxil olaraq

cənab qazinin evində qərar tutdular. Elə ki, sabah oldu, yenə alimlər, seyidlər, əyan-əşrəflər, ermənilərin

Mir Möhsün Nəvvab

xəlifəsi, keşişləri və əyanları cənab Şeyxülislamın hüzuruna gələrək xoş gəldin etdilər. Bundan sonra Şeyxülislam buyurdu ki, ey erməni və müsəlman camaatı! Bir para başqa vilayətlərdə fitnə-fəsad işləri vəba xəstəliyi kimi yayılarkən məclislərdə və yığıncaqlarda mərifət əhli Şuşa qalasının erməni və müsəlman əhlinin məhraban dolanmağını misal gətirərək iğtişaş salanları məzəmmət edirdilər. Onlar Avropanın Paris şəhərində olan xoş davranışı Qafqaz şəhərləri içərisində Şuşa əhalisinin məhraban münasibətləri ilə müqayisə edirdilər. Mənə məlumdur ki, siz iki tayfa, yəni erməni və müsəlmanlar keçmiş zamanlarda qardaş kimi dolanmışsınız. Hətta Məlik Şahnəzərin qızı Hurizad xanımı mərhum İbrahim xan özünə halal övrət edib, qohum olublar. İndi sizdən sual edirəm: bu fitnə-fəsada nə bais olur?

Aranızda din-məzhəb davası, namus məsələsi yoxdur. Bəs nə üçün bir neçə şeytan cildinə girmiş insanların fitnə-fəsadına uyaraq bu qədər qanların tökülməsinə, malların tələf olub, mülklərin dağılmasına və yanmasına bais olursunuz? Qiyamət günü Allah-təalanın qarşısında bu bəd əməlləriniz üçün cavab verəcəyinizi unudursunuz? O, tezliklə zalım ilə məzlum arasında ədalətlə divan edəndir. Tövbə edib Allah yoluna qayıdın. Bir də belə fitnə-fəsadlar törətməyin. Fitnə-fəsad törətməyə çalışan bir para adamların sözünə qulaq asmayın. Onlar öz cahillikləri ilə sizin rahatlığınızı əlinizdən alıb, öz fitnələri ilə sizi qırğına verirlər. Bununla bir məqsədə və ali mərtəbəyə nail olmaq qeyri-mümkündür.

Xülasə, o biri gün səhər tezdən cənabi-Şeyxülislam məscidə təşrif

gətirdi. Yenə də erməni və müsəlmanlar məscidin ətrafına toplaşdılar. Şeyx həzrətləri burda da çıxış edərək onların bütün fitnə-fəsadlara son qoymalarını və məhraban dolanmalarını nəsihət etdi. Hərbi qubernator da camaata elan etdi ki, sizin aranızda gedən vuruşlara son qoymaq və hər iki tayfa arasında (erməni və müsəlman) sülhü bərqərar etmək üçün dövlət məni buraya qubernator təyin etmişdir. Hər hansı bir fitnə-fəsadda mən məzlumun tərəfində olub zalımı tənbeh edəcəyəm. Buna mənim səlahiyyətim var.

Burdaki çıxışlardan sonra onların hamısı erməni kilsəsinin yanına gəldilər. Burda da erməni xəlifəsi və qubernator çıxış edib, hamını fitnə-fəsadlardan əl çəkib əmin-amanlığı təmin etməyə çağırırdılar.

Din xadimləri və qubernator bu iki tayfa arasında sülh yaratmağa çalışdılar vaxt xəbər gəldi ki Vəng tərəfdə ermənilər toplaşib müsəlman köçərilərinin yolunu kəsiblər. Belə ki, min nəfərəcən əlsiz-ayaqsız övrət-uşaq, qoca kişilər və onların heyvanları yığılıb o tərəfdə meşədə qalıblar.

Bu xəbər şəhərə çatan kimi, dərhal Ağdama və Bağlar əhlinə müxtəlif kağızlar yazıb göndərdilər. Dərhal altı yüzə qədər silahlı atlılar cəm oldular və üz qoydular Vəng tərəfə. Ermənilərin səngərlərinə bir güllə atımlıq məsafədə düşüb dəstələr təşkil etdilər. Ermənilər xəbərdar olan kimi qorxuya düşdülər və bir neçə erməni onları hüzuruna göndərdilər ki, müsəlmanların

oradan keçərək öz oymaqlarına tərəf yollandılar.

Həmin günün sabahı xəbər gətirdilər ki, erməni tayfası Əsgəran səngərlərinə girərək yolla gəlib-gedəni qəflətən güllə ilə vurub öldürür, yaxud yaralayır. Həmin saat, yeni xəbər gələn kimi qubernatorun əmri ilə bir dəstə kazak Abbas bəy Talib bəy oğlunu götürüb Əsgərana tərəf yollandılar. Kazaklar Abbas bəy Talib bəy oğlu ilə bərabər, erməniləri həmin səngərlərdən çıxarıb dağıtdılar. Ermənilər isə Əsgəran səngərlərindən çıxarıldıqdan sonra onlar Xanabad kəndinə hücum edirlər. Onlar kənddə Həsənağa Süleyman xan oğlunun mülkünü, böyük və gözəl imarətlərini darmadağın edərək, mal-dövlətini talan etmişlər.

Bundan sonra ermənilər Badara kəndinə hücum çəkirlər. Onlar həkim Mirzə Allahqulu oğlunun evini hər tərəfdən mühasirəyə alaraq od vururlar. Bu zaman Mirzə Allahqulu oğlu öz övladları Cahangir bəy və Kərim bəylə bu əhvalatdan xəbərsiz içəridə işlə məşğul idilər. Ermənilərin bir qismi isə içəri doluşaraq Mirzə Allahqulu oğlunu və övladlarını, eləcə də növələrini övrət-uşaqları ilə birlikdə qətlə yetirib mal-dövlətlərini talan etdilər.

ŞUŞA ŞƏHƏRİNİN ƏTRAFINDAKI KƏNDLƏRDƏ BAŞ VERƏN ƏHVALATLAR

Ermənilərin yuxarıda deyilən vəhşiliklərindən xəbər tutan kürdlər dərhal silahlanaaraq bir neçə yüz atlı ilə üz qoydular Minkənd, Xinzirək və başqa kəndlərin üstünə. Onlar bu kəndləri darmadağın etdilər. Ermənilərdən bir qismi öldü, bir qismi qaçıb canını qurtardı, başqa bir qismi isə tüfənglərini atıb təslim oldular.

O günün sabahı mənim (Mir Möhsün Nəvvabın) yanıma bir cavan kürd oğlanı gəlib xəbər verdi ki, biz müsəlmanlar cəm olub birdən yüz evdən ibarət olan Hərrad kəndinin üstünə hücum çəkdik. Bizim hücumun qarşısında tab gətirməyən ermənilər ələcsiz qalıb tüfəng və patronlaşlarını atdılar və acizənə şəkildə təslim oldular. Oğlan dedi ki, indi Qaladərəsinin üstünə hücum çəkmək məqsədi ilə hazırlıq görürük. Həmin oğlan bacardığı qədər boş gilizlər alıb apardı və dedi ki, orada yaxşı patron qayıran var. Verəcəyəm bu gilizləri doldursun, çünki lazım olacaq.

Həmin günlər cənab Şeyxülislam buyurdu ki, erməni tayfasından bir neçə mötəbər adam onun hüzuruna gəlsinlər. Həmin gün müsəlmanlar da oraya toplaşmışdı. Onlar gəldikdən sonra Şeyxülislam buyurdu ki, inşallah, sabah mən getməliyəm. Yenə də hər iki tayfaya nəsihət edirəm ki, burada əmin-amamlığı pozmayaraq, əvvəlki kimi yenə də bir-birinizə ehtiram ilə yanaşaraq qardaş kimi dolanasınız.

Ardı var
Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

gəlişlərinin səbəbini öyrənsinlər. Atlılar həmin ermənilərə bildirdilər ki, gəlmişik köçərilərin yollarını kəsənlərə layiqli cəza verək ki, bundan sonra bir də belə iş görməsinlər.

Ermənilər dedilər ki, biz onların yolunu kəsməmişik. Ola bilsin ki, köç tayfası bizim ermənilərlə dava ediblər və bunun nəticəsində bir-iki adam ölübdür. Xülasə, atlılar köçərilərin yolunu açdılar, onlar sərbəst gəlib

Kürdlər və Kürdüstan

Kürdlərin coğrafiyası və yerləşməsi

Əvvəli ötən saytımda

Ümumiyyətlə, kürd-erməni ərazisinin qarışıq əhalisinin gələcəkdə ağır fəlakətlər törədə biləcəyi nəzərə alınmayıb. Əgər indiki türk hakimiyyətsizliyi və haqsızlığı götürülsə, onda çoxəsrlik qonşular olan erməni və kürdlər nə səbəbə öz aralarında «modus vivendi»-ni elə yaratmasınlar ki, kürd heyvandarlığı erməni sənətkarlığı və əkinçiliyini tamlasın. Hələlik çox gərgin milli ehtirasların toqquşma qorxusu olduğu üçün yuxarı qüvvələrin nəzarəti və xeyirxah vasitçiliyi lazım idi.

Qeyd edək ki, metorianlarda kürdlərin qarışıq yaşadığı Həkaridə keçən əsrin 40-cı illərindən erməni qırğınına bənzər bir şey baş verməyib. Görünür, köhnə zamanlarda ermənilərlə kürdlərin münasibəti də daha hamar imiş. Erməni yazıçısı Abovyanın onlar haqqında rəyi çox məşhurdur. O, 1846-cı ildə yazmışdı "döyüşkenlik, səmimiyyət, düzgün, öz başçılıqlarına sonsuz sədaqət, verdiyi sözə dəqiq əməl etmək, qonaqpərvərlik, qan intiqamı və hətta yaxın qohumlar arasında qəbilə düşmənçiliyi, oğurluq, soyğunçuluq ehtirası, qadına sonsuz ehtiram – bütün xalqa xas olan ümumi məziyyət və keyfiyyətlər bunlardır".² İlk baxışdan görünür ki, bu xarakteristika çox xeyirxahdır. Hətta onu bəzi hissələri çox şişirdilib. Məsələn, mən kürd düzlüyü və səmimiyyətinin altından qol

1) Biz xirstianların üstünlük təşkil etdiyi əşirət pestorianlarını deyil, şimalda və şərqdə ayrı-ayrı kəndlərdən danışırıq.

2) Abovyan elə bu mənada kürdlərin «cəngavər» adlandırır. Bax. Lerx, İssledovaniya. 1.28.

3) Və burada Rusiyaya getmiş və heç birsənədi olmayan kreditörə kürd musa bəy tərəfindən borcun qaytarılmasını xatırlatmaq lazımdı, (Mayevski) ya da Azərbaycanda ödəniş vaxt keçmiş kürd mülklərinin erməni tacirlərinə əlinə keçməsi.

çəkməyə cəsarət etməzdim. Amma bütün bunlar «yeni erməni ədəbiyyatının atasının» kürdlərə qarşı düşmənçiliyinin olmadığına göstəricisi kimi xüsusilə əlamətdardır.

Kürd məsələsinin ikinci tərəfi kürdlər arasında milli hərəkatın şübhəsiz mövcudluğu. Onların əksəriyyəti başqa xalqlardan təcrid olunmuş şəkildə cənubda yaşayır. Başında ehtimal ki, ən mühüm kürd qəbilə başçılarının durmağa çalışdığı hərəkatın necə təzahür edəcəyini demək çətindir. Ancaq söhbət nə qədər ki, türklərin kürdləri udmağından xilas olmaqdan gedir siyasi düşüncə və ən sadə həqiqət ari kürdlərə öz dilini, xalqını tam müdafiə etmək, yazı və məktəblər yaratmaq imkanı verilməlidir. Bir daha qeyd etmək lazımdır ki, ayrı-ayrı qəbilələr nə qədər vəhşi olsalar da, kürdlər heç də hər hansı bir ibtidai polenezialılar kimi zəif ağıllı irq deyillər. Əksinə, onların beynində, görünür, mədəni fikri tərəkürü mənimsəmək üçün heç bir maneə yoxdur. Çoxlu kürdlər türk, xüsusilə hərbi məktəbini keçiblər. Bu vaxta qədər inkişaf etmiş kürd yazısının olmamasını hər hansı bir anlayışın ifadəsini bacaraq türkçə yazıb oxumaq əvəz etmişdir. Türkiyə və İranda kürdlərdən bir sıra məşhur xadimlər çıxıblar. Kürdlər özləri belə hesab

edirlər ki, türk ordusunda, daha çox Süleymaniyədən olan minə qədər zabıt həmvətənləri vardır. Nəhayət, kürdlərin roluna üçüncü baxış vardır.

Onlar Şimali Mesapatamiyanı dövrələmiş bir zolaq kimi yerləşiblər.

1) Hər halda belə bir ad, məsələn bolqarların slovanlara aid edilməsindən az hüquqa malik deyil.

2) Məs. Böyük vəzir Səid paşa, görkəmli siyasi xadim İsmayıl Babanzadə, məşhur Əmir-Nizam (Azərbaycanın general qubernatoru və s.)

Bir çox təsirlərin meydanı kimi, bu sonuncunun iqtisaid inkişafı və siyasi əhəmiyyəti şübhəsizdir. Kimin əlində olmağından asılı olmayaraq burada Bağdad yolu da, Avropa ticarət konkurrensiyası, türk ənənələri, mümkün ərəb separatizmi və nəhayt şimaldan bizim dinc müdaxiləmiz olacaq. Bütün bu təsirləri birləşdirmək cəhdilə kürd məsələsi bütün genişliyi ilə çıxacaq. Ancaq kürdlər tək cənub Şimalda Cənub arasında divar deyillər. Onlar özləri uzağa, Şərqlə İranda sərhədlərinə və bütün Ermənistan yaylasından keçərək bizim indiki sərhədlərimizə qədər uzanırlar. Bütün bu daşqını yaxşı drenaj etmək və bütün bu üç milyon kürdü dinc yaşayışının qanun çərçivəsinə salmaq – Ön Asiyada gələcək siyastin ən böyük problemlərindən biri bax budur.

VII

Rusiyada kürdlər (1915-ci ilə qədər Rusiya İmperiyası)

Bizim daxili siyasətimizin əsas məsələsinə Rusiyada yaşayan kürdlər təşkil edir. Onlar rus sərhəddində ilk dəfə 1813-cü ildə bizim indiki Yelizavetpol quberniyasını əldə etdiyimiz Gülcüstan müqaviləsindən sonra göründülər. 1828-ci ildə bu xalqın Rusiyadakı nümayəndələri onların Kars və Ərdəhandan olan həmqəbilələri hesabına çoxaldılar.²

Hər müharibədə Zaqafqaziya səhəsinə bizim kürdlərə marağımız canlanırdı. İstisnasız olaraq hərbi hərəkatların bütün başçıları onlarla dinc münasibət qurmağa xüsusi diqqət yetirirdilər.

1) Faktiki olaraq 1804-05-ci illərdə Sisyanovun qələbəsindən sonra (Averyanov)

2) Onların sayı və yerləşməsi barədə 1-ci fəslə bax.

Xüsusilə bu işə polkovnik (gələcək qraf) Loris Melikov (1853-1856) başçılıq edəndə əhəmiyyətli dərəcədə müvəffəq olunurdu.

Hələ 1829-cu ildə Türkiyəyə qarşı müharibədə bizim tərəfimizdə dörd müsəlman alayı vuruşdu ki, onlardan biri 400 atlıdan ibarət xalis kürd alayı idi.

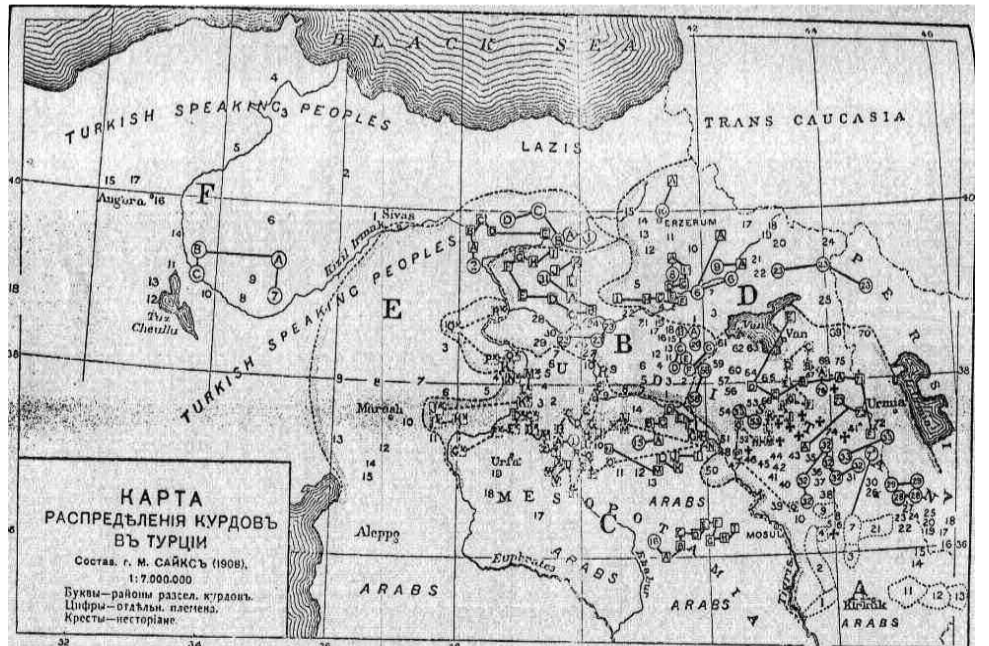
Krım müharibəsində bizdə iki kürd polku vardı. Biri Kars, o biri İrəvan. Sonuncuya general rütbəsinə qulluq etmiş və xarici kürdlərə təsiri ilə bizə böyük xidmət göstərmiş mayor Cəfər ağa komandirlik etmişdir. Onun bütün nəslini indi qədər Rusiya hökumətindən təqaüd alır. Onlardan biri general mayor rütbəsi almış Rusiya kürdlərinin başçısı Əli Əşrəf ağa Şəmşəddinovdur.²

1877-78-ci illərdə bizim tərəfimizdə bir sıra kürd polis təşkilatı, cəmiyyəti min üç yüz nəfər çıxış edirdi.

Bu ordunun xüsusi döyüş əhəmiyyəti yox idi. Ancaq onların özünü aparmağı barədə yüksək başçılar tərəfindən bir sıra təqdirəlayih rəylər vardır. Hər halda bu milis təşkilatı bizim nəzarətimizə bizim üçün bir sıra narahatlıqlar yarada bilən elementləri də daxil etməklə arxada böyük fayda vermişdi.³

Səlahiyyətli şəxslərin şəhadətinə görə rus kürdlərinin müasir vəziyyəti yaxşı deyil. Əsasən torpaqsızlıq onların əksəriyyətini buna həvələndirən və «həmidyyə» yığma qoşununa zabıt qəbul edən Türkiyəyə keçməyə məcbur etdi. Bununla bərabər, türk və İran kürdləri ildə altı dəfə köç yerlərini dəyişirlər, bizim kürdlərə isə onların otlaq yerləri ancaq iki yay ayına bəslənir.

Bizdə çox vaxt köçerilərin oturmaşmasını danılmaz tərəqqi kimi təsəvvür edirlər. Ancaq bundan asılı olmayaraq heyvandarlıq əkinçiliyin zəruri tamamlanmasıdır.

lanmasıdır. Kürdlərə münasibətdə əlavə etmək lazımdır ki, onların, məsələn, Ararat yaxınlığında istifadə etdiyi yer əkinçiliyə yaramır. Digər tərəfdən isə yayda miğmə ilə dolu olan bataqlıq düzənlikdə yaşamaq çətindir.

1) Köməkçisi kürd bəyi olan rus zabiti komandirlik edirdi. Bundan əlavə, polkda rus adyatunta 15 nişanlı draqun, molla və məktub daşıyan mirzə vardı.

2) Cəfər ağa 1876-cı ildə öldü. Rusiyada Şəmşəddinovlardan başqa, ikinci məşhur soyad Fətəbəyovlar idi.

3) Bu yığma qoşun haqqında sənədlərin əksəriyyəti Qafqaz Arxeo-

qrafiya komissiyasının aktlarında nəşr olunub.

4) Kürd həyatının bir ağıllı müşahidəçisi bu məsələni belə dürüst ifadə etmişdir: «Nə üçün yaxşı çobanı pis əkinçiyə çevirmək?» Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, Arazın sol sahilində yaşayan kürdlər arasında tamamilə oturaq əkinçilər var. İrəvan Kürdlərinin məişəti, dini, dili haqqında prof. Yeqizarovun olduqca ağıllı tədqiqatları var. Zap. Kav. O.İ.R.Q.O. XIII, vip. 2 (1891) Ancaq onun statistik məlumatları köhnəlib.

Bizdə Stavropol «truxmen»lərinə münasibətdə edildiyi kimi, kürdlər idarə birliyini birinci yaratmaq üçün xüsusi bir orqan qurmağın zəruriliyi çoxdan göstərilib. Bizim qaydalar kürdlərə aydın deyil. Onlar çox vaxt bilmirlər ki, müxtəlif idarələrin çoxsaylı məmurlarından hansında ədalət axtarsınlar. Onlara fəaliyyəti daha sürətli, təsirli və yığcam bir hakimiyyət lazımdır.

Kürdlərə məktəb də lazımdı, imkan daxilində dövlət məktəbi olsun, çünki deyildiyi kimi, onlar kasıb xalqdır. Nüfuzlarının təcridi və təbii itkisindən əzab çəkən adlı-sanlı nəsil üçün ali təhsil yolu arzu olunur. Hal-hazırda Xarkovda artıq bir kürd tələbə, Kiyevdə bir kadet var. Güman etmək olar ki, hərbi qulluğa girmək imkanının genişlənməsi, xüsusilə kürdlərin üreyindən olardı.

1) Bu fikir ilk dəfə general-admiral Muravyovun əmri ilə 1855-ci ildə «Kürd qəbilələrini idarə etmək üçün qayda» tərtib etmiş, kürdləri yaxşı tanıyan Loris Melikov tərəfindən deyilmişdir.

2) İndi İrəvan kürdlərinin Zor və Mirak cəmiyyətində iki məktəbi var. Fikrin tamlığı üçün yada salmaq lazımdır ki, İranın Xoy şəhərində rus konsullunun başçılığı ilə kürd uşaqları üçün bir

müddət kiçik bir məktəb fəaliyyət göstərmişdir.

Köhnə Russa
30. V. 1915

Mündəricat

1. Kürdlərin coğrafiyası və yerləşməsi
2. Kürdlərin tarixi.
3. Kürdlərin yaşayışı, təbəqə və tipi.
4. Dil, ədəbiyyat, y. azı.
5. Din.
6. Kürdlərin xarakteri.
7. Qadınların vəziyyəti. Başqa xalqlara münasibət. Kürd məsələsi.
8. Rusiyada kürdlər.

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

Kürd tarihi, coğrafyası, dili ve kültürü

Kürt dili ve kültürü kuvvetle muhtemeldir ki – birçok arkeolog bu görüşü paylaşmaktadır – Zagros -Toros eteklerinde neolitik devrimi ilk başlatan dil ve kültür olarak zamanla tüm Hint-Avrupa kökenli dil ve kültürlerin temelini teşkil etmiştir.

Bu kadar kadim bir halk ve köklü bir kültüre sahip olan bir millet neden hala 21. yüzyılda devlet değildir sorusunu kendine sormadan edemiyor insan.

İnsanlığın Afrika'da doğduğu, dünyaya yayılma merkezinin ise Toros-Zagros kavisi olduğu söylenmektedir. Mezopotamya'ya varış yüz binler öncesine dayanıyor.

Kürt dili ve kültürü kuvvetle muhtemeldir ki – birçok arkeolog bu görüşü paylaşmaktadır – Zagros -Toros eteklerinde neolitik devrimi ilk başlatan dil ve kültür olarak zamanla tüm Hint-Avrupa kökenli dil ve kültürlerin temelini teşkil etmiştir.

Kendi oluşumunu ise MÖ önce 15.000-10.000 yıllarına götürebiliriz. 4. Buzul döneminden çıkışla MÖ 20.000-15.000 ile birlikte alanın en otokton, yerli kültürü ve olarak şekillenmesi kuvvetle muhtemeldir. Kürt etnisitesi MÖ 6000'lerde iyice ayırt edilmektedir. Uygarlığın doğuşuna yol açan Zagros-Toros sisteminin birleştiği kavisi yani "verimli hilalin merkezi" üretkenliği bu sefer uygarlık merkezi Mezopotamya dışına taşımada gösterecektir. Ardarda gelişen Sümer, Babil ve Asur dönemlerinde uygarlık merkezi hep Dicle ve Fırat arasındadır.

Kürdistan teriminin temelinde "KUR" kelimesi yatmakta olup Sümer kökenlidir. Sümercede "KUR" Dağ demektir "TI" eki aidiyeti ifade eder böylelikle 'KURTI' kelimesi ortaya çıkmaktadır yani dağılırlar, dağılı halk anlamına gelmektedir. Bunun tarihini MÖ 3000 lere kadar geriye götürebiliriz.

Kürtler tarih sahnesine ilk defa Hurri'ler adıyla MÖ. 3000-2000 yılları arasında tarih sahnesine çıktıklarını görmekteyiz. Sümerler orman ve madenleri, Hurri boyları ise uygarlık nedeniyle binlerce yıl karşılıklı saldırı koruma mücadelesine gitmişlerdir. Kürtlerin etnik olarak Hurrilere dayandığı tezi etimolojik, etnolojik, arkeolojik ve antropolojik verilerle kanıtlanmıştır.

Özellikle de etnik olarak modern insanların otantik akrabaları arasındaki bağlantıyı kanıtlayan etimolojik alandaki veriler, Hurrice ile Kürtçe arasındaki dilsel aynılığa açıklığa kavuşturmuştur. Kürtlerin etnik olarak Hurrilere dayandığı gerçeği, sadece etimolojik alanla, yani dil bilimi ile sınırlı kalmıyor. Örneğin etnografik olarak da Hurrilerin o dönemde yaşadıkları coğrafyanın sınırları içerisinde bugün Kürtler yaşamakta olup, Hurrilere ait maddi kültür olarak ta benzer özellikleri farklılaşarak da olsa hala bağrında taşımaktadır.

Yine etnolojik olarak tarihsel süreç içerisinde Hurrilerin sırasıyla nasıl Gutilere, Mitaniilere, Urartulara, Kassitlere, Medlere ve modern Kürtlere dönüştükleri ve günümüze kadar geldiklerini de dilsel, kültürel ve coğrafik olarak gözlemlemek gayet mümkündür. Peki Hurriler ne zaman tarih sahnesine çıkmışlardır?

Hurrilerin ortaya çıkışı

Proto-Kürt Hurriler, neolitik devrimin çekirdek bölgesinin, yani Verimli Hilal, yukarı Mezopotamya ve coğrafik olarak büyük oranda bu iki coğrafik alanı içine alan Kürdistan bölgesinde yaklaşık olarak M.Ö. 5-6 bin yıl-

larında ortaya çıkmışlardır. Bu tarihlerde halen neolitik kültür özlü topluluklar başta. Şu ana kadar bunun aksi yönde değiştirecek, başka bir coğrafyada ve bu tarihlerden önce neolitik devrim izlerine rastlanılmamıştır.

Özellikle Tell Halaf kültür katmanı neolitik devrimi zirvesini yansıtırken, ortaya çıktığı coğrafyanın Kürdistan olması (bugünkü Şirnak'a bağlı Habur yakınlarında) bütün arkeolog ve antropologların gözünü Kürdistan üzerine çevirmiştir. O döneme ait bazı yerleşim alanlarında halen arkeolojik kazı çalışmaları devam ediyor. Bunların en zengin verili (kanıtı bol olan) olanı Tell Halaf kültür alanıdır. Tell Halaf kültürü ilk köy mimarisi, zengin ve gelişkin teknik

araç-gereç, ilk toplumsal düzen, çanak-çömlek ve ekonomik toplumun ortaya çıktığı bir kültürel kimlikten dolayı, dünyada ilk olma unvanına sahiptir.

Kültürel yapı ve dil

Hurriler özellikle de Tell Halaf kültürünün gerçekleşmesinde belirleyici rol oynamışlardır. Ayrıca Tell Halaf kültürü, Hurrilerin yerleşik oldukları coğrafik merkezde ortaya çıkmıştır. Zaten Hurrilerin ortaya çıktığı M.Ö. 5000 yıllarında Kürdistan'ın tümünde yerleşik tek halktı. Yani Tell Halaf kültürünün gerçekleşmesi Hurriler'den bağımsız düşünülemez. Kaldı ki Hurriler yeryüzünde ilk dilsel ve kültürel olarak belirginleşen birkaç topluluktan biridir. Dolayısıyla Tell Halaf kültürünün ortaya çıktığı tarihlerde, Hurriler belirginleşmiş ve Tell Halaf kültürünün ortaya çıktığı merkezde ve çevrelerinde yerleşik bir topluluktur. Hurrilere ait belgelere M.Ö. 5000 yılında, Tell Halaf kültürünün çıkış merkezinde ve çevrelerinde rastlanırken, bu tarihlerde başka topluluğa ait belgelere daha rastlanılmamıştır. Örneğin en eski topluluklar olarak kabul edilen, Elam, Sümer ve Semitik gruplara ait belge ve bulgulara ancak M.Ö. 4000-3000'lerde rastlanılmıştır.

Hurriler neolitik kültür özlü topluluk olup, belirginleşme tarihleri M.Ö 6000-5000 yıllarına denk geliyor. "Yapılan araştırmalarla Hurrilere ait oldukları alanları ve MÖ. 5000 ile 4000 yılları arasında ait taş ve kemiklerden yapılmış aletler Gorgiyen'in kuzey batısında bir mağarada bulunurlar. Yine, Hurrilere ait Babab Derviş ve Meyana tepede bulunan çeşitli eserler MÖ.4000 yıllarına aittir. Malatya çevresinde yaşamakta olan Hurri halkının MÖ. 5000 ile 3000 yılları arasında taş devrini yaşadıkları, Aslantep'e'de yapılan kazılar neticesi bulunan taşlarda yapılmış aletlerden anlaşılmıştır. Yine bu bölgedeki Hurri halkının MÖ. 3000 ile 2000 yılları arasında maden devrine geçtikleri bu

döneme ait yapılmış bronz eşyaların bulunmasıyla açıklık kazanmıştır. MÖ. 3000 yıllarında Hurrilere ait bulunan renkli seramiklerden MÖ. 3700 ile 3500 yılları arasında yapıldıkları anlaşılmıştır. Bulunan bu seramiklerle Tell Halaf ta bulunanlar aynı özellikleri taşımaktadır.

Temel toplumsal form olarak Aşiretçilik

Aşiretleşme sürecini yakından izlemek için Hurrilere bakmakta yarar vardır. Çünkü bu süreç en iyi Hurriler şahsında yaşanmıştır. Otokton bir halk olması bundandır. Aşiret yaşantısından önce kabile yaşantısı hakimdir. Kabile yaşantısı da; neolitik devrimle beraber insanların tarım ve hay-

geçip halklaşmaya doğru ilk adımını attıktan sonra aşiretsel yaşam tarzından, düzeninden diğer halklar gibi öyle kolay kurtulup başka toplumsal düzenlere geçiş yapmamışlardır. Bu bağlamda Kürt halkı gerçek anlamda sosyal, siyasal ve ekonomik olarak çözümlenmek isteniyorsa mutlaka aşiret olgusu anlaşılmalı ve doğru çözümlenmelidir. Halen Kürt halkının toplumsal yapılanmasında aşiretçilik siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmelerde belirleyici rol oynamaya devam ediyor. "Aslında tarih boyunca aşiretçilik Kürtlerde iki yönde rol oynamıştır. Birincisi, Kürt toplumunun, uygarlık sahnesinden çekilişini önlemiş, günümüze taşımıştır. İkincisi, toplumun özgür gelişimi yönünde ayak bağı olmuş, birlik ve beraberliğe yol vermemiştir. Bu nedenledir ki büyük Kürt ironisi aşiret olgusudur. Hep Kürtlerin neden devletleşmediği tartışıldı. Bunun çok fazla nedeni vardır. Ama Kürtlerin neden tarih sahnesinden çekilmediğinin tek nedeni örgütlenme biçimleri olan aşiretçiliktir.

Yoksa başka türlü yok olmaları, tarih sahnesinden çekilmeleri kaçınılmazdı. Eğer Kürtlere yönelik yapılan onca katliam ve asimilasyonist politikalar rağmen Kürtler halen ulusal özelliklerinden uzaklaşıp yok olmamışlarsa bunun tek geçerli sebebi alintıda da belirtildiği gibi aşiret yapılanmasının güçlü olmasındadır. Kaldı ki aşiret bağlılığı, birliği, dayanışma ve yardımlaşması çok güçlüdür.

İdari yapı

Hurrilerin görülmesi gereken bir diğer yönü bir devlet yapılanması olmayıp, toplumsal bir öze sahip olmasıdır. "Toplumsal örgütlenmenin belirgin modeli olan kabile-aşiretçilik devletleşmeyi önceleyen bir aşama değildir. Bu tip örgütlenmelerin en yüksek modeli aşiret konfederasyonlaşmasıdır.

Bunun sebebi doğal toplum özlü olmalarındandır. Ve örgütlenme ilişkileri kan bağına dayalıdır. Siyasal bir örgütlenme modeline pek gidilmez. Konfederasyonlaşmaya gitmeleri de ancak zorunlu koşullar ortaya çıktığında tercih edilir. Örneğin aşiret özlü topluluklarına farklı merkezi uygarlık güçlerinin saldırı düzenleyerek, bu yönlü ilk emperyalist yayılcı devletlerin çevre topluluklara hakimiyeti altına almak isteyip; aşiret düzeninde yaşayan toplulukların ekonomik, sosyal ve siyasal yaşantılarına en önemlisi de özgürlükleri için tehdit olmaya başlayınca, merkezi yapılanmaya gitmek zorunda kalmışlardır. Bunun üst yönetim organizasyonu ise aşiretler arası konfederasyonlaşmadır. Böylelikle aşiretler güç birliği yapıp erimekten, yok olmaktan kurtulmuşlardır. Konfederasyonlaşma süreci MÖ. 2500 yıllarında merkezi uygarlığın temsilcisi olan Akad hanedanlığıyla beraber başlamıştır. Bu süreç, merkezi uygarlık güçleri ile çevre toplulukları arasında çelişkilerin başladığı bir dönemdir. Ve bu aynı zamanda köleciliğin de kurumsallaşmaya başladığı tarihi süreçlerdir. Bu süreçte kölecilik Akad devleti proto-Kürt Hurrilerin yaşadıkları Kürdistan'a saldırılar düzenleyip, buralarda yaşayan toplulukları hükimiyet altına almak isteyince, Hurrili aşiretler Guti adıyla M.Ö 2300 yıllarında, bir aşiretler konfederasyonu kurarak Akadlara

Etnik yapının oluşumu

Hurriler, Kürtlerin dilsel ve kültürel ataları olarak tarih sahnesine çıkmış olurlar. O gün bugündür Kürtler, Kürdistan'da yerli ve en eski halk olarak var olagelmışlerdir. Burada ilgi çeken ve çözümlenmesi gereken kilit olgu Kürtlerin, sosyal, siyasal, ekonomik dolayısıyla bir bütünen toplumsal düzenine halen aşiretsel özde olmasındadır. Yani Kürtler 7000 yıl önce aşiret düzenine

karşı kendilerini korumaya başlamış, yaklaşık MÖ. 2250'de de Akadları yenerek yerine yüz yıl süren bir devlet kurmuşlardır. Fakat bundan önceki süreçlerde Hurriler devletleşmeye çok fazla ihtiyaç duymamışlardı. ProtoKürtler, MÖ. 6000'lerden MÖ. 2500 yılları arasında Kürdistan'ın tümünde komünal özlü topluluklar olarak yaşamışlardır. Komşu topluluklar tarafından kendilerine yönelik herhangi bir saldırı gerçekleşmediği gibi kendileri de başka topluluklara karşı saldırıya geçmemişlerdir.

Hurriler ve merkezi uygarlık

Ayrıca Hurrilerde, o tarihlerde devlet ve sınıfsallığa dayalı hiyerarşi gelişmediği için baskı ve zor aygıtı da pek gelişmemiştir. Eşitlikçi, özgür yaşama dayalı, komünalite tarzı esas olanıdır. Kürdistan'ın tümünde toplumsal yaşam böyle olduğu için devletleşme durumu yaşanmamıştır. Daha doğrusu bunun oluşabilme koşulları yok. Buna rağmen Hurriler ekonomik, sosyal ve siyasal olarak kendilerine yeten bir konumdaydılar. Örneğin tarım ve hayvancılık toplumun geçim kaynağıydı. Kürdistan'da neden devletleşmenin gerçekleşmediğine değinmişken, Hurriler ile Sümer arasındaki ilişkileri de çözümlenmeye yararlı olacaktır. Çünkü Hurriler'in merkezi bir yapıya kavuşmaması, yani devletleşmemesinin bir diğer sebebi de merkezi ihtiyaçlarını Sümerler üzerinden karşılamalarıdır. "Hurriler'in, Sümer uygarlığıyla komşulukları ve neoliğin sahibi olmaları nedeni ile çok yakın akrabaları mevcuttur. Dil yapılarında ve bir çok kelime de ortaklık sözkonusudur. Bunun çok erken dönemde, daha sonra Sümerler kuruluş aşamasında geliştiği de kabul gören bir görüştür. Bir anlamda Sümer şehir alanları ile Hurri tarımsal alanları doğal bir ittifak durumu yaşamaktadır. Tanrıça İnanna mitolojisinde de Gılgamış destanında da bu gerçeğin izlerine güçlü bir biçimde rastlanmaktadır. Yani Hurrilerin merkezi uygarlığı bir nevi Sümerdir. Aynı bir merkez kurma ihtiyacını güçlü bir biçimde duymamaktadır. Çünkü yanı başında bu ihtiyacını gören merkez dururken, yeni bir tane kurmanın gereği yoktur. Günümüze kadar bu anlayışın izlerini güçlü bir biçimde yaşamaktayız. Oynanan rol yanı başında merkezleşmiş siyasi güçlerin, eyaleti, otonomisi, federesi olma biçimindedir. Bugün bu alanda yaşanan bu gerçekliğin daha tarihin başlangıç yıllarında bir temele dayandığı anlaşılacak durumundadır.

Dolayısıyla bu tarihlerde Kürdistan'da yaşayan proto Kürtlerde yönetsel anlamda merkezi bir yapıya sahip olmaktan çok köylülük ve köysel yerleşmişlik daha fazla ön planda olmuştur. Genel olarak günümüzde Kürtlerin köy yaşam biçimi de kaynağını bu tarihlerden almaktadır. Kürtler de yaşanan bir çok gerçeklik kaynağını o dönemdeki protoKürtlerden ve bütün neolitik özlü topluluklardan almaktadır. Hurri uygarlığının izleri günümüze kadar gelmiştir. Bu izlerin örneklerine maddi kültürde, dine, mitolojide rastlıyoruz. Hurri öğeleri Kürdistan'ın yer ve aşiret adlarında bile izlenebilmektedir Kürt aşiretlerinin yaklaşık üçte ikisinin adları Hurri dilinden gelmektedir.

Fecri Dost - Aryen Haber

(Əvvəli ötən sayımızda)

- 9. bingehîn- əsas
- 10. tomar kirin- toplamaq
- 11. weşandin – çap etmək
- 12. par(f,-a) – pay, hissə
- 13. komar(f,-a)– respublika
- 14. dawî(f,-ya)- axır, son
- 15. sedem(m,ê) - səbəb
- 16. mişext bûyîn – sürgün olunmaq
- 17. mişextî - sürgün olunmuş
- 18. ci-war (m,-ê) – yer- yurd
- 19. raçîn – döşəmə
- 20. koçber (m,-ê; f,-a) - köçkün
- 21. revok (m,-ê; f,-a)- qaçqın
- 22. siyasî –siyasi
- 23. çandî – mədəni
- 24. bêşik –şübhəsiz
- 25. netewî- milli
- 26. derketin holê –meydana çıxmaq
- 27. asteng(m-ê) – maneə
- 28. qamûş- qamış
- 29. qirş- çöp
- 30. xerîb(f,-a) – qərib
- 31. kivş - bəlli, məlum
- 32. dilok (f,- a) – bayatı
- 33. beşek- bir hissə
- 2. Cümlələri indiki sadə zamanın məchul növündən indiki bitmiş zamanın məchul növünə çevirin.
- 1. Raçîn tē şuştin. - Raçîn hatîye şuştin
- 2. Nan tē stendin. –Nan....
- 3. Roder tēn paçışkirin. - Roder
- 4. Gellek pirtûk tēn weşandin. - Gellek pirtûk....
- 5. Dibistan tēn vekirin. –Dibistan...
- 6. Hûn tēn pêşwazkirin. - Hûn....
- 3. Cümlələri indiki bitmiş zamanın məchul növündən gələcək zamanın məchul növünə çevirin.
- 1. Dar hatine avdan. - Darên bēn avdan.
- 2. Balgeyên nû hatine şandin. - Balgeyên nû wê
- 3. Gotara bona rojnamê hatîye nivîsar. - Gotara bona rojnamê wê
- 4. Fêqiyên bona firotanê hatine beravkirin. - Fêqiyên.....
- Təkrar üçün çalışmalar
- 1. Cümlələrin zamanını müəyyən edib məchul növə çevirin.
- 1. Ez rojnaman dixwînim. - Rojname tēn xwendin.
- 2. Nêçîrvanan çend kew girtin. - Çend kew .....
- 3. Azad ê sêvan bixwe. – Sêvên.....
- 4. Polîsan zu-zu gundî dizêrandin. -Gundî zû-zû.....
- 5. Gel azadîyê bi zorê distîne. - Azadî bi zorê.....
- 6. Zanîyarên kurd ser pirsên zimanzanîyê karekî mezin dikin. – Ser pirsên zimanzanîyê karekî mezin.....

- 7. Em li dibistanan zarokan perwerde dikin. - Zarok li dibistanan .....
- 8. Sibê ewana yê karê xwe rêk û pêk bikin.- Karê wan ê sibê....
- 2. ``Dayîn``(vermək) feilinin sadə zamanlarda təsrifini təkrar edin.
- Keç. sadə z. Min da Te da Ewî da Me da We da Ewana da İndiki sadə z. Ez didim Tu didî Ew dide Em didin Hûn didin Ewana didin
- Gələcək sadə z. Ew ê bidim Tu yê bidî Ew ê bide Em ê bidin Hûn ê bidin Ewana yê bidin Bi kurdi biaxifin ``Raste``, ne rasteî``və s. ifadələrindən istifadə edib oxşar dialoqlar qurun.
- A: Gelê kurd yek ji gelên Rojhitatêyî hêne.- B: Raste, ...
- A: Dîroka kurdan ji kûraya sed-salan tê.- B: .....
- A: Zimanê kurdan erebiyê. - B: .....
- Welatê kurdan Pakistane.- B:

bir -birinci) du- duyem, duyemîn (iki - ikinci) sê- sêyem, sêyemîn (üç - üçüncü) çar- çarem, çaremîn(dörd - dördüncü) sed- sedem, sedemîn(yüz - yüzüncü)

2. Sayların sıra say forması eləcə də saylara –(y)an şəkilçisinin artırılması ilə düzəlir. İsmə cins və kəmiyyətinə uyğun izafələr əlavə edilir.

Keça dudan (İkinci qız), bajarê sisîyan (üçüncü şəhər), salên bîstan –(iyirminci illər) İsmi əvəz edən söz əvəzediciləri də saylarla işlənə bilər (Qadın cinsinə aid isimlər -ya, kişi cinsinə aid olan isimlər -yê, cəm isimlər isə - yê'n sözü ilə əvəz edilir).

Məs. Keça dudan- ya dudan Bajarê sisîyan- yê sisîyan Salên bîstan- yê'n bîstan

Qeyd: ``Yek`` sözü həm yuxarıdakı kimi –em sonluğu həm də –ê şəkilçisi qəbul edir. Bəzən ``birinci``

Gavek berbi Zimanê Kurdî KURD dilinə doğru bir addım

- A: Dêrbarê gelê kurd gellek jêderên hêja hene.--B: .....
- Dilok (Bayatı) Xerîb ez û tu ne, Ber devê rê runiştine Kes nabêje, Xerib, hûne ji ku ne? (Mən ilə sən qəribik, yolun kənarında oturmuşuq Heç kim soruşmur, ey qəriblər, siz haradansınız?) Qrammatika: 1. Keçmiş bitmiş zamanın məchul növü 2. Sıra sayları 1. Keçmiş bitmiş zamanın məchul növü ``hatin`` feilinin keçmiş bitmiş zamanı (ez hatibûm, tu hatibûyî, ew hatibû, em hatibûn, hûn hatibûn, ewana hatibûn) və əsas feilin məsdər forması ilə düzəlir.
- 1. Dema tu hatî min name şandibû (Sən gələndə mən məktubu göndərmişdim). – Dema tu hatî name hatibû şandin (Sən gələndə məktub göndərmişdi).
- 2. Dema min derî vekir, ewana mêvan cîwar kiribûn (Mən qapını açanda onlar qonaqları yerləşdirmişdilər).
- 3. Dema min derî vekir mêvan hatibûn cîwarkirin (Mən qapını açanda qonaqlar yerləşdirilmişdilər).
- 4. Dema em gêhêştin gund, dayîka min firavîn amade kiribû (Biz kəndə çatanda anam nahar hazırlamışdı).
- 5. Dema em gêhêştin gund, firavîn hatibû amadekirin (Biz kəndə çatanda nahar hazırlanmışdı).
- 2. Sıra sayları Miqdar saylarından sıra sayları düzəltmək üçün aşağıdakı üsullardan istifadə edilir.
- 1. Miqdar saylarının sonuna –(y) em yaxud, –(y)emîn şəkilçilərini əlavə edilir. yek- yekem, yekemîn(

mənasında ərəb mənşəli söz olan ``ewlîn`` sözü də işlənir Roja yekê = roja yekem= roja ewlîn

3. ``Car`` ``dəfə`` sözünün saylarla işlənməsi. Bu söz həm miqdar sayları, həm də sıra sayları ilə işlənir.

a) Carek (bir dəfə), du car (iki dəfə), sê car (üç dəfə), çar car (dörd dəfə), deh car (on dəfə) və s.

b) Cara yekê=cara yekem=yekemîn car (birinci dəfə), cara dudan= cara duduyan (ikinci dəfə), cara sisîyan (üçüncü dəfə), cara çaran (dördüncü dəfə), cara pəncan (beşinci dəfə)

4. Ayın tarixini göstərən zaman saylarının sonuna –(y)ê şəkilçisi əlavə edilir.

Çarê mehê(ayın dördü), çarê meha Gulanê (May ayının dördü), bîst û yekê Adarê (Martın iyirmi biri), heştê Nîsanê (Aprelin səkkizi), yanzdê llonê (Sent- yabrın on biri), bîstê Sibatê(Fevralın iyirmissi)

5. İllərin oxunması: a) Aşağıdakı üsul müasir dövrdə daha çox təsadüf edilir: Sala hezar pəncsed çardan(1514), sala hezar nehsed bist û yekê (1921), sala du hezar duduyan (2002), sala du hezar heftan (2007), sala du hezar yanzdan (2011) və s.

b) Bəzi hallarda illərin oxunması ayların oxunması kimi oxunur. Məs. hezar nehsed çil yekê salê (1941-ê salê), hezar heysed nod dude salê (1892-ê salê), du hezar yekê salê (2001- ê salê).

Têkst Kraleî Skotlandîyayê hebûye. Navê wî Robert Brûs bûye. Kralê İngiltərə artêşeke giran dişîne Skotlandîyayê ser Robert Brûs. Robert Brûs tevî ingilizan şeş çaran şeş

dike. Her car jî leşkerên wî bin dikevin.

Rojekê Robert Brûs xwe di şikeftêkê da vedişere. Vê demê ew dibîne pîrhevokek divedine ku tora xwe çêke. Pîrhevok şeş çaran divedine ku tayê çêkirî bi dîwarê şikeftê va bizeliqîne. Lê her carê jî ev yek wê ra li hev nayê. Ew dike nake ta neyê zeliqandin. Cara heftan tayê pîrhevokê çêkirî diwêr va dizeliqe û ew dest bi çêkirina tora xwe dike. Pîrhevok dil didî ber dilê Robert Brûs. Ew dibêje: ``Ez ê jî cara heftan biceribînim``. Cara heftan leşkerê wî ji leşkerê İngilîz dibe. Vê carê ew ser dikeve û kralê İngilîz paşda vedikişe.

Ferheng 40

- 1. artêş (f,-a)- ordu
- 2. şer kirin (-k-) - qalib gəlmək
- 3. leşker (m,-ê)- əsgər
- 4. Leşkerên wî bin dikevin - Onun əsgərləri məğlub olur
- 5. şikeft (f,-a;) - mağara
- 6. tor (f,-a; ob. h. torê)- tor
- 7. pîrhevok(f,-a) - hörümçək
- 8. zeliqîn - yapışmaq
- 9. zeliqandin(i.z.k.-zeliqîn)- yapışdırmaq
- 10. dil da ber dilê...– ...ruhlandırdı
- 11. cedandin (i.z.k.-cedîn)- çalışmaq
- 12. li hev hatin - barışmaq, bacarmaq
- 13. dîwar(m,-ê) - divar
- 14. biceribînim - sınaqdan keçirim
- 15. jê birin - udmaq, qalib gəlmək
- 16. ser ketin- üstələmək, qalib gəlmək
- 17. vekişyan (paşda vekişyan) – çəkilmək, geri çəkilmək
- 18. dadan – kilidləmək
- 19. bela kirin - dağıtmaq
- 20. jibartin (i.z.k. -jibêr-) – seçmək
- 21. gotar (f,-a)- məqalə
- 22. wergerandin (wer gerîn) -

- tərcümə etmək, çevirmək
- 23. revok (m,-ê ; f-a) - qaçqın
- 24. koçber (m,-ê;f-a) - köçkün
- 25. qencî (f,-ya)- yaxşılıq
- 26. belge (m, -yê)- sənəd
- 27. navandin – imzalamaq
- 28. mor kirin- möhür vurmaq
- 29. dengbêj (m,-ê; f-a) – müğənni
- 30. ingiliz -ingilis
- 31. car(ek) – (bir) dəfə
- 32. sitiranbêj (m,-ê; f,-a)– müğənni
- 33. çirokbêj (m,-ê; f,-a)- nağıl söyləyən
- 34. pîrozbahî (f,-ya)- təbrik
- 35. hey- hey
- 36. civîn(f,-a)- iclas
- 37. niqaş kirin- müzakirə etmək
- 38. mijar(f,-a)- mövzu
- 39. axifîn(axif)- danışmaq
- 40. destûr stendin- icazə almaq
- 41. destûr dayîn- icazə vermək
- 42. kade- şirin kökə
- Çalışmalar
- 1. Lazım olan sonluqları yazın. Min dîtibû - Ez hat... dîtin Te dîtibû - Tu hat... dîtin Ewî dîtibû- Ew hat... dîtin Me dîtibû- Em hat... dîtin We dîtibû- Hûn hat... dîtin Ewana dîtibûn – Ewana hat... dîtin
- 2. Cümlələri məchul növə çevirin.
- 1. Evarê me derî dadabû.- Evarê derî hatibû dadan .
- 2. Me nan xaribû.- Nan.....
- 3. Min name şandibû.- Name.....
- 4. Wana gellek rojname bela kiribûn.-Gellek rojname.....
- 5. Nêçîrvanan çend kêrgûşk girtibûn. -Çend kêrguşk.....
- 6. Ewana ser çəm ra du pire avitibûn. – Ser çəm ra du pire .....
- 7. Min ewana pêşwaz kiribûn. –Ewana .....
- 8. Wedê civînê me gellek pirs niqaş kiribûn.-Wedê civînê gellek pirs .....

Ardı var

Erdogan: Em bi biryarin şerê çil salî bi dawî bikin

Serokomarê Tirkîyê Recep Tayîp Erdogan serdana Amedê kir û di Heştemîn Kongreya Rêxistina

Amedê ya AK Partiyê de axivî. Erdogan got, ew bibiryar in şerê çil salî bidawî bikin û bi vê armancê gavên girîng avêtine. Erdogan bang li PKKê kir xwe hilweşîne û çekên xwe radest bike.

Erdogan got: "Aramî û çarenivîsa Amedê, aramî û çarenivîsa Tirkîyê ye. Amed herdem bûye dergûşa pêkvejiyanê. Biratiya me biratiya Îslamê û qedere ye. Lê hinekan xwestin welat parçe bikin. Em niha di qonaxa dawî ya vê lîstikê de ne. Dema gotina tiştên nû ye. Di şerê çil salî de, dehezaran mirovên me, sed milyar dolarên me vala çûn."

Herwaha got: "Di prosejên berê de derfetên dîrokî jidest çûn. Em niha dixwazin rêyeke mayînde bibînin. Bi pêşhatên navçeyê re em pencereyeke nû vedikin. Divê ev jî neyê windakirin. Pêwîst e rêxistina terorê xwe hilweşîne û çekên xwe bi merc radest bike. Divê êdî eşên sed û pêncî salan, taybet yê pêncî salên dawî nemînin."

Rêvebirekî Partiya Sosyal Demokrat: Daxuyaniya Hikûmetê ya di derbarê madeya 140 gelek girîn bû

Şeva borî, Hikûmeta Herêma Kurdistanê daxuyaniyek di derbarê hewila Hikûmeta Federal a

Iraqê bo girêbestkirina petrola Kerkûkê de belav kir û tê de ragehand ku li gorî destûra taîmî ya Iraqê, Hikûmeta Federal nikare yekalî di derbarê navçeyên sînorî yê madeya 140 de pêngavan bavêje.

Di vê derbarê de endamekî rêvebiriya Partiya Sosyal Demokratî Kurdîstanê Bextiyar Kerîm ji Bas-Newsê re ragehand: "Daxuyaniya Hikûmeta Herêma Kurdistanê di demeke guncav de derket, herçend em wek Partiya Sosyal Demokratî Kurdîstanê wisa difikirîn ku diviya ev daxuyanî zûtir bihate derxistin, evê jî encama wê siyaseya ku Hikûmeta Iraqê li hember Herêma Kurdistanê pêyrev kiriye, hem di warê sererastkirina yasaya petrol û gazê û li birîna beşa bûdçeya Kurdistanê û çibicîkirina rêkeftinan û pirsgirêka madeya 140 û neşandina mafên darayî evene hemû nêzîkbûneke xirab bûn li hember Herêma Kurdistanê û ew bi vê eqliyetê ve dixwazin li Kurdistanê qeyranên ava bikin û baweriya gel li Hikûmeta Herêma Kurdistanê nemîne."

Herwaha got, "Ya girîng ewe ku hemû hêz û aliyên siyasî yê Kurdistanê li dijî siyaseta Bexdayê yek helwest bin û piştevaniya vê daxuyaniyê bikin, ji ber ku Bexda dixwaze Kurdistan venegere ser nexşeya enerjîyê ya cîhanê bi taybetî. Piştî ku Kurdistanê petrola xwe firoto Bexdayê doz lê vekir, Bexda dixwaze aboriya Kurdistanê hişk bike û bikeve nava aloziyan "Divê civaka navdewletî gihiyê Bexdayê bike ku bi derxistina petrola Kerkûkê û nedana pişka herêmê ya bûdçeyê destûr binpê kiriye. Ji bo vê jî divê lobî were kirin."

Ebdulhekîm Beşar: Divê em li Şamê daxwaza mafên gelê

Ebdulhekîm Beşar derbarê serdana xwe ya ji bo Şamê û li ser pirsê egera hevdîtina bi Ehmed Şera re got: "Çûna min bo Şamê ne ji bo ku ev ez peymanan bi kesî re bikim. Rêjîmek ku gelek zulm û zor li Kurdan kir, li Şamê hat rûxandin û niha rêveberiyê nû tê avakirin, divê jî em di nav de bin. Min li Şamê hevdîtina bi hemû hêzên siyasî û pêkhateyên neteweyî û olî re kir û nameyên me derbarê çawaniya çareseriyê pirsê Kurd li Sûriyeyê gihîştin Ehmed Şera."

Li ser pirsê yekrêziya Kurdî û hevdîtina bi aliyên PYNK û HSDê re Ebdulhekîm Beşar got: "Bi rêya Amerîkî û Fransîyan re, pêwendî hene. Em wek ENKSê, em her yekrêziya Kurdî dixwazin. Bi çavdêriya Serok Barzanî 3 peyman çêbûn, lê bi ser neketin, niha dîsa em amade ne, lê mercên yekrêziyê ew e ku divê biryar ya Kurdên Sûriyeyê be û aliyê din xwe jî xwe ji PKKê biqetîne. Eger PKK belaya xwe ji me veke, ti pirs-girêkên me namînin."

Herwiha got: "Ya baş ew e ku

Kurdên Sûriyeyê bi şandekê bi PKKê re şandekê çêbikin û yekgirtî biçin Şamê, lê divê ne biçin Şamê daxwaza mafên

Ebdulhekîm Beşar

Nameyên me derbarê çawaniya çareseriyê pirsê Kurd li Sûriyeyê gihîştin Ehmed Şera

girêdayî bi ti aliyekî be û daxwaza mafên gelê Kurd bike. Em ê gelekî memnûn bikin ku Mezlûm Ebdî ku van her du xalan qebûl bikin."

Ebdulhekîm Beşar destnîşan kir: "Em nikarin bi PKKê re şandekê çêbikin û biçin Şamê. Ma dibe em biçin Şamê û bibêjin ku em biratiya gelan dixwazin û em mafên milletê Kurdan naxwazin? Em wek ENKSê û hemû welat-parêzên Kurdê ve yekê qebûl nake. Ji aliyên din tê xwastin ku ve pirs-girêkê çareser bikin."

Amaje bi wê jî kir: "Dema em

Kurdî nekin, ew tê wê wateyê ku em Kurdistanê Sûriyeyê têk didin. Eger wiha bikin jî, dê dîrok lanetê li me bike."

Ebdulhekîm Beşar derbarê hevdîtina xwe bi Serok Barzanî re got: "Serok Barzanî bi hîkmet e û xwedî ezmûn e, ew heq nade xwe ku bikeve nava hûrgiliyên pirsê Sûriyeyê. Ew ji me re dibêje, hûn Kurdên Sûriyeyê lihev bikin, çî li aliyê min bikeve, ez amade me alîkariya we bikim. Herwiha Serok Barzanî got ku ev îdareya nû ya li Sûriyeyê tiştên baş li ser Kurdan dibêje, hûn jî nekevin şaştiyan."

Hikûmeta Herêma Kurdistanê: Îraq xwe amade dike ku petrol û gazê ji xwe re bibe

Hikûmeta Herêma Kurdistanê ragihand ku Îraq xwe amade dike ku petrol û gaza herêmên Madeya 140 ji xwe re bibe.

Hikûmeta Herêma Kurdistanê ragihand divê li gorî Madeya 140 ya destûra Iraqê li Kerkûk û deverên nakok pêvajoya referandûmê bê kirin lê hikûmeta Iraqê niha amadehiyê dike ku bi awayekî yekalî petrol û gaza van deveran bibe.

"Divê li Kerkûk û deverên nakok referandûm bê kirin"

Hikûmeta Herêma Kurdistanê îro berê sibehê daxuyaniyê lezgin belav kir û got:

"Li gorî Madeya 140 ya Destûra Federal a Iraqê ya sala 2005an, divê li Kerkûk û deverên nakok pêvajoya referandûmê bê kirin.

Hikûmeta federal hatiye pabendkirin ku beriya 31ê Kanûna Pêşîn a 2007an wê pêvajoyê bi cih bîne.

Çi beriya wê dîrokê û çî jî di van 20 salên borî de, hemû hikûmetên Iraqê li dû hev di pêkanîna pêvajoya referandûmê de bi tevahî têk çûn."

Hikûmeta Herêma Kurdistanê Iraqê amaje pê kir ku Iraq dixwaze dest deyne ser gaz û petrolê û got:

"Niha hikûmeta Iraqê amadehiyê dike ku bi awayekî yekalî petrol û gaza van deveran ji xwe

re bibe lê xelkê Kurdistanê di çarçoveya Madeya 140 de daxwaza rewya ya van deveran dike.

Destûra Iraqê ya sala 2005an li gorî her du madeyên 110 û 115an mafê rewya û yekalî dide Hikûmeta Herêma Kurdistanê ku kêlgehên nûdîtî yê petrol û gazê îdare bike.

Her wiha madeya 112an amaje pê dike ku hikûmeta federal û hikûmeta herêmê kêlgehên neft û gazê yê berê yê wekî ku li Kerkûk û derdora wê hene bi hevbeşî îdare bikin.

Her wiha Bexda hatiye pabendkirin ku li gel herêmê derbarê dabeşkirina dahata wan kêlgehên ku berê hatine dîtîn li hev bike."

"Hikûmeta herêmê her amade bûye"

Hikûmeta Herêma Kurdistanê di daxuyaniyê de behsa berpirsariyên Bexdayê jî kir û got:

"Hikûmeta herêmê her amade bûye ku beşdarî van lihevkirinan bibe lê hikûmeta federal bi berdewamî xwe ji berpirsariyên xwe yê destûrî dîr xistiye.

Niha hikûmeta federal hewl dide ku peymanên petrol û gazê îmze bike bêyî ku madeyên destûrê bi giştî û bi taybetî her du madeyên 140 û 112an li ber çavan bigire.

Hikûmeta herêmê wekî mafê xwe yê destûrî dibîne ku bi hemû rêkarên cuda yê ku pêkan bi mafên xwe yê destûrî biparêze û ji bo parastina mafên destûrî yê xelkê Kurdistanê û Kerkûkê li ser bicihkirina yasayan bixebite."

BİZİM DƏ BƏRZANİ KİMİ XALQINA, VƏTƏNİNƏ BAĞLI BİR LİDERİMİZ OLSAYDI, YƏQİN Kİ, SSSRİ- DAĞILMAZDI VƏ DÜNYA QARIŞMAZDI

Metroya çox çətinliklə yetişdim və boş yerin birind əyləşdim. Qarşımdakı oturacağa isə 70 yaşlarında bir ağsaqqal əyləşdi, Görünüşündən, təmiz səliqəli geyimindən, adamda baxımlı bir insan olduğu qənaəti yaradırdı. Gün görmüş, mədəni bir insan olduğu görünüşündən bəlli idi.

Əlimdə, „Kürd Azadlıq hərəkatı,, və „Bərzani,, adlı kitab vardı, kitab diqqətini çəkdi, əvvəl kitaba sonra mənə baxdı və soruşdu.

-Maladoy çelovek, ponimayte po Ruskiy? Cavan Rus dilini anlayırmısınız? Dedi,

-Bəli bəy əfəndi, çox yaxşı başa düşürəm, rusçanı bir rusdan daha yaxşı danışırım dedim,

-Güldü və əlindəki kitaba baxa bilərəmmi dedi, kitabı uzatdım. Kitabı araşdırdıqdan sonra,

mənə, sən kürdmüsən sualını verdi?. Bəli kürdəm dedim.

-Bu kitab Mustafa Bərzaninin həyat və yaradıcılığı haqqındadır?

-Bəli dedim. Adam Bərzani adını eşidincə daldı, Sonra gülümsədi.

-Övlad dedi, maraqlandım deyə yəqin fikirləşdin Mustafa Bərzani haqqında haradan bilərəm deyə?

-Bəli Maraq etdim.

-Kremlində işə başlayalı bir il filan olmuşdu, tam xatırlamıram 1951- rin sonu və ya 1952- nin əvvəli olacaqdı. Soyuq qarlı bir Moskva səhərində Saraya girdim, əvvəl gözləmə salonuna baxdım, ziyarətçilər kimdir? Biri diqqətimi çəkdi, yanında iki adam var idi və rus deyil fərqli bir dillə danışdılar. Salam verib özümü tanıtdım,

Düzgün, səlist rus dilində Mustafa Bərzani olduğunu söylədi, bu adı bir neçə dəfə eşitmişdim, amma ilk dəfə idi görürdüm, 10 dəqiqəlik bir söhbətdən sonra, Stalinin ofisinə keçdik.

Stalin Bərzanini çox hörmətlə qarşıladı. Stalin ilə danışmaları səmimi bir mühitdə keçdi ,

Stalin Bərzaniyə: Hörmətli Bərzani, sizin ailənizi, qardaşlarınızın ailəsini də yanınıza alaraq Rusiyaya köçəsiniz. Mal desen mal, mülk deseniz mülk, məqam deseniz mövqe, nə istəsəniz sizə verəcəyəm, bu .ərtlə buraya yerləşin.

Sanki Bərzani bu sözləri heç duymurdu. Əlini başına söykəyərək çox dərinlərə getdi sanki, sifəti birdən tutuldu, qaraldı. İçimdə bu adam cah cəlalın içində yaşadı deyə düşünərkən, Bərzani bir anda, sərt bir dillə (net) xeyr dedi.

Cənab Stalin siz Kürdüstanı Həwərdən Amədə, Mahabatdan Qamışloya, Afrindən Süleymaniyəyə qədər ərazilərin hamısını

Rusiyaya gətirəcəksinizsə, yalnız insanları deyil,

Kürdistanın dağını, daşını, torpağını, suyunu daşıyıb gətirdə bilərsinizsə və kürdlər öz torpağında azad yaşayarsa, ancaq o zaman sizin istəyinizi qəbul edə bilərəm. Kürdüstansız bir dünyada, nəfəs ala bilmərəm, kürd xalqı təzyiq və zülm altında, Kürdüstan düşmən işğalında ikən, mən rahat yata bilmərəm. Əgər mal, mülk, məqam istəsəydim, rahatlıq, bolluq istəsəydim, bütün bunlara onsuz da sahib idim. Mənim ailəm bolluq və rahatlıq içində yaşayırdı, biz yalnız özümüz üçün deyil, kürd xalqının namusu, qüruru, şərəfi, torpağı, üçün mübarizə aparırıq, mənim dərdim

Afrində Suriyanın təziqi altındakı günahsız kürd uşaqlarıdır, mənim dərdim Türk dövlətinin zülmü altında əziyyət çəkərək müqavimət göstərən qardaşlarımdır, mənim dərdim İran cəza evlərində işgəncə görə qardaşlarımdır, mənim dərdim İraq hökumətinin heyvani rəftar etdiyi kürdlərdir. Mənim dərdim işğalçı güclərin işğal etdiyi Kürdüstandır. Mən onlara xidmət üçün burdayam. Əgər mənə bir yaxşılıq etmək istəsəniz, gündə iki saat kürdcə mahnı söyləyən bir radio kanalı verin ki, dünyanın ta o biri ucundakı kürd, dinlədiyi zaman, mənəvi dəyər tapsın və ümidini itirməsin, bilsin ki, kürd xalqı mübarizə aparır, müqavimət göstərir, bilsinlər ki, bir yerdə onların haqqını axtaran kimsələri var, zorla əllərindən alınan torpaqları, Kürdistana olan həsrətləri, az da olsa dinər bəlkə. Mən bu gün sizin onlara müstəqil bir ölkə verə bilmədiyiniz üçün gecələri yata bilmirəm. Allaha and içdim, yəmin etdim, son nəfəsimə qədər bu məzlum xalqa xidmət edəcəyəm. Bu gün əlimdən nə gəlir, onu edə bilərəm ...

-Bu sözlərdən sonra gözləri doldu, gözlərindən yaş süzüldü, onun qaralmış pörtmü şifəti sanki Stalinə danışmağı unutturdu.

Təxminən 10 dəqiqə səssizlikdən sonra Stalin, oturacağından qalxaraq Bərzaniyə tərəf gedərək Bərzaninin çiyinə toxundu və Bərzaniyə dedi: Kaş ki, məndən sonar Sovetlər birliyini siz və ya sizin kimi xalqını, vətəninizi seven biri idarə etsəydi içim rahat olardı.

Kürd xalqı sizin kimi bir liderə sahib olduqları üçün çox şükran olmalıdırlar.

Bərzani, sizin bu vətənpərvərliyinizə görə, kürd xalqı üçün əlimdən gələni edəcəyəm, sizə söz verirəm, İraq hökumətini devirmək üçün bütün imkanları dövrəyə alaraq bütün imkanlardan istifadə edərək, İraqa böyük zərbə vurulmasının zəminini hazırlayacağıq.

Abdulkərim Qasım ilə görüş, anlaşırısa, onun hakimiyyəti çevirmək üçün zəmin yaradaçağıq və çevriliş etməsinə kömək edəcəyik. Radio üçün də lazım olan nəysə olunacaq, ümid edirəm kürd xalqı sizin dəyərini bilir və dəyərləndirər.

Bərzani gülümsədi və ded: Mənim xalqım məzlum bir xalqdır, zülm altında əzilən bir xalqdır,

mən onlar üçün üzərimə düşəni edirəm, sağlıq olsun bu dünyadan köçəndən sonra gəlib qəbrimə bir fatihə də oxumasınlar problem deyil,yetər ki, azad və müstəqil bir Kürdüstanda yaşasınlar.

-O gündən sonra Bərzani ilə dost oldum, tez tez bu dəyərli insanın ziyarətinə gedərdim, Çox fərqli bir insan idi, insani baxışları, istiqamətləri çox idi və onun kimi vətəninə, xalqına və dostla dəyər verən sadıq bir lider görmədim,

Tək bir şeyə maraq edirəm, siz gənclər onun dəyərini bilirsinizmi? Onun sizin üçün nələrə qatıldığını, dözdüyünü, nə çətinliklər yaşadığını bilirsinizmi və qeyri iradə gözləri yaşararaq dedi: Bizim də, Bərzani kimi xalqına vətəninə bağlı bir liderimiz olsaydı, yəqin ki, SSSRİ- dağılmazdı və dünya qarışmazdı.

Hazırladı:

Tahir Süleyman

72 salî saliyawe pîroze

Li ser navê Yekitîya me Kurdên Qazaxistanê ya «BERBANG» em bi dil û can roja dayikbuna kesayeta çalak ya gelê kurd, helbestvanekî meyî rezdar ji gündê Aşîbûlakê

herema Almatayê Evdille İbrahim Şemoyi nav rojawe pîroz dikan.

İsal, Mamoste Evdille İbrhîm bû 72 salî, û ji ber gelek salan çalakiyên gelemperî yê çalak, bi fermana Rêveberîya Komeleya me Kurdên Qazaxistanê û Serokê wî Ezîzê Zîyo Bedirxan, bi xelata herî bilind a Komeleya me - madalyaya zêrîn ya "BERBANG" we hat xelat kirin.

Kar û xizmêta We di dereca pêşkevîna çanda meda hempaye. Em ji we re emrekî dirêj, jiyaneke xwaş, tendirustîyeke baş û bextewariyê dixwazin! Her bijî!

Mamosta Evdille İbrahim Şemoyi, xelata we bimbarek be

Başkan Mesud Barzani'nin özel temsilcisi Hamid Derbendi Mazlum Abdi ve ENKS ile görüşmek için Rojava'da

Başkan Mesud Barzani'nin temsilcisi Rojava'ya gitti. Temsilcinin DSG Genel Komutanı Mazlum Abdi ve ENKS'li

yetkiler dahil Rojavalı Kürt taraflarla görüşeceği bildirildi.

Rûdaw Arapça'nın özel kaynaklardan edindiği bilgiye göre; Başkan Mesud Barzani'nin Rojava'dan sorumlu özel temsilcisi Abdulhamid Derbendi Rojava'ya ulaştı.

Edinilen bilgilere göre Derbendi öncelikle Haseke'de Demokratik Suriye Güçleri (DSG) Genel Komutanı Mazlum Abdi ile bir araya gelecek.

Ardından Kamışlo'ya geçecek olan Mesud Barzani'nin Temsilcisi burada da Suriye Kürtleri Ulusal Konseyi (ENKS) yetkilileri ile görüşecek.

Ziyaret, ABD ve Fransa dahil Rojava'da Kürt taraflar arası birlik çabalarını yoğunlaştırdığı bir döneme denk geliyor.

DSG Genel Komutanı Mazlum Abdi'den Başkan Barzani'nin desteği için teşekkürler

Başkan Mesud Barzani'nin Rojava Özel temsilcisi Abdulhamit Derbendi, DSG Genel Komutanı Mazlum Abdi ile görüştü.

Başkan Mesud Barzani'nin Rojava'dan sorumlu özel temsilcisi Abdulhamid Derbendi Rojava'ya ulaştı. Derbendi ilk olarak Demokratik Suriye Güçleri (DSG) Genel Komutanı Mazlum Abdi ile bir araya geldi.

DSG'den görüşmeye ilişkin yapılan açıklamada şu ifadelere yer verildi:

"Demokratik Suriye Güçleri Genel Komutanı, Başkan Mesud Barzani'nin temsilcisi Dr. Hamid Derbendi ile görüştü. Görüşmede Kürt ve bölgesel sahadaki son gelişmeleri ele alandı.

Görüşmede Dr. Derbendi, Başkan Barzani'den Kürt birliğinin önemine ve Suriye'deki mevcut zorlukların üstesinden gelmek için ortak işbirliğinin güçlendirilmesine vurgu yapan bir destek mesajı ilettili.

Öte yandan DSG Genel Komutanı Mazlum Abdi de, Başkan Barzani'nin mesajı ve desteği için teşekkürlerini ifade etti. Abdi mevcut süreçte istikrarı sağlamak ve Kürt halkının çıkarlarını korumak için tüm Kürt tarafları arasında ortak çabanın önemine vurgu yaptı."

Sefin Dizayi, Türkiye'nin Erbil Başkonsolosu Topçu ile görüştü

Kürdistan Bölgesi Dış İlişkiler Dairesi Sorumlusu Sefin Dizayi, Türkiye'nin Erbil Başkonsolosu Erman Topçu ile ikili konular ve bölgesel gelişmeleri ele aldı.

Sefin Dizayi, Türkiye'nin Erbil Başkonsolosu Erman Topçu ile yaptığı görüşmeye ilişkin sosyal medya platformu X üzerinden bir açıklama yaptı.

Topçu ile güncel gelişmeler ve bölgesel konular hakkında görüşme yaptığını dile getiren Dizayi, "Ayrıca Başbakan Mesur Barzani'nin Ankara'ya gerçekleştirdiği son başarılı ziyareti değerlendirerek, ikili ilişkilerimizi güçlendirme yönündeki kararlılığımızı bir kez daha teyit ettik" ifadelerini kullandı.

Öte yandan Türkiye'nin Erbil Başkonsolosluğunun X hesabından, görüşmeye ilişkin bir açıklama yapıldı.

Paylaşımında, 2025'teki ilk resmi görüşme için Dizayi'nin ziyaret edildiği belirtilerek, Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesur Barzani'nin Türkiye ziyareti, ikili konular ve bölgesel gelişmelerin değerlendirildiği kaydedildi.

Başbakan Mesur Barzani, 7 Ocak'taki Ankara'yı ziyaret etmiş, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Hakan Fidan ile bir araya gelmişti.

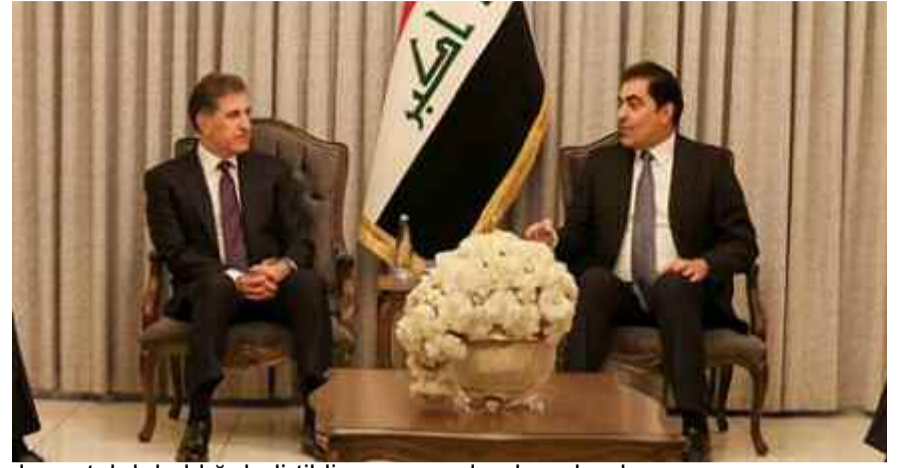
Neçirvan Barzani ve Esas İttifakı Başkanı: Kürdistan memurlarının maaşları güvence altına alınmalı

Başkan Neçirvan Barzani, Irak'taki Esas İttifakı Başkanı Muhsin Mendelawi ile bir araya gelerek, bölgedeki son gelişmelerin yanı sıra Irak'taki siyasi ve ekonomik durumu değerlendirdi.

Bağdat'a yaptığı ziyaretin ikinci gününde, Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, bugün öğleden sonra Irak Parlamentosu Birinci Başkan Yardımcısı ve Esas İttifakı Başkanı Muhsin Mendelawi ile görüştü.

Kürdistan Bölgesi Başkanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, görüşmede Irak'taki siyasi durum, Kürdistan Bölgesi'nin federal yetkililerle ilişkileri, ülkede istikrarın sağlanması ve kalkınma sürecine yönelik siyasi taraflar arasında işbirliğinin önemi ele alındı.

Açıklamada ayrıca, her iki tarafın, 2025 yılı bütçe yasaasının Kürdistan Bölgesi'nin tüm hak ve kazanımlarını, memurların maaşlarını sorunsuz bir şekilde güvence altına alacak şekilde düzenlenmesi gerektiği konuşun-

da mutabık kaldığı belirtildi.

Görüşmede, bölgenin genel durumu ve bunun Irak üzerindeki etkileri de ele alındı. Taraflar, mevcut zorluklarla mücadele etmek ve Irak'ı karmaşadan uzak tutmak için ortak çalışma yürütmenin gerekliliğini vurguladı.

Neçirvan Barzani dün Bağdat'a gitti

Başkan Neçirvan Barzani bir dizi temaslarda bulunmak üzere dün Bağdat'a gitti. Neçirvan Barzani, Irak Başbakanı Muhammed Şiya Sudani tarafın-

dan karşılandı.

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, ardından dün akşam saatlerinde Sudani'nin başkanlığında hükümetteki tüm tarafların yer aldığı Devlet Yönetim Koalisyonu toplantısına katıldı.

Kürdistan Bölgesi Başkanlığı'ndan Devlet Yönetim Koalisyonu toplantısına ilişkin yapılan açıklamada Neçirvan Barzani'nin Erbil-Bağdat arasındaki sorunların anayasa çerçevesinde ve diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğini vurguladığı belirtildi.

Başkan Neçirvan Barzani, Bedir Örgütü lideri Hadi Amiri ile görüştü

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, Bedir Örgütü Genel Sekreteri Hadi Amiri ile bir araya gelerek, bölgedeki son gelişmelerin yanı sıra Irak'taki siyasi ve ekonomik durumu değerlendirdi.

Bağdat'a yaptığı ziyaret kapsamında, Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, bugün öğleden sonra Bedir Örgütü Genel Sekreteri Hadi Amiri ile görüştü.

Kürdistan Bölgesi Başkanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, görüşmede Erbil ve Bağdat arasındaki siyasi ve güvenlik işbir-

liği başta olmak üzere, Irak'ın karşı karşıya olduğu zorluklarla mücadele için ortak çalışmanın önemine vurgu yapıldı.

Açıklamada, "Taraflar, ülkenin istikrar ve ilerlemesine hizmet edecek ortak bir ulusal vizyon oluşturmak için tüm siyasi taraflar arasındaki diyalogun güçlendirilmesini vurguladı" denildi.

Her iki taraf, uyumu sağlamak, ulusal ruhu güçlendirmek ve Irak halkının tüm bileşenlerinin çıkarlarını koruyacak şekilde anlaşmazlıkların aşılması için Iraklı taraflar arasındaki ortak koordinasyonun

sürdürülmesinin önemine de değindi.

Görüşmede, Suriye'deki gelişmeler başta olmak üzere, bölgenin genel durumu ve bunun Irak üzerindeki etkileri de ele alındı.

Neçirvan Barzani dün Bağdat'a gitti

Başkan Neçirvan Barzani bir dizi temaslarda bulunmak üzere dün Bağdat'a gitti. Neçirvan Barzani, Irak Başbakanı Muhammed Şiya Sudani tarafından karşılandı.

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, ardından dün akşam saatlerinde Sudani'nin başkanlığında hükümetteki tüm tarafların yer aldığı Devlet Yönetim Koalisyonu toplantısına katıldı.

Kürdistan Bölgesi Başkanlığı'ndan Devlet Yönetim Koalisyonu toplantısına ilişkin yapılan açıklamada Neçirvan Barzani'nin Erbil-Bağdat arasındaki sorunların anayasa çerçevesinde ve diyalog yoluyla çözülmesi gerektiğini vurguladığı belirtildi.

Rojava'da önemli görüşme: Başkan Barzani'nin temsilcisi Derbendi ve Mazlum Abdi bir araya geldi

Suriye Demokratik Güçleri (SDG) Genel Komutanı Mazlum Abdi, Başkan Mesud Barzani'nin Rojava İşlerinden Sorumlu Temsilcisi Hamid Derbendi ile bir araya geldi. Rojava kentlerini ziyaret eden Başkan Mesud Barzani'nin Temsilcisi Derbendi, 13 Ocak 2025 Pazartesi günü (bugün), Haseke'de SDG Genel Komutanı Abdi ile bir araya geldi. Edinilen bilgiye göre Başkan Barzani'nin Hamid Derbendi aracılığıyla Mazlum Abdi'ye iletildiği mesajda, Kürt birliğinin ve Suriye'deki mevcut zorluklara karşı birlikte mücadele etmenin önemi vurgulandı. Mazlum Abdi ise Suriye'deki mevcut aşamanın, barış ve istikrarı sağlamak, Kürdistan halkının çıkarlarını ve kazanımlarını korumak için Kürdistan'daki tüm tarafların çabalarını gerektirdiğini dile getirdi.

Serok Barzanî bi şandeyeke ENKSyê re civiya

Serok Mesûd Barzanî bi şandeya serkirdayetiyê ya Encûmena Niştîmanî ya Kurd a Sûriyeyê (ENKS) re civiya.

Baregeha Barzanî li ser civînê daxuyaniyê nivîskî belav kir.

Baregeha Barzanî di daxuyaniya de diyar kir ku pêşhatên dawî yên li Sûriyê û Rojavayê

Kurdistanê û helwesta Kurdan hatine gotûbêj kirin.

Di daxuyaniyê de hat ragihandin ku di civînê de Serok Barzanî "tekezî li ser piştgiriya doza gelê Kurd a li Sûriyeyê û pêwîstiya yekrêzî û yekhelwestiya aliyên Kurdî û berçavgirtina berjewendiyên gelê Kurd ên li Sûriyeyê û

giringiya diyalog û rêkarên aştîyane kir."

Baregeha Barzanî di daxuyaniya xwe de her wiha anî ziman:

"Serok Barzanî pêşwazî li şandeye serkirdayetiyê ya ENKSyê kir.

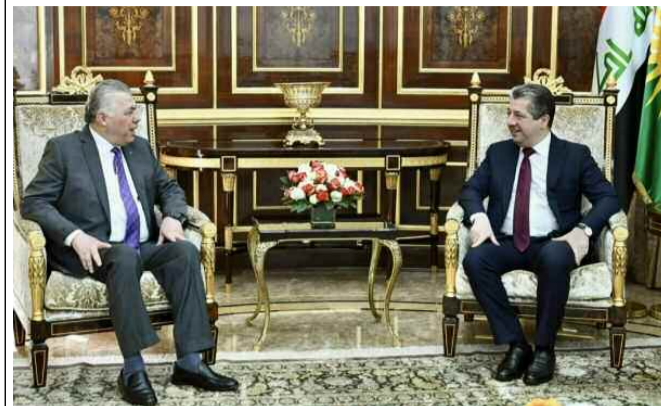
Roja Çarşemê 8ê Kanûna Paşîn a 2025an li Selahedîne Serok Mesûd Barzanî şandeye serkirdayetiyê ya ENKSyê pêşwazî kir.

Di hevdîtinê de derbarê rewş û pêşhatên dawî û guherînên li Sûriyeyê û her wiha helwesta aliyên Kurdî ya li hemberî guherînan guftûgo hatin kirin.

Di hevdîtinê de Serok Barzanî tekezî li ser piştgiriya doza gelê Kurd a li Sûriyeyê û pêwîstiya yekrêzî û yekhelwestiya aliyên Kurdî û berçavgirtina berjewendiyên gelê Kurd ên li Sûriyeyê û bikaranîna diyalog û rêbazên aştîyane kir."

Serokê Hikûmetê pêşwazî li Konsulê Giştî yê Filîstînê kir

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê pêşwazî li Konsulê Giştî yê Filîstînê kir û hêviya serkeftinê di erkê wî yê

nû de xwest.

Îro 13.01.2025ê Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî pêşwazî li Konsulê Giştî yê Filîstînê li Herêma Kurdistanê Balyoz Nezmî Hizûrî kir ku bi boneya dawî hatina erkê xwe ji bo xatir xwestinê serdan kir. Serokê Hikûmetê spasiya Konsulê Giştî yê Filîstînê kir, ji ber di dema karê xwe de, ji bo bihêzkirina peywendiyên dualî kar kiriye û hêviya serkeftinê di peywir û erkên wî yên nû de jê re xwest.

Konsulê Giştî yê Filîstînê jî pêzanînen xwe ji bo alîkarî û hemahengiya baş a Hikûmeta Herêma Kurdistanê nîşan da û behsa giringiya pêşxistina peywendiyên li gel Herêma Kurdistanê kir.

Mezlûm Ebdî: Em bi yekîtiyê û serweriya axa Sûriyeyê re ne

Mezlûm Ebdî ragihand ku ew gefê li yekîtiya Sûriyeyê dixwin. li dijî hemû cihêkariyan in ku Mehek di ser rûxîna rejîma

gefê li yekîtiya Sûriyeyê dixwin. Fermanîdarê Giştî yê Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) Mezlûm Ebdî di daxuyaniyê xwe de ji Ajansa France-Pressê re ragihand, "Em bi yekîtiyê û serweriya axa Sûriyeyê re ne."

Mezlûm Ebdî diyar kir ku ew li dijî hemû cihêkariyan in ku

gefê li yekîtiya Sûriyeyê dixwin. Mehek di ser rûxîna rejîma

Wezareta Karên Derve ya Fransayê 3yê Kanûna Pêşîn a 2025an ragihand ku Jean-Noel Barrot berî ku biçê Şamê 2yê mehê bi rêya telefonê bi Mezlûm Ebdî re axiviye. Mezlûm Ebdî û Wezîrê Karên Derve ya Fransayê Jean-Noel Barrot di pêwendiyê xwe de li ser "qonaxa berdewamiya veguhastina" desthilatê li Sûriyeyê axivîn.

Roja îne, wekî yekemîn şandeya rayedarên pilebilind ên welatên Rojava, Wezîrê Karên Derve yê Fransayê û hevtaya xwe ya Alman Annalena Baerbock gihiştin Şamê û bi Serokê birêvebiriya nû ya Sûriyeyê Ehmed Şer re civiyan.

Her du wezîran daxwaz ji rayedarên nû yên Şamê kir ku bi Kurdan re li hev bikin û dawî li şer bînin.

Wezareta Karên Derve ya Fransayê 3yê Kanûna Pêşîn a 2025an ragihand ku Jean-Noel Barrot berî ku biçê Şamê 2yê mehê bi rêya telefonê bi Mezlûm Ebdî re axiviye.

Mezlûm Ebdî û Wezîrê Karên Derve ya Fransayê Jean-Noel Barrot di pêwendiyê xwe de li ser "qonaxa berdewamiya veguhastina" desthilatê li Sûriyeyê axivîn.

Roja îne, wekî yekemîn şandeya rayedarên pilebilind ên welatên Rojava, Wezîrê Karên Derve yê Fransayê û hevtaya xwe ya Alman Annalena Baerbock gihiştin Şamê û bi Serokê birêvebiriya nû ya Sûriyeyê Ehmed Şer re civiyan.

Her du wezîran daxwaz ji rayedarên nû yên Şamê kir ku bi Kurdan re li hev bikin û dawî li şer bînin.

Çavkaniyên Îsraîlî: Netenyahu gotûbêja amadekariyên artêşê ji bo lêdana li Îranê dike

Kanal 12 ya Îsraîlê ragehand; "Serokwezîrê Îsraîlê Benjamin Netenyahu rûniştineke taybet saz dike ji bo gotûbêj kirina amadekariyên artêşê bo lêdana Îranê." Li gor heman çavkaniyê; "Netenyahu civîneke ewlehiyê

saz dike ji bo gotûbêja pirsan û nav wê de jî dosya Îranê."

Berî naha Netenyahu ragehandibû; "Em rijdbûn li ser wê yekê ku bi tundî li eniya Îranê bê dayîn, ji ber ku ew enî hîn hebûna wê heye û hêza wê ya zêdetir heye ku bikeve nav qada şer."

Li gor Kanal 12 ya Îsraîlê hat ragehandin; Metirsiya Îranê hîn heye û amade dîbin ji bo her egerekî û got: "Em dê guhertineke bingehîn di rewşa Rojhilata Navîn de dê ava bikin."

Li beramber de fermanîdarê payebilind ê artêşa Îranê ragehand: "Artêşa Îranê di amadebaziyê de ye û leşkerên me destê wan li ser çeka wane."

Karayilan li ser 'pêvajoya nû' axivî

Endamê Komîteya Rêveber a PKKyê Mûrat Karayilan diyar kir ku hevdîtinên bi Abdullah Ocalan re girîng in lê divê

berpîrsên desthilata Tirkiyeyê li pêvajoya nû xwedî derkevin. Karayilan li ser pêşhatên herêmê û hevdîtinên bi Abdullah Ocalan re ji ANFyê re axivî.

Endamê Komîteya Rêveber a PKKyê da xuyakirin ku hewldanên Ocalan û çarçoveya çareseriyê ya ku Ocalan destnîşan kiriye girîng e.

Li gorî gotina Karayilan sêda çareseriyê dê hem ji bo gelên herêmê û hem jî ji bo gelên Tirkiyeyê hebe.

Karayilan di berdewamiya axaftina xwe de destnîşan kir ku heta niha di asta dewlet û desthilatdariyê de ti nîşaneyên pêvajoyê nû nehatiye dîtin.

Endamê Komîteya Rêveber a PKKyê li ser hevdîtinên bi Ocalan jî re wiha got:

"Em fêma dikin ku rayedarên dewletê li Îmraliyê bi Rêber Apo re hin hevdîtin kirine lê belê xwedîderketineke fermî ya desthilatê ya ji bo vê hîn derneketiye holê.

Divê were zanîn ku di vê merheleya girîng a dîrokê de hewldanên Rêber Apo yên li ser bingeha xwişk-biratiya Tirk û Kurdan bi pêşxistinê ne ji rêzê ne lê dîrokê ne.

Ev yek ji bo berjewendî û siberoja tevahiya civaka Tirkiyeyê xwedî girîngiyeke mezin e.

Divê ev hewldanên girîng rast bînin famkirin.

Li cihê ku bersiveke erênî bê dayîn, tevger û gotinên ku dibin sedema fikarên cidî hene.

Bi taybet hevdîtinên Birêz Sirri Sureyya Onder û Pervîn Buldanê ya bi Rêber Apo re gelek muhîm e ku wan jixwe beriya niha ji bo çareseriyê bi Rêber Apo re gelek hevdîtin kiribûn.

Em jî vê pêvajoyê bi baldarî dişopînin."

"Tevgera me girêdayî Apo ye"

Murat Karayilan amaje bi banga Serokê MHPyê jî kir û wiha axivî:

"Rêber Apo, herî dawî li ser banga Serokê MHPyê Devlet Bahçelî jî careke din dixwaze ji bo çareseriyê demokratîk a pirsgirêka Kurd bikeve nava tevgerê.

Em dibînin ku rêberê me di vî warê de hewldaneke girîng rabe dike.

Niha DEM Partî dê bi çend partiyan re rêzehevdîtinekê pêk bîne. Ev xebateke gelek hêja û binirx e.

Me wekî tevger bi awayekî fermî ragihand ku em dê piştgiriya bidin pêvajoya ku Rêber Apo dê bipêş bixe.

Tevger û partiya me heta hetayê girêdayî Rêber Apo ye û baweriyê xurt heye. Di vî warê de ti pirsgirêk nîne."

Nûnerê Serok Barzanî li Rojavayê Kurdistanê ye

Nûnerê Serok Barzanî dê li Rojavayê Kurdistanê bi ENKS û Mezlûm Ebdî re bicive.

Nûnerê Serok Mesûd Barzanî Ebdulhemîd Derbendî dê îro Rojavayê Kurdistanê bi Ferman-darê Giştî yê Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) Mezlûm Ebdî û serkirdayetiya Encûmena Niştîmanî ya Kurd a Sûriyeyê (ENKS) re bicive.

Çavkaniyeke taybet a ku nexwest navê wê were eşkerekirin, ji Rûdawê re ragihand ku Ebdulhemîd Derbendî dê pêşî li Hisîçayê bi Mezlûm Ebdî re û pişt re jî li Qamişloyê bi ENKSyê re bicive.

Nûnerê Serok Barzanî û Mezlûm Ebdî civiyan

Nûnerê Serok Mesûd Barzanî Ebdulhemîd Derbendî bi Femandarê Giştî yê Hêzên Sûriyeya

Demokratîk (HSD) Mezlûm Ebdî civiya.

Nûnerê Serok Mesûd Barzanî Ebdulhemîd Derbendî îro çû Rojavayê Kurdistanê.

Navenda Ragihandinê ya HSDyê ragihand ku Femandarê Giştî yê HSDyê Mezlûm Ebdî Ebdulhemîd Derbendî pêşwazî kir.

Li gorî daxuyaniyê Ebdulhemîd Derbendî û Mezlûm Ebdî di civînê de rewşa dawî ya Kurdan û herêmê hat gotûbêjkirin.

Di daxuyaniyê de wiha hat gotin:

“Di hevdîtinê de Dr. Derbendî peyama pişt-giriyê ya Serok Barzanî ragihand ku tê de tekezî li ser girîngiya yekrêziya Kurdan û xurtkirina hevkarîya hevbeş a ji bo serkeftina li ser zehmetiyên heyî yê li Sûriyeyê hatiye kirin.

Ji aliyê din ve, Femandarê Giştî yê HSDyê Mezlûm Ebdî spasiya xwe ji bo peyama û pişt-giriyê ya Serok Barzanî anî zimên û tekezî li ser wê yekê kir ku qonaxa niha pêwîst e hemû aliyên Kurdan hewlên xwe bikin yek da ku aramî were parastin û berjewendiyên gelê Kurd bînin parastin.”

Vê dema ku çarenivîsa Sûriyê û Rojavayê Kurdistanê diguhere hewlên aliyên siyasî yê Rojavayê Kurdistanê yê ji bo yekrêziyê jî zêde bûne.

Divê were gotin ku Serok Barzanî 8ê vê mehê li Pîrmamê bi şandeya ENKSyê re civiyabû.

Şandeya ENKSyê ji Mihemed Îsmail, Silêman Oso, Feysel Yûsif, Fesla Yûsif û Nîmet Dawûd pêk hatibû.

Baregeha Barzanî dabû zanîn ku Serok Barzanî di civînê bal kişandiye ser girîngiya yekrêziya Kurdan.

Nêçîrvan Barzanî û Sûdanî li hev civiyan

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Serokwezîrê Îraqê Mihemed Şiya Sûdanî li Bexdayê li hev civiyan.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Serokwezîrê Îraqê Mihemed Şiya Sûdanî li Bexdayê li hev civiyan. Civînê saet 09:00an dest pê kiriye.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî doh çû Bexdayê û beşdarî civîna Hevpeymanîya Birêvebirina Dewletê bû.

Civîn bi beşdariya Serokwezîrê Îraqê Mihemed Şiya Sûdanî û Serokê Parlamentoya Îraqê Dr. Mehmûd Meşhedanî pêk hat.

Serokatiya Herêma Kurdistanê li ser naveroka civînê daxuyaniyek belav kir.

“Em hêvî dikin hemû pirsgrêk bi rêya diyalogê çareser bibin”

Di daxuyaniyê de amaje bi naveroka civînê hat kirin û wiha hat gotin:

“Nêçîrvan Barzanî tekeziya parastina maf û mercên yasayî û destûrî yê Herêma Kurdistanê kir û pesnê rola Serokwezîr Sûdanî da ku di sala borî de ji bo têgihîştina di navbera Hewlêr û Bexdayê de kar kiriye û hêvî xwest ku hemû mijar bi rêya gotûbêjan werin çareserkirin.”

“Helwesteke siyasî li dijî meaşên karmendên Herêma Kurdistanê nîne”

Piştî bi dawîbûna civînê Serokwezîriya Îraqê jî li ser civînê daxuyaniyek belav kir.

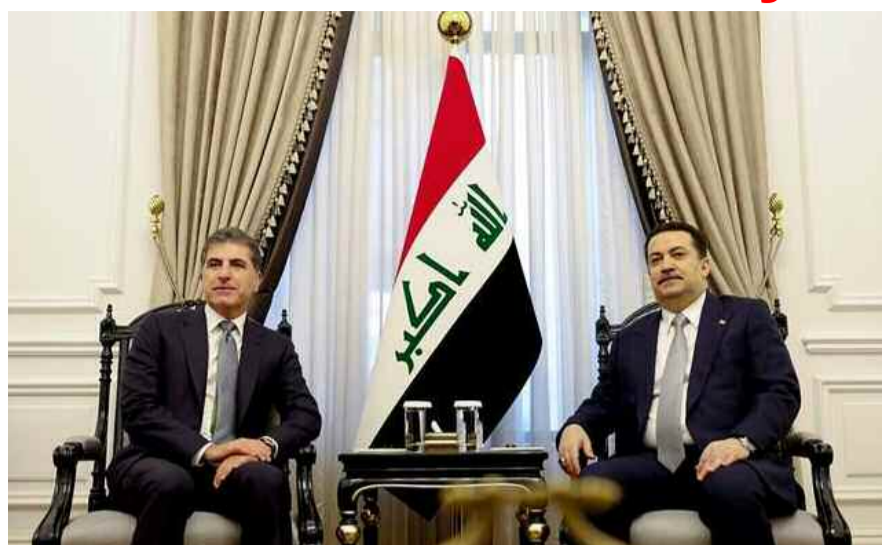
Di daxuyaniyê de hat eşkerekirin mijarên bingehîn ên li ser jiyana welatiyan hatine gotûbêjkirin.

Di daxuyaniyê de amaje bi wê yekê hat kirin ku dê îsal hilbijartin bê kirin û wiha hat gotin:

“Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî jî beşdarî civînê bû.

Hevpeymaniyê tekez kir ku îsal sala dawî ya xula parlamento û hikûmetê ye.

Divê hemû alî û hêzên niştîmanî bi baldariyê mezînkirî ku di bernameya hikûmetê de li ser hatine lihevkerin bi cih bînin da ku aramî berdewam bike û dezgehên birêveber jî di hemû waran de karên xwe temam bikin.

Hevpeymaniyê pişt-giriyê xwe ji bo pakêta reformên darayî û aborî yê ku hikûmet pêk tîne nîşan da û diyar kir ku ev reform dê aramiya darayî û aborî biparêzin.

Hevpeymaniyê tekez kir ku ti helwesteke siyasî li dijî meaşên karmendên Herêma Kurdistanê nîne û tenê hin pirsgrêkên teknîkî hene ku bi rêya diyalog û lihev-têgihîştinê û durtî platforma ragihandinê ya tundrew dikarin bînin çareserkirin.

Her wiha di civînê de behsa rewşa Sûriyeyê hat kirin û hat gotin ku Îraq amade ye pişt-giriyê gelê Sûriyeyê yê bira bike û pêşketinên siyasî jî tînin şopandin.”

Nêçîrvan Barzanî dê bi aliyên siyasî re bicive

Li gorî agahiyên ku ji Serokatiya Herêma Kurdistanê hatine wergirtin, Nêçîrvan Barzanî dê bi Serokkomarê Îraqê Letîf Reşîd, Serokê Parlamentoya Îraqê Mehmûd Meşhedanî, Serokê Encûmena Dadweriyê ya Îraqê Fayîq Zîdan û Serokê Dadgeha Federal a Îraqê Casim Mihemed Ebûd re hevdîtinan pêk bînin.

Tê çaverêkirin ku Barzanî her wiha bi Serokê Hevpeymanîya Fethê Hadî Amîrî, Serokê Hevpeymanîya Dewleta Qanûnê Nûrî Malikî, Serokê Tevgera Hikmetê Emar Hekîm û serkirdayên din ên Şîe û nûnerên partiyên siyasî re jî hevdîtinan pêk bînin.

Nêçîrvan Barzanî ji bilî van dê bi Serokê Tevgera Hikmeta Niştîmanî Emar Hekîm, Serokê Hevpeymanîya Dewleta Yasayê Nûrî Malikî û çend serkirdayên din re bicive.

Pirsgrêkên budceyê û mûçe dê

bînin gotûbêjkirin

Li gorî planan, di serdana du rojî de Nêçîrvan Barzanî dê beşdarî civîneke berfireh a birêveberîya hikûmetê bibe.

Hemû aliyên ku di hikûmeta Îraqê de cih digirin dê tevî wê civînê bibin.

Nêçîrvan Barzanî pirsgrêkên budce û mûçeyan di civînan de di nav xalên rojê de ne.

Pirsgrêka budceyê di navbera Hewlêr û Bexdayê de par mijareke germ bû, îsal jî heman pirsgrêk berdewam dike.

Gelek karmendan mûçeyên meha Kanûna Pêşîn wernegirtine û hîn ne zelal e ka dê ev mûçe bînin dayîn.

Li gorî agahiyên, Nêçîrvan Barzanî dê bi hikûmeta Îraqê û aliyên siyasî yê din re bişewire da ku pirsgrêkên derbarê budce û mûçeyên Herêma Kurdistanê çareser bike.

Di vî civînê de dê nêrîn û pêşniyarên li ser rewşa Îraqê, pêşketinên herêmê û pirsgrêkên ku pê re rûbirû ne, werin gotûbêjkirin.

Her wiha di civînan de dê serdana Sûdanî ya hefteya borî ya Tehranê û rûdanên li Sûriyeyê jî werin nirxandin.

Di navbera Bexda û Hewlêrê de mijarên ku li benda çareseriyê ne ev in:

Budce û mûçeyên Herêma Kurdistanê

Rêxistinên yasayî yê hinartîna petrola Kurdistanê

Pirsgrêkên deriyên sînorî û bazirganiyê

Madeya 140î û pirsgrêkên din ên herêmî

Hevserokên Şaredariya Akdenîzê hatin girtin

Hevserokên Şaredariya Akdenîzê Hoşyar Sariyildiz û Nuriye Aslan hatin girtin. Hevserokên Şaredariya Akdenîzê Hoşyar Sariyildiz û Nuriye Aslan 10ê vê mehê hatibûn desteserkirin û şeva borî bi daxwaza girtinê sewqî dadgehê hatibûn kirin. Kar û barên Hoşyar Sariyildiz û Nuriye Aslan û endamên meclisa majêr ên DEM Partiyê Ozgur Çaglar, Neslîhan Oruç, Yakup Daniş û Hikmet Bakirhan ên li dadgehê temam bûn. Hoşyar Sariyildiz, Nuriye Aslan, Ozgur Çaglar, Neslîhan Oruç û Hikmet Bakirhan vê sibehê bi biryara dadgehê hatin girtin. Yakup Daniş jî bi şertê kontrola dadî hat berdan. Hevserokên Şaredariya Akdenîzê û 4 endamên meclisa bajêr ên DEM Partiyê bi hincetên wekî “propagandaya rêxistinê” û “endamtiya rêxistinê” hatibûn desteserkirin.

Jîngeya Hewlêrê: Biryarên Serokê Hikûmetê dê bandorekî baş li ser jîngeyê çêbike

Rêveberê fermangeha Jîngeya Hewlêrê ragehand, biryarên Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê gelek girîngin ji bo çareserkirina qirêjiya jîngeyê di demekî kurt de.

Piştî duh 12.01.2025ê Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî serpereştiya civîneke taybet kir û hejmarek biryar ji bo çareserkirina qirêjiya jîngeyê hatin dayîn.

Rêveberê fermangeha jîngeya Hewlêrê Dilşad Hîranî vê derbarê de ji BasNewsê re ragehand: "Piştî civînê hewldanên

xwe me zêdetir kirine ji bo dûvçûna wan sedemên ku jîngeya Hewlêrê qirêj dikin û naha lijnayên me hatine pêkanîn ji bo hemû sedemên qirêjiya jîngeyê destnîşan bikin."

Herwaha got: "Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê di civînê de desthilata temam daye rêveberiyên, ji bo bikarin demekî kurt de dûvçûnê li ser sedemên qirêjiya jîngeya Hewlêrê bikin û tevdirên tund li hember wan aliyan bigrin ku sedemên qirêjiya jîngeya Hewlêrê ne."

Navborî got: Serokê Hikûmetê

di civînê de behsa sedemên serekî yên qirêjiya jîngeyê kiriye, bi taybet jî behsa rawesteka Xebatê kiriye û ji me re got, divê demekî kurt de bê çareser kirin."

Biryarên di civîna Serokê Hikûmetê de hatine dayîn waha ne;

Yekem: Ji îro û pê ve her parzûngeh û kargehek ku li derveyî şert û mercan kar bike û bibe sedema qirêjiya jîngehê, dê li dijî wan tedbirên qanûnî bîn kirin.

Duyem: Her parzûngehek, an kesek, an saziyek ku sotemeniya qirêj otomobîlan bo berhem tîne, yan qaçaxçîtiyê bike dê were qedexekirin. Her weha divê sînorek ji bo şewitandina gaza tîkildar li kêlgehên neftê bê danîn.

Sêyem: Divê xwediyên jeneratorên elektrîkê pabendî rênimayiyên hikûmetê bin û filterên deng û gemarê deynin û her kesê bînpê bike, dê li hember wan tedbirên yasayî bîn girtin.

Çarem: Rêgirî li bikaranîna ava pîs û kanalîzasyonê bê kirin, yên ji bo avdana sebzeyan û avdaniyê tê bikaranîn.

Konseya Îslamî: Serdana Nêçîrvan Barzanî ya Bexdayê derfeteke girîng e

Berdevkê Konseya Bilind a Îslamî Elî Dîfaî da zanîn ku serdana Nêçîrvan Barzanî ya Bexdayê ji

bo çareserkirina pirsgrîkên Hewlêr û Bexdayê derfeteke girîng e.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî çû Bexdayê û di rojê wî de çend mijarên girîng hene.

Nêçîrvan Barzanî dê li Bexdayê beşdarî civîna Hevpeymaniya Çarçoveya Hevahengiyê ya aliyên pêkhênerên hikûmeta Îraqê bibe.

Berdevkê Konseya Bilind a Îslamî Elî Dîfaî diyar kir ku ew vê serdana Barzanî û beşdariya wî ya di civîna Hevpeymaniya Birêvebirina Dewletê de ji bo çareserkirina pirsgrîkên Hewlêr û Bexdayê wekî "derfeteke girîng" dibîne.

"Endamekî bîngêhîn û berdewam e"

Elî Dîfaî li ser serdana Nêçîrvan Barzanî ji Rûdawê re axivî û got:

"Beşdariya Nêçîrvan Barzanî di vê civîna girîng de dê rola xwe di serkeftina civînê û desthilata cîbicîkar û yasadananê de hebe.

Serdana Nêçîrvan Barzanî ya Bexdayê û beşdariya wî ya di civîna Hevpeymaniya Birêvebirina Dewletê de ne tiştekî ecêb e û ev cara sêyem e ku beşdar dibe.

Endamekî bîngêhîn û berdewam e di hevpeymaniyê de.

Beşdariya wî di vê civîna girîng de dê rola xwe di serkeftina civînê û her du desthilatên cîbicîkar û yasadaniyê de hebe."

Civîna Hevpeymaniya Birêvebirina Dewletê îro li Bexdayê tê lidarxistin û Nêçîrvan Barzanî jî beşdarî dibe.

Elî Dîfaî ragihand ku ev civîn ji bo serkeftina bernameya hikûmetê "girîng e" û di rewşeke girîng û hestiyar a navxweyî û herêmî de tê lidarxistin.

Di civînê de dê pêşniyaryasayên ku divê parlamento qebûl bike yên wekî sererastkirina yasaya efûya giştî û pêşniyaryasaya Heşdî Şebiyê bîn gotûbêjkirin.

Elî Dîfaî li ser naveroka civînê got:

"Yek ji wan mijarên din ên ku dê bîn axaftin, pêşniyaryasaya veqerandina milk û malên xwediyên wan e ku pirsgrîk li serê heye û gotûbêj li serê tê kirin."

Pêşniyaryasaya veqerandina milk û malan a li xwediyên wan, tîkildarî erdên dagirkirî yên Kurd û Tirkmenan e li Kerkûk û deverên din ên Kurdistanî.

Jê re xwendina yekem û duyem hatiye kirin lê ji ber nakokiyên li parlamentoyê deng li serê nehatiye dayîn. Yek ji wan mijarên din ên ku dê di civînê de bîn gotûbêjkirin, pirsgrîkên di navbera Hewlêr û Bexdayê de ne. Berdevkê Konseya Bilind a Îslamî Elî Dîfaî li ser mijarê got:

"Têkiliyên Hewlêr û Bexdayê ne mijareke ji nişka ve ye di Hevpeymaniya Birêvebirina Dewletê de.

Eger pirsgrîkek li Bexdayê hebe yan di bicîhanîna bernameyê de bandorê li Herêma Kurdistanê dike, berevajî wê jî rast e.

"Hatina wî derfeteke girîng e"

Têkiliyên Hewlêr û Bexdayê xaleke bîngêhîn e di serkeftina hikûmetê de, hatina Nêçîrvan Barzanî ji bo çareserkirina pirsgrîkên domdar ên her du aliyan derfeteke girîng e."

Hevpeymaniya Birêvebirina Dewletê ji Hevpeymaniya Çarçoveya Hevahengiyê ya Şîe, Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) û Yekîtiya Niştîmanî ya Kurdistanê (YNK), nûnerên Sunî, Tevgera Babilyonê a Xirîstîyan û Eniya Tirkmenî ya Îraqê pêk tî.

Almanya - Kurdek bû namzêda şaredariya Kolnê

Ala Şalî

Bêrvan Aymaz ku Kurdeke ji Bakurê Kurdistanê ye û niha Cîgira Serokê Parlamentoya Eyaleta Nordrhein-Westfalenê ye, ji Partiya Keskan bû namzêda serokatiya şaredariya bajarê herî mezin vê eyaletê ya Almanyayê.

Bêrvan Aymazê ji Rûdawê re got ku divê Kurdên eyaletê sûdê ji dengên xwe wergerin.

Cîgirê Serokê Parlamentoya Nordrhein-Westfalenê û namzêda Hevpeymaniya Keskan a ji bo Şaredariya Kolnê Bêrvan Aymazê derbarê namzedbûna xwe de ji nûçegihana Rûdawê Ala Şalîyê re axivî û got:

"Koln ne tenê ji bo min ku paşxaneke min a Kurdî heye lê ji bo gelek kesên ji Kurdistanê bûye mal. Ez gelekî kêfxweş dibim eger bikaribim bi rêya karê xwe îlhamê bidim wan da ku beşdarî siyaseta navxweyî bibin."

Her wiha Bêrvan Aymazê got, "Bêguman ev yek ji wan dest pê dike, eger mafê wan ê dengdanê hebe û ez dizanim ku niha gelek kes xwedî mafê dengdanê ne bi bikaranîna dengê xwe û dengdana bi awayekî demokratîk em dikarin gelek tiştan bi dest bixin."

Li herêma Nordrhein-Westfalenê ya Almanyayê Partiya Kesk yek ji partiyên herî mezin e. Ji 115 kursiyên parlamentoya herêmê 39 kursî yên Partiya Kesk in û bi Partiya Demokrat a Xirîstîyan (CDU) re hikûmeta herêmê ava kirine.

Koln bajarê herî mezin ê herêma Nordrhein-Westfalenê ye û çaremîn bajarê mezin ê

Almanyayê ye. Milyon û 87 hezar kes li wî bajarî dijîn.

Hilbijartinên şaredariyê dê 14ê Îlona 2025an bîn lidarxistin

Rûdaw: Îro piştigiriyeke zêde ji te re hat kirin û tu hatî hilbijartin ji bo namzediya seroka şaredariya bajarê Kolnê, tu çi hest dikî?

Bêrvan Aymaz: Bi rastî rewşeke pir xweş e. Ez gelekî spasdar im ku bi encameke ewqas bihêz hatim hilbijartin. Xelkekî zêde li vir amade bûn, çî ji Partiya Keskan û çî jî yên din. Gelek kes ji civaka bajêr li vir amade ne, ji çî û tebeqeyên cuda yên çalak, bi xwe re ruhê geşbîniyê anîne. Ez jî vî ruhê geşbîniyê bi xwe re dibim nav bangeşeya hilbijartinê û piştî hilbijartinê jî, ji ber ku ev bajar hewcedarî wê ye. Bajare Kolnê hewcedarî vî ruhî ye. Wekî hûn dizanin bajarê me di rewşeke baş de nîne. Budceya wî vala ye û em jî wekî şaredarî, wekî şaredariya herî mezin a vê herêmê û çaremîn

şaredariya herî mezin a Komara Federal a Almanyayê, erkên pir pir mezin li pêşiya me ne. Lewma bi taybetî girîng e ku em bi ruhê geşbîniyê, bi dil û can bi hev re guherînan çêbikin û hest bi wî ruhî bikin.

Rûdaw: Baş e Bêrvan, li vê derê li bajarê Kolnê hejmareke zêde Kurd lê dijîn, ji bo wan çi qasî girîng e ku dibe Kurdek bibe serokê şaredariya vî bajarî?

Bêrvan Aymaz: Koln ne tenê ji bo min ku xwedî paşxaneke Kurdî me lê ji bo gelek kesên ji Kurdistanê bûye mal. Ez gelekî kêfxweş dibim eger bikaribim bi rêya karê xwe îlhamê bidim wan da ku beşdarî siyaseta navxweyî bibin. Bêguman ev yek ji wan dest pê dike, eger mafê wan ê dengdanê hebe û ez dizanim ku niha gelek kes xwedî mafê dengdanê ne bi bikaranîna dengê xwe û dengdana bi awayekî demokratîk em dikarin gelek tiştan bi dest bixin.

101 saliya ji dayîk bûna rojnamevan, nivîskar û serokê Radyoya Yêrêvanê Para Kurdî Xelîlê Çaçan Mûradove

Rojnamevan û nivîskarê kurd Xelîlê Çaçan Mûradove ji dayîkê bûye 11-ê çileyê pêşin sala 1924-an, di gundê Karvanserayê (niha Sedûn) de. Gund, gundê çiyayî, li berpala çiyayê Elegezê paldayî bû. Gund, gundê çirokbêjan bû. Gund, gundê dengbêjan bû. Gund, gundê mêrxasan bû. Gund, gundê însanên dilovan, rastgo, xwediyê qewil û qiraran; ji bo rastiya dinê û ji bo parastina welatê xwe, mala xwe, ocaxa xwe, ewan amade bûn, serê xwe jî bidin.

Xelîlê Çaçan, dema wan 24 salên dût û dirêj, dema wî serokatiya Radyoya Yêrêvanê, beşa kurdî dikir, wî zanibû, ku mora gundê wî wê timê li ser wî be. Ew mor, wê têke bîra wî, ku ew kî ye û ji bo çî gerekê xizmetê bike. Wî zanibû, ku ew nolî çiyayê Elegezê şanaz û serbilind e, çimkî ew lawê netewa kurd e, lawê ola êzîdî e. Kal û bavên wî tu car serê xwe li ber dijmin netewandibûn û ew jî tu car serê xwe natewîne. Wî pê kar û xebata xwe, welathezî û wêrekiya xwe anî li ber çavan. Ew, wek serokê beşeke Radyoya dewletê, diviya bû, ku ew welatheziya xwe di qulçekî dilê xwe de veşarta. Lê ew yek wî nikaribû. Wî nikaribû rê neda nivîskarên hogirê xwe, ku ewan berhemên xwe yê derheqa rewşa welatê kal û bavan, Kurdistanê de, nehatina

ragîhandinê. Dema xebatê, ew parêzvanê rastiye û dîsîplîne bû; gerekî bi rêkûpêk û di demê de, her xizmetkarek bihata li ser xebatê, wisa jî di demê de kar û xebata xwe xelas bikira. Di dema serokatiya wî de kar û xebata Radyoya Yêrêvanê pir bû: amadekirina nûçeyan, wergerên ji zimanên rûsî û ermenî, qeydkirina stranên kurdî, qeydkirina axavtin û xwendina berhemên nivîskarên kurd. Amadekirin û ragîhandina şanoyên kurdî. Amadekirina bernameyên Tendirustiyê/saxlemiyê. Amadekirina bernameyên dîrokê. Amadekirina bernameyên wêjeyî û hwd. Dema xebatê ew jî wek xizmetkarekî çand û edebiyeta kurdî bû. Di dema wî de, roj tunebû, ku mêvanên Radyoya Yêrêvanê tunebûna. Mêvanên wan dengbêj bûn, hunermend bûn li tev hacet û amûrên sazbandiya kurdî; def, zurne, meya, blûr û hwd. Heta êvarê dereng dengên dengbêjan yê xweş; dengê Reşîdê Baso, Karapêtê Xaço, Şeroyê Biro, Aslîka Qadir, Zadîna Şekir..., dengê miqamên meya Egîtê Cimo, dengê tembûra Mîşayê Reşîd (Dilovan) û dengê cimbûşa Aramê Tigran li avayê Radyoya Yêrêvanê de derneketa. Dema serokatiya Xelîlê Çaçan Mûradove, 1800 stranên kurdî hatine qeydkirin, gelek

şanoyên kurdî hatibûn amade kirin û ragîhandin; dudu ji wan, "Memê û Eysê" û "Elenewêrek", wî bi xwe nivîsibûn.

Şanonameya "Memê û Eysê" wek pirtûk sala 2015-an Weşanxana Lîs a Amedê çap dike. Hema wê salê sê pirtûkên nivîskar yê din, "Kilamêd Cimaeta Kurdan", "Gotinên pêşiyar", Memê û Eysê & Zembîl-firoş, ji aliyê Weşanxana Lîs (Gerîndêyê giştî yê weşanê: Lal Laliş) tîne weşandin. Pirtûka Xelîlê Çaçan "Cewahirên Kurdî" sala 2010-an weşanxana Lîs çap dike. Lê pirtûka nivîskar "Benê Min Qetiya" sala 2000-î ji aliyê weşanxaneya DOZê, bi serokatîya Korogli Karaaslan tîne weşandin.

Her berhemeke Xelîlê Çaçan cewahir e, cewahirê kurdî. Naveroka her pirtûkeke nivîskar tîr û tijî e,

derbarê folklorê kurdî ya zengîn de ye. Hem stranin, hem çirokin, hem serpehatî û hem şanoname ne. Ji her berhemen wî bêhna gul û sosinên çiya û banîyên Kurdistanê tê. Ji her berhemeke wî welatparêzî dibare. Her berhemeke wî şîretin, wesiyetin. Heyf wî zû xatirê xwe ji me xwest û 57 saliya xwe de, temenekî berhemdar de, çû û gihîştê refê nemiran. Çawa gel ji bo camêrên qenc dibêje: "Wî piştê me şikêrand". Na xêr ciyê wî vala nema. Wî camêrekî nolî Têmurê Xelîl kir pişt ji bo gelê kurd. Têmurê Xelîl 45 salên xwe pêşkêşî gelê xwe kir. Ew wek rojnamevan, rojnamevanekî zîrek e. Ew wek nivîskar, nivîskarekî xwedî marîfet e. Ew hîn jî temenê xwe de biçûk bû, ew 15 - 16 salî bû, dama min û apê Xelîl hevdu nas dikir. 15 - 16 saliya xwe de êdî min apê Xelîl nas dikir. Destpêka salên 1960-î nav û dengê apê Xelîl her derê belav bibû. Salên 1960-î dema li zankoya Yêrêvanê ya Bzîşkiyê de min dixwend, çend caran bûme mêvanê mala apê Xelîl û meta Eznîv. Apê Xelîl û Xanima wî meta Eznîv çar zarok anîbûn dinê, terbiyet kiribûn û mezin kiribûn: Sêda, Têmur, Gulê û Valodiya. Wan pir baş zarokên xwe terbiyet kiribûn. Sêda Zaningeha Pedagogiyê ya Zimanên Dereke de dixebitî. Têmur jurnalist bû, li pey şopa bavê xwe diçû. Gulê û Valod merivne qenc bûn. Wek gel dibêje: "xebatkarên xwe bûn, hezkiriyê xelkê bûn".

Eznîva Reşîd jî maleke esilzada bû. Bavê wê Reşîdê Ecem mixtar/malxê gund bû. Piştî mirina wî, lawê wî, birayê meta Eznîv, zavê min Üliyan, şûna bavê xwe girtibû, serokatiya çend gundan dikir. Eznîva Reşîd 27 sala peyvdar/spiker a Radyoya Yêrêvanê

bû. Gava wê digot: "Yêrêvan xebardide", tuk li devê dijminê kurdan de ziwa dibû. Gelê kurd yê herçar perçeyên Kurdistanê, xasma Kurdistanê Bakûr, her roj benda wî dengî bûn. Wan di pêş de, beriya destpêbûna ragîhandina bernama bi zimanê kurdî, devo-

ka kurmancî, radyoyên xwe amade dikirin û benda dengê kurdî ji Rewanê bûn.

Derbarê Radyoya Yêrêvanê, Para Kurdî, milet gelek cara li bîr tînin. Ew deng sebrek bû, li ser riya rizgarbûna Kurdistanê. Wî dengî dikir bîra her kesî, ku miletê kurd heye û zehfe, tu car tu car asîmle nabe, xelas nabe. Di welêt de çiqasî dagirker ret dikirin, qedexê dikirin hebûna miletê kurd, ewqasî kurd zû hişyar dibûn, qam û qidûmên wan ewqasî zêde dişidiyan, doza xwe berdewam dikirin. Dengê Rewanê û serokê wê, wek birûskê bû û li nav çav û gavên dagirkeran de lê dida. Gelek caran, serokatiya dewletên dagirker ji serokatiya Yekîtiya Sovyêt daxwaza qepat kirina Para Kurdî ya Radyoya Rewanê dikirin. Serokatiya Hukimeta Sovyêtê, raste ragîhandina dengê kurdî ji Yêrêvanê nedibiri, lê sansura, kontrola redaksiyona radyoyê, hişktir dikirin. Lê Xelîlê Çaçan bi aqilane, bi wêrekî, nolî mêrxasan, ew hişkayî nerm dikir û radyoguhdarên xwe nedikir li nav kûraya xem û xeyalan.

Dewletê gelek asteng danîbû ser hemû radyoyên welêt, herwiha ser Radyoya Kurdî jî. Mesele, propagandakirina şêr, heyfildanê, jinrevandinê, çêr – kifir qedexê bûn. Lê bi saya aqilmendîya Xelîlê Çaçan hîç kilamek jî tunebû, ku nehatibe qeydkirin. Û Hemû kilam û piês-şano bi serokatîya wî, bi cesareta wî hatine qeydkirin.

Niha di herçar perçên Kurdistanê de tevgera azadîxwaziye didome. Gelê Kurdistanê Başûr benda ragîhandina serxwebûna Kurdistanê ne. Egîr û mêrx-

www.lisyayinevi.com

asên Kurdistanê Rojava, dema şerê dijî îslamîstên radîkal, DAÎŞ-ê, îsbat kirin, ku hêza netewa kurd xurt e û roja azad û serbestbûna gelê kurd êdî nêzîk dibe. Gelê kurd, gelê xewnên nivîskar û felsefevanên xwe wê têkine rastî, welat rizgar bikin, wê tu car navên navdarên xwe yê wek Xelîlê Çaçan Mûradove bîra nekin û kirinên wan wê tim bişekirînin.

Doktor Ezîzê Gerdenzerî

Îro 56 sal li ser koça dawî ya Şêx Ehmed Barzanî re derbas dibin

Piştî şehîdbûna Şêx Ebdulselam Barzanî, Şêx Ehmed cihê wî girt û berdewamî da tevgera Barzan û xebata mirovatî û şoreşgerî

Yek ji mezintirîn zana, hilgirê hizra mirovatîyê, niştimanperwer û jîngehparêz li Kurdistanê, Şêx Ehmed Barzanî ye. Şêx Ehmed Barzanî sala 1896 li devera Barzanî di malbateke Kurdperwer û navdar de ji dayik bû. Piştî şehîdbûna birayê wî yê mezin Şêx Ebdulselam Barzanî, Şêx Ehmed cihê wî girt û berdewamî da tevgera Barzan û xebata mirovatî û şoreşgerî û di serdema wî de çak-saziya civakî hate kirin. Şêx Ehmed Barzanî di rojê 11ê Çileyê 1969an de koça dawiyê kir. Şêx Ehmed Barzanî piştî şehîdbûna birayê wî yê mezin Şêx Ebdulselam Barzanî, rêbertiya tevgera Barzanî dikeve ser milê wî, ew dem jî hevdem e bi destpêkirina Şerê Cihanê yê Yekem re ku di encama vî şerê cihanî de, ligel wan şert û mercên giran ên di ser tevegêra Barzan de derbas bûne re, navçeya Rojhilata Navîn bi giştî û Kurdistan bi taybetî ketin ber guhartinên mezin, bi taybet di rûyê jeografiya siyasî de.

Kurd û Kurdistan di encama van

guhartinan de, zerermendên sereke bûn, ew jî bi sedema perçebûna Kurdistanê ji du perçeyan li ser çar perçeyan, her wiha zext û zordariyên ku li ser tevger û şoreşên gelê Kurd li her çar parçeyên Kurdistanê hatine meşandin, ji wan jî Şoreşa Şêx Seîdê Pîran û Şoreşa Agirî li Bakurê Kurdistanê, Şoreşa Şêx Mehmed Hefîd li Başûrê Kurdistanê û Şoreşa Simkoyê Şikak li Rojhilatê Kurdistanê.

Di van şert û mercan de devera Barzan bi rêbertiya Şêx Ehmed Barzanî, bû cihê omêd û hêviya gelê Kurdistanê. Tevî vî rewşa ne xweş a ku tevgera Barzan bi xwe jî

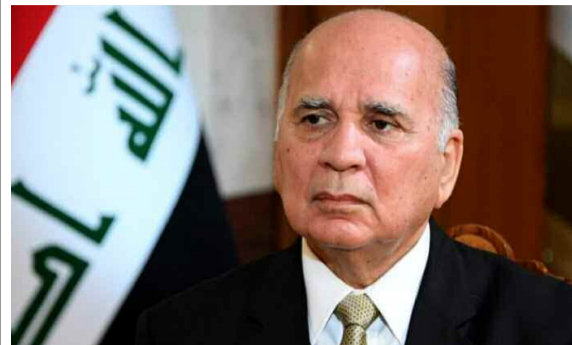
ketibûyê ji encama şehîdbûna Şêx Ebdulselam Barzanî û zulm û zora dijminan li Kurd û Kurdistanê, lê Barzan di heman demê de bû hêviya alîkarî û starkerina şoreşgeran û lêqewimiyên tevahiya pêkhatiyên olî û netewî.

Rola ruhanî ya Şêx Ehmed Barzanî, bû navendeke bihêz a îlhambexşê bo şoreşgerên Barzan û Şoreşa Îlona Mezin bi rêbertiya Mela Mistefa Barzanî, ev jî bû sedem ku Barzan herdem bibe keştiya hawarê ya tevgera siyasî û netewî ya Kurd di dirêjahiya qonaxên dîrokê yê dijwar de, ew jî vedigere bo rêbaza rewîştibilind, lêborîn, yeksanxwaziya tevgera Barzan di piştigiriya xelkê hejar û stemlêkirî û heqantiya wê rêbazê ji bo bîdestxistina mafên mexdûran û penageheke aram ji hemû ji tevahiya netewe û olan re.

Ev rêbaz, bû bingeha xebata rêbertiyê di warên siyasî, civakî û çandî de ji bo doza Kurdî ya îro, di heman demê de wek ezmûneke çalak û dewlemend di îdarekirin û birêvebirina Herêma Kurdistanê de, li ser destê Rêberê gelê Kurd yê îro Serok Mesûd Barzanî ku berdewamiya vî rêbazê ye û hêvî û omêda gelê Kurdistanê ji bo gihîştina qeraxa aramiyê ye.

Fuad Hisên: DAIŞ hêsta li ser deverê gef e

Wezaretê Derve ya Îraqê radigehîne, "Newala Horanê di navbera Enbar û Derayê de

bûye rêya derbazbûna DAIŞê." Herwesa dibêje, "DAIŞ hêsta li ser deverê gef e." Wezîrê Derve yê Îraqê Fuad Hisên duh (Yekşem, 12.01.2025) di çarçoveya civîna Wezîrên Derve yê welatên Erebi û Ewropayî de li Riyazê got, "Endamên DAIŞê li ser sinorê navbera Sûriye û Îraqê hene û roj bi roj zêdetir dibin, zêdebarî wê yekê ku çekên wan jî zêdetir pêş dikevin."

Fuad Hisên her di wê civînê de nîgeraniya xwe diyar kir ku, berdewam rûbirûbûnên çekdarên DAIŞê û hêzan li wan deveran hene ku zindanan mezin ên DAIŞê li wê derê ne."

Navbirî herwesa got, "Eger ew rûbirûbûn berdewam bin, mimkin e 10 hezar DAIŞiyên nav wan zindanan bîn azadkirin, zêdebarî kempa Holê jî ku metirsiyên gelek mezin in." Wezîrê Derve yê Îraqê pirsyar ji amadebûyîyên wê civînê kir, "Eger DAIŞ wan deveran kontrol bike, çi diqewime?" Fuad Hisên piştastî jî da ku ew çekdar dê bîn nav Îraqê û welatên din jî.

Şaredarê Beşiktaşê hat desteserkirin

Şaredarê navçeya Beşiktaşê ya Stenbolê Riza Akpolat hat desteserkirin.

Di operasyona bertilê de ji bo şaredarê navçeya Beşiktaşê ya Stenbolê Riza Akpolat biryara desteserkirinê hatibû derxistin. Serdozgeriya Komarê ya Stenbolê bi îdiaya ku "rêxistina sûcan a ya bi serokatiya Aziz İhsan Aktaş li şaredariyan bi bertilê îhale organîze kirine" lêpirsîn da destpêkirin. Di encama lêpirsînê de serokê şaredariyan û birêvebirên payebilind ên şaredariyan jî din nav de ji bo 47 kesan biryara desteserkirinê hat derxistin. Di nava kesên ku ji bo wan biryara desteserkirinê hatiye derxistin Şaredarê Beşiktaşê Riza Akpolat û Şaredarê Esenyurtê Prof. Dr. Ahmet Ozer ku li şûna wî qeyûm hatiye danîn jî hene. Li gorî daxuyaniya serdozgeriyê, operasyona îro sibehê saet 05:00an bi awayekî hev-dem dest pê kiriyê. Her wiha di daxuyaniyê de hat ragihandin ku biryara girtin, desteserkirin, destdanîna serê û lêgerînê hatiye dayîn û kar û bar berdewam dikin. Ji 47 kesên derbarê wan de biryara desteserkirinê hatiye dayîn ligel her du şaredaran 10 karmendên Şaredariya Beşiktaşê û 11 karmendên Şaredariya Esenyurtê ne û 24 kes jî endamên "rêxistina tawanan a Aziz İhsan Aktaş" in.

Serokê CHPyê yê Stenbolê: Em li pişt şaredarên xwe ne Serokê şaxa CHPyê yê Stenbolê Ozgur Çelik li ser hesabê xwe yê Xê ragihand ku di xwazîna bi van kiryanan CHPyê qels bikin, lê vala ye. Ozgur Çelik got: "Em dîsa bi operasyoneke din a berbangê, bi komployeke re rûbirû ne! Hewlêdana qelskirina partiya yekemîn a Tirkiyeyê bi rêya êrişên rûmetê vala ye. Em li pişt şaredarên xwe ne.

Em dizanin ku armanca van kiryanan ne ji bo serokên me, ji bo dîl girtina siyasî û Tirkiyê ye. Hûn nikarin hejarî, bêçareyî û qêrîna xelkê ku li vî welatî belav bûye bi vî awayî veşêrin!"

Bi sedema PKKê di 6 rojan de Tirkiyê bi dehan bombe li gundên Dihokê dane

Di 6 rojên rabûrî de, balefirên şer yê dewleta Tirk di teqîba liv û

Li 6/1/2025ê:

Demjimêr 3:00 Ta 4:00 êvarî

tevgerên PKKê de, bi dehan bombe li ser 8 gund û herêmên diyar yê parêzgeha Dihokê barandine, zirar li pey êrişan hatine û şênîyên wan herêman di nîgeraniyê de berdewam de ne.

Li gorî bîlanço ya pevçûnên PKKê û artêşa Tirkiyê yê ji 6 çileyê îsal 2025ê ve, 8 gund û geliyên diyar yê sinorê parêzgeha Dihokê di operasyona Pence de hatine borduman kirin, dewleta Tirk êriş dijwar kirine, PKKê jî tevgera çekdarên xwe pêtir nêzî gundan kiriyê.

Gund û herêmên ji 6î Çileyê ve ketine ber êrişan

Gundê Girgaş.

Gundê Sipîndarê.

Gundê Mijê.

Gundê Bilava Kevin.

Geliyê Dêreşê.

Geliyê Bêşîlê.

Geliyê Dêra.

Hindavî Geliyê Reşave.

Êriş wisa bûn:

artêşa Tirkiyê Geliyê Dêra – nahiya Kanî Masê - devera Berwarî Bala topbarankiriye û 12 gulletop lêdane.

Demjimêr 3:03 Ta 6:25 êvarî artêşa Tirkiyê aqarê gundên Girgaş, Sipîndarê û Mijê – nahiya Dêrelokê – devera Berê Garey topbarankirine.

Demjimêr 4:24 êvarî balefirên artêşa Tirkiyê Geliyê Dêreşê – devera Berê Garey bordumankiriye.

Li 7/1/2025ê:

Demjimêr 3:22 nîvro artêşa Tirkiyê aqarê gundên Sipîndarê û Mijê – nahiya Dêrelokê – devera Berê Garey topbarankirine.

Demjimêr 4:50 Ta 5:50 êvarî balefirên artêşa Tirkiyê Geliyê Bêşîlê – nahya Kanî Masê – devera Berwarî Bala bordumankiriye û zêdetir 10 gulletop lêdane.

Li 8/1/2025ê:

Demjimêr 3:11 piştî nîvro artêşa Tirkiyê piştî Geliyê

Dêreşê, Sipîndarê û Mijê nahiya Dêrelokê – devera Berê Garey topbarankirine.

Li 9/1/2025ê:

Demjimêr 12:23 nîvro artêşa Tirkiyê aqarê gundê Mijê û Sipîndarê – devera Berê Garey topbarankiriye.

Demjimêr 2:57 piştî nîvro helîkopterên artêşa Tirkiyê hindavî Geliyê Reşave û Bilava Kevin – nahiya Dêrelokê – devera Nihêlyâ bordumankiriye.

Li 10/1/2025ê:

Demjimêr 1:47 piştî nîvro artêşa Tirkiyê piştî gundê Girgaş û binê gundê Sipîndarê – devera Berê Garey topbarankiriye.

Demjimêr 9:20 şevê balefirên helîkopter yê Tirkiyê gundê Bilava Kevin – devera Nihêlyâ bordumankiriye.

Li 11/1/2025ê:

Demjimêr 3:02 nîvro artêşa Tirkiyê piştî Geliyê Dêreşê – devera Berê Garey topbarankiriye.

Ji Xizîrana sala rabûrî 2024ê artêşa Tirkiyê qûnaxeke nû ji operasyona Pence li dijî PKKê li Başûrê Kurdistanê destpêkiribû, rojane gundên Dihokê di vî operasyonê de dihatin borduman kirin.

Li dawîya salê serokkomarê Tirkiyê Recep Tayîp Erdogan got ku ewê li sala nû êrişên xwe yê bi bandor li dijî PKKê li her derê dewam bikin, loma jî ji destpêka sala nû ve artêşa Tirkiyê dîsa êrişên hewayî yê li dijî PKKê li Başûrê Kurdistanê dijwar kirine û di 6 rojên dawî de bi dehan caran êrişî gundên Dihokê kiriyê.

Şandeya DEM Partiyê dê biçê cem Selahattîn Demîrtaş

Şandeya Partiya Gelan a Wekhevî û Demokrasiyê (DEM Partî) îro dê biçê serdana

Hevserokê berê yê HDPyê Selahattîn Demîrtaş.

Ofîsa Ragihandinê ya DEM Partiyê da zanîn ku bi armanca dîtina Selahattîn Demîrtaş dê biçê Girtîgeha Edîrneyê.

Roja yekşemê jî şande dê biçê Girtîgeha Kandirayê ya li parêzgeha Kocaeliyê û bi Fîgen Yuksekdağê re bicive.

Serdana DEM Partiyê beşek e ji hevdîtin û civînên partiyê bi siyasîmedar û serok û berpîrsên fraksiyonên Parlamentoya Tirkiyeyê re.

Piştî ku roja 28ê Kanûna Pêşîn a 2024an şandeya DEM Partiyê li Girava Îmralityê bi Rêberê girtî yê PKKyê Abdullah Ocalan re civiya serdanan dest pê kir.

Hevserokên berê yê HDPyê Selahattîn Demîrtaş û Fîgen Yuksekdağ ji sala 2016an ve di zîndanê de ne.

Ew û 108 endam û berpîrsên HDPyê di dosyaya Bûyerên Kobaniyê de hatin darizandin.

Şande DEM Partiyê piştî dîtina Demîrtaş û Yuksekdağê dê careke din biçê Girava Îmralityê û bi Abdullah Ocalan re bicive.

Almanya: Divê Kurd tevî pêvajoya siyasî ya Sûriyeyê bibin

Wezîra Karên Derve ya Almanyayê got, "Niha pêwîst e ku li bakurê Sûriyeyê şer raweste û Kurd jî

tevî pêvajoya veguhastina siyasî ya Sûriyeyê bibin.

Wezîra Karên Derve ya Almanyayê Annalena Baerbock û Wezîra Karên Derve ya Tirkiyeyê Hakan Fidan li Riyada paytexta Erebiyana Siûdî civiyan. Wezareta Karên Derve ya Almanyayê ji ser hesabê xwe yê Xê got: "Divê Sûriyeyê aştiyane û nû ji bo cîranên xwe ne gef be. Niha pêwîst e ku li bakurê Sûriyeyê şer raweste û Kurd jî tevî pêvajoya veguhastina siyasî ya Sûriyeyê bibin." Wezîra Almanyayê tevî hevtaya xwe yê Fransayê Noel Barrot 3yê mehê çû Şama paytexta Sûriyeyê û bi Serokê Heyeta Tehrîr El Şamê Ehmed Şer re civiya.

"Divê hêzên Kurdan tevî artêşa niştîmanî ya Sûriyeyê bibin" Annalena Baerbockê piştî civîna bi Ehmed Şer ji rojnamegeran re got: "Divê ev pêvajoya Sûriyeyê ji derve neyê qutkirin. Divê hemû cîranên Sûriyeyê rêzê li yekparçeyî û serweriya axa Sûriyeyê bigirin. Ewlehiya Kurdan jî girîng e ji bo Sûriyeyê aram. Ev jî hewceyî bidawîkirina wî şerî ye ku li bakur heye. Her wiha hewceyî hêzên Kurdan tevî û artêşa niştîmanî ya Sûriyeyê bibin û ji bo nava pêkhateya nû ya ewlehî ya Sûriyeyê ku ewlehiya rastîn ji bo hemû aliyan peyda bibe.

Destpêkirina gotûbêjê li gel Hêzên Sûriyeya Demokratîk a ku bi piranî Kurd in, gaveke destpêkî ya girîng e di vî warî de." Li aliyê din, Wezîra Karên Derve ya Fransayê Jean Noel Barrot jî li Şamê got: "Divê çareseriya siyasî bi hevpeymanên Fransayê re were kirin û hevpeymanên Fransayê yê li Sûriyeyê Kurd in." Barrot got "Divê li Sûriyeyê şer û pevçûn nemînin li bakurê Sûriyeyê çek bînin."

Mesrûr Barzanî: Parastina jîngehê erkê me hemûyan e

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî diyar kir ku parastina jîngehê û hewayê Kurdistanê erkê her kesî ye.

Mesrûr Barzanî serokatiya civîneke taybet a li ser pîsbûna hewayê ya Hewlêr û Dihokê kir û di civînê de 4 biryar hatin dayîn.

Hikûmeta Herêma Kurdistanê ragihand ku Mesrûr Barzanî ji bo lêkolîn û şopandina pîrsgirêka pîsbûna hewayê ya her du bajarên Hewlêr û Dihokê serokatiya civîneke taybet kir.

Li gorî daxuyaniya hikûmetê, ji bo paqijkirina hewayê bajar her parzûngeha ku li derveyî merc û rêbazên kar bike û bibe sedema pîsbûna jîngehê, dê prosedûrên yasayî li hemberî wê dest pê bikin.

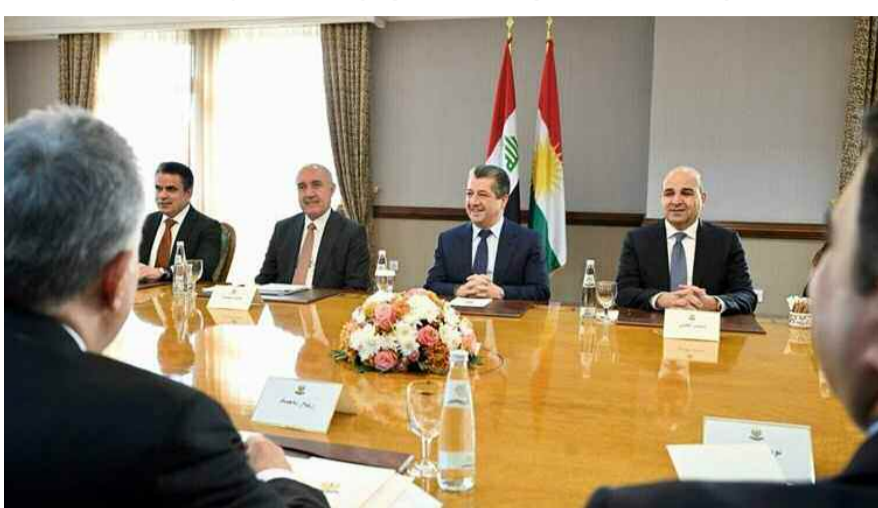
Her wiha xweyîyên jeneratoran karebayê divê filterên deng û pîsiyê bi kar bînin.

Li gorî daxuyaniyê, Mesrûr Barzanî diyar kiriye ku mijara parastina jîngehê beşeke girîng a bernameya Hikûmeta Herêma Kurdistanê ye.

"Parastina jîngehê divê ji bo her kesî bibe erk"

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê ragihand ku parastina jîngehê û xwezaya bedew a Kurdistanê ji bo her kesî bibe erk divê her kes xema parastina wê bixwe.

Mesrûr Barzanî her wiha got, "Parastina tenduristiya welatî û jîngehê a li kêlgehên petrolê tê şewitandin bê

ha Herêma Kurdistanê û çareserkirina pîrsa pîsbûna hewayê ji bo me gelekî girîng e û erkê pêşîn a hikûmetê ye."

Li gorî daxuyaniyê 4 biryarên hatine standin ev in:

1. Ji îro pê ve her parzûngeh an her kargeheke ku li derveyî merc û rêbazan kar bike û bibe sedema pîsbûna jîngehê dê prosedûrên yasayî li hemberî wê bînin destpêkirin.

2. Rê li ber her parzûngehan an her kes û aliyê ku sotemeniya pîs a otomobilan hilberîne yan bi qaçaxî bîne û zererê bide tenduristiya, tê girtin.

Her wiha divê sînardarkirinek ji bo

danîn.

3. Divê xweyîyên jeneratoran karebayê pabendî rêbazên hikûmetê bin û filterên deng û pîsiyê bi kar bînin û her kesê bînpêkariyê bike dê prosedûrên yasayî li hemberî wan bînin destpêkirin.

4. Divê rê li ber wê yekê bê girtin ku ava pîs û ava cihokan ji bo avdana sewze û avdanê neyê bikaranîn.

Li gorî pîsoran parzûngehan petrolê û jeneratorên nava bajarên bûne sedema sereke ya pîsbûna hewayê û zêdebûna hejmara nexweşiyên penceşêr û xwînê.

Amerîka: Hinek kom rewşa Sûriyeyê bi kar tînin

Alîkarê Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê got, "PKK carinan rewşa Sûriyeyê bi kar tîne."

Alîkarê Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê Jon Bass di bersiva pîrseke Berpîrsê Ofîsa Rûdawê ya li Washingtonê Diyar Kurde de derbarê bicîhkirina hêzên Amerîka û Fransayê yê li ser sînorê Bakur û Rojavayê Kurdistanê û herêmên din ên di bin kontrola HSDyê de got: "Em bi baldarî li dilgiranîyên ewlehiyê yê rast ên Hikûmeta Tirkiyeyê û civaka Tirkiyeyê dinêrin."

Alîkarê Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê Jon Bass got: "Komên terorîst ên biyanî, PKK jî di nav de rewşa Sûriyeyê bi kar tînin."

Bi baldarî birêvebirina çonaxa veguhastina ya Sûriyeyê pir girîng e da ku nebe sedema ti metirsiyê li ser Tirkiye, Îraq û welatên din ên cîranên Sûriyeyê."

Alîkarê Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê Jon Bass anî ziman: "Em pir agahdar in ji wê yekê ku hinek kes û hikûmet dibe ku hebûna hêzên Amerîkayê wekî garantiyekê bibînin lê em dizanin hinek kom yan kes hewl bidin ji hebûna hêzên Amerîkayê sûdê wergirin ji bo kiryarên ku ewlehiya yek ji welatên cîran, ji wan Tirkiyeyê lawaz bikin."

Jon Bass derbarê leşkerên Amerîkî yê li Sûriyeyê diyar kir, ew ji bo wê li wir in piştast bibin ku "DAIŞ careke din nabe gef li ser gelê Sûriye, gelê Tirkiye, gelê Îraqê yan Urduyan her welatêkî din." "Amerîka û Fransa dikarin tevahiya sînor biparêzin" Alîkarê Wezîrê Karên Derve yê

Amerîkayê Jon Bass destnîşan kir, ew nixandî li ser wê yekê dikin ku beşdarî çonaxa veguhastinê ya Sûriyeyê bibin. Roja çarşemê medyaya Fransa ragihand ku Hevseroka Meclisa Sûriyeya Demokratîk (MSD) Îlham Ehmedê gotiye: "Bê guman Amerîka û Fransa dikarin tevahiya sînor biparêzin û aramiyê pêk bînin. Em ji bo wê hevpeymanê leşkerî amade ne ku berpîrsariyê bigirin ser xwe." Hevseroka Meclisa Sûriyeya Demokratîk (MSD) Îlham Ehmedê anî ziman: "Em ji Fransayê dixwazin ku leşkeran bişîne ser sînor û herêmê bêçek û aram bike. Alîkariya me bike ku em herêmê biparêzin û têkiliyên baş li gel Tirkiyeyê ava bikin." Çekdarên Heyeta Tehrîr El Şamê (HTŞ) 8ê Kanûna Pêşîn a 2024an ketin Şamê û desthilata 24 salî ya Beşar Esed rûxand.

Wezîrê Parastinê yê Amerîkayê: Divê hêzên me li Sûriyeyê bimînin

Wezîrê Parastinê yê Amerîkayê Lloyd Austin ragihand ku divê Amerîka hêzên xwe li Sûriyeyê bihêle.

Lloyd Austin di hevpeyîneke xwe ya bi Ajansa Associated Pressê (AP) re ragihand ku hêzên Amerîkayê li Sûriyeyê hîn pêwîst in.

Austin da zanîn ku bi taybetî ji bo parastina ewlehiya kampên Rojavayê Kurdistanê ku bi hezaran çekdarên berê yê DAIŞê li wan girtî ne pêwîstî bi hebûna hêzên Amerîkayê heye.

"Divê hêzên me bimînin"

Wezîrê Parastinê yê Amerîkayê Lloyd Austin got, "Divê

hêzên me bimînin da ku rê li ber xurtbûna DAIŞê bê girtin.

Eger Sûriye neyê parastin, ez bawer dikim çekdarên DAIŞê dê vegezin.

Ez bawer dikim hîn hinek kar maye da ku em karibin zextê li ser DAIŞê bikin."

"Dibe ku HSD tevî artêşa Sûriyeyê bibe"

Lloyd Austin da zanîn nêrînen xwe yê li ser Hêzên Sûriyeya Demokratîk wiha anî zimên:

"HSD hevalbendeke me ya baş bû lê di xalekê de dibe ku HSD tevî artêşa Sûriyeyê bibe û piştê jî Sûriye dê hemû kampên kontrol bike û em hêvîdar in ku karibe wan biparêze.

Lê ji bo niha ez bawer dikim divê em berjewendiyên xwe biparêzin."

Li gorî texmînen herî nû yê berpîrsên Rojavayê, di kampên li Rojavayê Kurdistanê de 8 heta 10 hezar çekdarên berê yê DAIŞê girtî ne ku 2 hezar ji wan "gelekî metirsîdar" tînin dîtin.

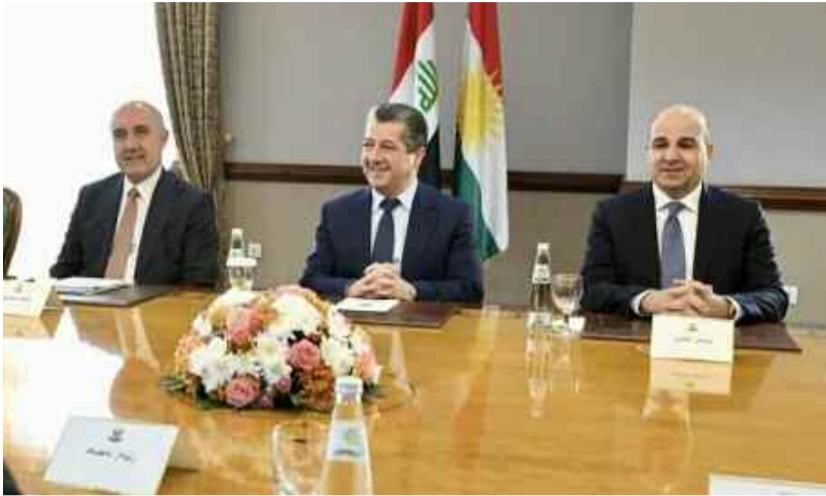
Li hêla din, nêzikî 2 hezar leşkerên Amerîkayê li Sûriyeyê hene.

Pentagonê berê ragihandibû ku tenê 900 leşkerên wan li Sûriye û Rojavayê Kurdistanê hene lê piştî rûxina desthilata Beşar Esed, Amerîkayê bi awayê fermî eşkere kir ku hejmara hêzên wan ên li Sûriyeyê zêde bûye.

Serokê Hikûmetê serpereştiya civîneke taybet derbarê çareseriya pirsgerêka pîsbûna seqayê Hewlêr û Duhokê kir

Serokê Hikûmeta Herêma xwezaya bedew a Kurdistanê Kurdistanê Mesrûr Barzanî paqij bihêlin.

serpereştiya civîneke taybet kir ku ji bo lêkolîn û dûvçûna pirs-girêka pîsbûna hewayê herdu bajarên Hewlêr û Duhokê û çend biryarekî giring hatin dayîn.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: "Mijara parastina jîngehê, beşeke girîng a karnameya Hikûmeta Herêma Kurdistanê ye û divê erk û xema me hemûyan be û divê jîngeh û

Herwiha got: "Parastina ten-duristiya welatiyan û jîngeha Herêma Kurdistanê û çareserkirina kêşeya pîsbûna hewayê, ji bo me gelekî girîng e û erkeki pêşîna ye hikûmetê ye. Di vê derbarê de me aliyên peywendîdar raspardin ku ted-bîrên pêwîst ji bo nehîştina sedemên pîsbûna hewa û jîngehê û cezakirina bînpêker-an bigirin."

Di vê derbarê de biryar hat dayîn:

Yekem: Ji îro û pê ve her parzûngeh û kargehek ku li derveyî şert û mercan kar bike û bibe sedema qirêjiya jîngehê, dê li dijî wan tedbîrên qanûnî bîn kirin.

Duyem: Her parzûngehek, an kesek, an saziyek ku sote-meniya qirêj otomobîlan bo berhem tîne, yan qaçaqxçitiyê bike dê were qedexekirin. Her weha divê sînorek ji bo şewitandina gaza têkildar li kêlgehên neftê bê danîn.

Sêyem: Divê xwediyên jener-atorên elektirikê pabendî rênimayiyên hikûmetê bin û fil-terên deng û gemarê deynin û her kesê bînpê bike, dê li hem-ber wan tedbîrên yasayî bîn girtin.

Çarem: Rêgirî li bikaranîna ava pîs û kanalîzasyonê bê kirin, yê ji bo avdana sebzeyan û avdaniyê tê bikaranîn.

Antony Blinken: Em dê piştgiriya xwe ya ji bo HSDyê bidomînin

Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê Antony Blinken ragihand, "Em dê piştgiriya HSDyê bidomînin." Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê Antony Blinken li Parîsa paytexta Fransayê di kon-feranseke rojnamegeriyê li dar xist. Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê Antony Blinken ragihand: "Amerîka dê piştgiriya xwe ya ji bo Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) a di pêkanîna erkên xwe yê niha de bidomîne."

Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê Antony Blinken got: "10 hezar girtiyên DAIŞê di bin çavdêriya dostên me yê Kurd de ne.

Di berjewendiyê îdareya bê ya Trump de ye ku DAIŞ serî hilnede."

PWK: Em biryara tayin kirina qeyûmê li ser Nevçeya Akdenîzê ya Mêrsînê şermezar dikin

Buroya Ragehandinê ya Partiya Welatparêzên Kur-distanê (PWK) derbarê qeyûmkirina Şaredariya Navçeya Akdenîzê ya Mêrsînê daxuyaniyek da. Daxuyaniya PWKê wiha ye:

Em biryara tayin kirina qeyûmê li ser Nevçeya Akdenîzê ya Mêrsînê şermezar dikin

Heserokên Şaredariya Navçeya Akdenîzê ya Bajarê Mêrsînê, Nûriye Aslan û Hoşyar Sariyildiz û endamên Meclîsa Şaredariyê Ozgur Çağlar, Neslihan Oruç û Hik-met Bakırhan hatibûn desteser kirin û îro jî biryara girtinê di derbarê wan de hate dayin.

Piştî vê biryarê, Wezareta Navxwe ya Komara Tirkîyeyê ragihand ku Serokê Şaredariya Navçeya Akdenîzê ya bajarê Mêrsînê ya DEM Partiyê ji wazîfeyê wergirtiyê û li cîhê wî qeyûm tayîn kirîye.

Biryara tayîn kirina qeyûman, tune hesabandin û bînpê kirina îradeya dendêrên Navçeya Akdenîzê ye, bir-yareke sîyasî ye, li dijî pîvanên demokrasîyê ye, nayê

qebûl kirin.

Em biryarên tayîn kirina qeyûman şermezar dikin.

Divê serokê şaredariya Navçeya Akdenîzê vegere ser wazîfeya xwe.

DSG Genel Komutanı Mazlum Abdi'den Başkan Barzani'nin desteği için teşekkürler

Başkan Mesud Barzani'nin Rojava Özel temsilcisi Abdulhamit Derbendi, DSG Genel Komutanı Mazlum Abdi

ile görüştü.

Başkan Mesud Barzani'nin Rojava'dan sorumlu özel temsilcisi Abdulhamid Derbendi Rojava'ya ulaştı.

Derbendi ilk olarak Demokratik Suriye Güçleri (DSG) Genel Komutanı Mazlum Abdi ile bir araya geldi.

DSG'den görüşmeye ilişkin yapılan açıklamada şu ifadelere yer verildi:

"Demokratik Suriye Güçleri Genel Komutanı, Başkan Mesud Barzani'nin temsilcisi Dr. Hamid Derbendi ile görüştü. Görüşmede Kürt ve bölgesel sahadaki son gelişmeleri ele alındı.

Görüşmede Dr. Derbendi, Başkan Barzani'den Kürt birliğinin önemine ve Suriye'deki mevcut zorlukların üstesinden gelmek için ortak işbirliğinin güçlendirilmesine vurgu yapan bir destek mesajı ilettili.

Öte yandan DSG Genel Komutanı Mazlum Abdi de, Başkan Barzani'nin mesajı ve desteği için teşekkürlerini ifade etti.

Abdi mevcut süreçte istikrarı sağlamak ve Kürt halkının çıkarlarını korumak için tüm Kürt tarafları arasında ortak çabanın önemine vurgu yaptı."

Li Dêrsimê karker îro neçûn ser kar

Li parêzgeha Dêrsima Bakurê Kurdistanê Karker û karmendên saziyên fermî mûçeyan protesto kir. Bi pêşengiyê

Konfederasyona Sendikayên Kedkarên Hikûmê (KESK) li Dêrsimê ji bo protestokirina kêmbûna mûçeyan daketin kolanan û rojekê grev kirin û neçûn ser kar.

Karker û karmend û xanênîşin ji Kolana Hunerê heta Qada Seyîd Riza meşyan û daxuyanî dan. Serokê Şaxa BESê ya Dêrsimê Sînan Ulu wiha anî ziman:

"Me sala 2025an bi zêdekirinê hejariyê yê mûçeyê herî kêr ji sedî 30 û ji bo kedkarên hikûmî û karmendên malnişin ji sedî 11,54 û ji bo karkerên hikûmî û karkerên malnişin ji sedî 15,75 pêşwazî kir.

Lê ji 1ê Kanûna Paşin û pê ve bac û xerciyên fermî ji sedî 44 hatin zêdekirin." Karker û karmendên hikûmî dibêjin mûçeyê wan li hemberî enflasyonê dihele û daxwaza bilind-kirina mûçeyan dikin.

Malnişin Ali Korkman got, "Ev hikûmet çi dide me? 5 quruşan dide me zêdetir wan ji me distîne. Em nikarin nan bibin mala xwe. Tiştê ku dide me cardin ji me distîne. Xêra bavê xwe dide? Em jî mirovên wî welatî ne, me leşkerî kir û em baca xwe didin. Em jî dengê xwe didin, ev çi ji me dixwazin?" Berdevkê KESKê yê Dêrsimê Mazlum Dogan wiha axivî: "Mirov mexdûr in, karmend, karker hemû mexdûr in. Divê em wan biparêzin. Îro li Dêrsimê her kesî serî hil daye. Dibêjin em mexdûr in û nikarin debara xwe bikin. Divê ev deng bê bihîstin, dixwazin wekî mirovan bijîn. Divê hikûmet demildest çareseriyekê ji vê pirsgerêkê re bibîne."

Sendîka dibêjin hikûmetê bac û xerciyên ku ji welatiyan werdigre ji sedî 44 zêde kirine û divê mûçeyê karker, karmend û malnişinan jî herî kêr bi qasî vê rêjeyê bilind bike.

Şêx Abdûselam Barzanî û Dewleta Kurdistanê û Otonomî û Dewleta Federe ya Kurdistanê...

İbrahim GUÇLU

Şêx Abdûselam Barzanî, li Kurdistanê serokekî neteweyî yê dîrokî û bi navûdeng û gelek girîng e. Ew şaxsiyet û serokekî gelek balkêş û rewşenbîr û mut-effekîr e. Ew di heman dem de serokekî aristokrat yê oldar û serokê Nakşibendîyan bû.

Serokatîya Şêx Abdûselam Barzanî, ji serokatîya edetî cûdatir bûye. Xwediyê qarektereke milî, civakî, olî û reformxwaz bûye. Loma jî Şêx Abdûselam li herêma xwe gelek reformên dîrokî û girîng pêk tîne. Reformên di dema wî de pêk hatine, her Kurdek jî baş dizane û jê re rêz digrin, ev in:

1-Xwediyê mulkbûnê ji holê radike.

2- Axê li gûndîyan belav dike.

3-Qelindê bûkê ji holê radike. Bi zorê zewacê qedexa dike.

4- Pêwendiyên civakî û herêmî û însanî, gor pîvanên wekhevî û edaletê rêdixe.

5-Biryar dide ku li her gundekî mescîdek ava bibe. Ew mescîdan bes wezîfeya ol û îbadetê nebînin.. Di hamen dem de bibin navendên civakî, navendên danûstandinê, navendên çareserkirina pirs-girêkan,

6-Li her gundekî ji bona ku pirs-girêk ji her aliyê ve çareser bibin, bi îradeya gûndîyan meclîsek/konseya ava dike.

7-Ji her eşîretekê ji bona hêzên çekdar ava bibe, biryar dide û gor wê biryarê hewil dide.

***

Şêx Abdûselam bi van reformên xwe, bi hemû eşîretên Kurdistanê re dibe xwediyê peywendiyek xurt. Hemû eşîret jî bawerîya xwe ji Şêx Abdûselam Barzanî re nîşan didin.

Ew di heman dem de xwediyê projeyeke civakî û milî ye jî. Ew dixwaze ku pêşî li herêma xwe û pişt re jî li tevayî Kurdistanê ve sîstemê ava bike. Ev sîstema jî, ji sîstema Împaratoriya Osmanî cûda û serbixwe ye. Ne sîstemek despotîk û otorîter e. Ew projeya wî, domandina projeya Şêx Ûbeydullah Nehrî ya milî ye.

Bi van projeyên wî, li Kurdistanê fikrên reformxwazî û civakî û milî belav bûn, rê û rêbazek nû ava dibû.

Şêx Abdûselam Barzanî, di sala 1907-an de bi hemû şêx û

serok eşîrên Kurdistanê re civînekê li dar dixê. Di wê civîne de biryarên gelek girîng tên girtin. Ew biryaran pêşkêşî desthilatdariya Împaratoriya Osmanî dibin.

Ew biryarên dîrokî û girîng ev in:

1- Li Kurdistanê, divê zimanê kurdî bibe zimanê fermî.

2-Li Kurdistanê, perwerdayî divê bi zimanê kurdî bibe.

3-Qeymeqam, midurên navçeyan, xebatkarên din, divê ji Kurdan bînar kirin. An jî kêmtirîn divê ew memûrên ku kurdî dizanin ji bona Kurdistanê bînar kirin.

4- Divê di dadgehan de biryar gorî hiqûqa îslamê bînar dayin.

5-Divê bac bê girtin. Lê ev bac divê li Kurdistanê ji bona çêkirina rêyan, avakirina dibistanan bê bi kar anîn.

Şêx Abdûselam Barzanî, ji bona ku ev projeyên xwe yê milî pêk bîne, bi Hemû Cemiyetên Kurdistanê re pêwendî datîne. Di heman dem de, bi Şêx Mehmûd Hafîd, Şêx Abdûlkadir Nehrî, Axayê Şîkakan Simko û pêşengên civaka kurd yê din re jî danûstandin dike.

Dema ku ew daxwazên serok eşîr û şêxên Kurdistanê, digihîjin destê desthilatdariya Osmanî, ew daxwazan li dijî dewleta Osmanî wek îsyana tînan qebûl kirin. Împaratoriya Osmanî, leşkerên xwe dişîne ser Kurdistanê. Hezar mixabin ji derveyî Eşîreta Barzan, eşîretên din li berxwe nadin. Mixabin beşek ji wan eşîran jî dibin hevalên dewletê. Wê demê Şêx Abdûselam biryara şer dide. Eşîreta Barzan, bi mehan şer dike. Lê Şêx Abdûselam Barzanî mecbûr dibe ku herêmê terk bike.

Şêx Abdûselam diçe herêma Suryanîyan. Suryanî, li Şêx Abdûselam xwedî derdikevin û cî didin wî.

Lê hêzên dewletê dikevin Kurdistanê û herêma Barzan, gûndan dişewitînin, malên gel talan dikin. Mêran dikûjin. Jin û zarokan dîl digrin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî (Birayê Şêx Abdûselam yê biçûk) 3 salî ye. Ew, bi dêya xwe ve dîl tên girtin û di zîndana Misulê de tên girtin.

Beşek çekdar jî vedikişîn çiyayên bilind. Li benda biryara Şêx Abdûselam Barzanî dimînin.

***

Şêx Abdûselam, di sala 1908-an de vedigere Herêma Barzan. Hêzên xwe yê çekdar dîsa dicivîne ser hev, li hemberî hêzên dewleta Osmanî dest bi şer dike. Di vî şerî de, hêzên Dewleta Osmanî zerarên mezin dibînin û şikest dixwin.

Şêx Abdûselam Barzanî, li dijî Meşrûtiyeta Yekemîn (1908) jî derdikeve. Ew li dijî İttîhad

Terakkiyan jî xwediyê helwesteke reformxwaz e. Wan nijadperest qebûl dike.

Piştî vê serkeftina Şêx Abdûselam Barzanî, Hikûmeta Osmanî, ji Şêx Abdûselam hevdiîtinê daxwaz dike. Ew jî qebûl dike. Piştî muzekereyan, dewleta Osmanî daxwazên wî qebûl dike. Herdu teref girtiyan azad dikin. Dewleta Osmanî, zerara daye herêmê tanzîm dike.

Lê dewleta Osmanî, bi soza xwe re girêdayî namîne, dest bi tade û zilmeka nedîti dike. Di sala 1913-an de biryar dide ku Şêx Abdûselam Barzanî bê girtin. Loma jî hêzek çekdar dişîne ser wî.

Şêx Abdûselam jî wê demê mecbûr dibe ku biçê Rojhelata

Kurdistanê. Dibe mêvanê Seyîd Taha. Nêzikî Ûrmiyeyê li Rajanê bi cih dibe. Di salên 1983-an de jî Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî li vî bajarî xwediyê bîngehekê bû.

***

Dewleta Osmaniyan, ji bona ku Şêx Abdûselam Barzanî dîl bê girtin û an jî bê kuştin, xelatek mezin pêşkêş dike.

Şêx Abdûselam Barzanî, di vê qonaxê de, bi Axayê Şîkakan Simko re hevdiîtinê dike. Bi hev re derbasî Gurcistanê, bajarê Tiflîsê dibin. Bi berpirsiyarên Çar re danûstandin dikin. Lewra Çar soz dabûye ku di têkoşîna milî ya Kurdan de bibe alîkar.

Piştî hevdiîtinê bi berpirsiyarê Rusyayê re, Şêx Abdûselam vedigere Îranê. Li Îranê, ew û Axayê Şîkakan Simko ji hevûdu vediqetin. Ew, encama dawetê diçe gundekî kurdan dibe mêvan. Xwediyê gûnd Sofî Abdûllah, dema ku Şêx Abdûselam û 3 hevalên wî di xew de bûne, wan digre teslîmî Dewleta Osmanî dike. Wek tê zanîn ji bona wî Dewleta Osmanî xelatek mezin danî bû. Encama vê îxanetê Sofî Abdûllah, ew xelata mezin werdigre.

Şêx Abdûselam Barzanî piştî dîl dikeve, wî dibin Misulê. Li Misulê, ji aliyê Sileyman Nazîfê Diyarbekirî -ku ew hevalbendê İttîhadê Terakkiyê bû- ve hat darizandin. Ew darizandina, darizandinek hiqûqî nebû, darizandinek gelek keyfî bû. Piştî darizandina nehiqûqî û keyfî, biryara îdamkirina Şêxê mezin û Serokê Kurdistanê hat dayin. Gorî nerînekê Şêx

Abdûselam Barzanî, di 14.12.1914-an de, gorî nerînekê jî di destpêka sala 1915-an de tê îdam kirin.

Şêx Abdûselam Barzanî, li ber çavên malbata wî û birayên wî tê îdam kirin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî biryar dide ku tu wext teslîmî dijminên miletê kurd nebe.

***

Bi îdama Şêx Abdûselam, miletê kurd serokekî xwe yê mezin wenda dike.

Şêhîdketina Şêx Abdûselam Barzanî, dibe sedem ku di Şerê Cîhanî Yekemîn de neteweya kurd, wek neteweyên din derfet bi kar bînin û dewleta Kurdistanê ava bikin.

İttîhad Terakkiyên Osmanî, ji bona pêşîya pêvajoya dewle-

tavakirina Kurdistanê bigrin, Şêx Abdûselam îdam kirin û ji holê rakirin.

Bi îdama wî, miletê kurd şer-venekî xwe yê mezin jî wenda kir. Lewra Şêx Abdûselam hem serokekî siyasî û milî bû, hem jî şervan û lehengekî mezin bû. Lewra ew di sala 1912-1913-an de li ser navê Împaratoriya Osmanî beşdarî şerê Balqanan bibû. Encama şervanî û lehengîya xwe, serkeftina xwe, ji padîşahê Osmanî xelat wergirtibû.

Bi îdama Şêx Abdûselamê Barzanî, miletê kurd serokekî xwe yê civakî û reformxwaz wenda kir.

Şêx Abdûselam Barzanî, bi xwe aristokratekî rewşenbîrî, olî, civakî bû. Wek tê zanîn ku di dema Împaratoriya Osmanî de, Tevgera Milî ya Kurd di salên 1840-î de bi serokatîya aristokrat û mîrên Bedîrxaniyan û di sala 1880-î de, di bin serokatîya civakî û olî de Şêx Ûbeydullah Nehrî de meşîya.

Şêx Abdûselam Barzanî, di heman dem de temsîlkar û berpirsiyarê wê fikrê û kategorîya civakî ya aristokrat bû jî.

***

Piştî ku Şêx Abdûselam Barzanî hat îdam kirin, birayê wî Şêx Ehmed Barzanî bû serokê eşîreta Barzan, Dergeh û Medreseya Barzan. Mele Mistefa Barzanî jî bi çand û bi helwesta birayê xwe yê mezin Şêx Abdûselam Barzanî ve tê gihîştî.Kamil bû. Di salên ciwanî de, qarektereka serokatî qezenç kir.

Şêx Ehmed û Mele Mistefa Barzanî, rêya Şêx Abdûselam

Barzanî ya neteweyî şopandin û meşandin. Ji bona ku neteweya kurd, mafê xwe yê neteweyî qezenç bike û li Kurdistanê statuyek serbixwe ava bibe û Kurd li welatê xwe desthilatdar bin, xebat û têkoşîneke bê hempa birêvebirin.

Dema ku Kurdistan bi Peymana Lozanê hat beş kirin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî, li Beşû Başûrê Kurdistanê, ji Tevgera Neteweyî ya Kurdistanê re wê demê serokatî kir. Ji her tevger û serhildana neteweyî ya Başûrê Kurdistanê re piştgirî kir. Ji tevgerên neteweyî yê li Bakûrê Kurdistanê û Rojhelata Kurdistanê re bû piştgir. Dema di sala 1919an de, serhildana neteweyî dest pê kir, di sala 1925an de serhildanan dom kir, Mele Mistefa Barzanî û malbata Barzaniyan, ji van tevgerên neteweyî re bûn alîkar.

Dewleta Mehabad ya Kurdistanê, piştî Şerê Cîhanî yê Duyemîn, li ser mîrata Şêx Abdûselam Barzanî ya statuparêz û reformxwaz şîn bû. Dewleta Kurdistanê, bû dewleteke reformxwaz û makezagoneke gelek demokrat pejirand. Mele Mistefa Barzanî bi pêşmergeyên xwe ve bûn alîkarê damezrandina Dewleta Mehabadê ya Kurdistanê û ket bin xizmeta Dewleta Kurdistanê. Ji Serokatîya Qazî Mihemed re rêz girt. Bi xwe jî bû serleşkerê mezin yê Dewleta Mehabad ya Kurdistanê.

Dema ku Dewleta Îranê, ji bona ku Dewleta Kurdistanê ji holê rake, êrîş kir, bi daxwaza Qazî Mihemed, Mele Mistefa Barzanî, bi hevalên xwe ve derbasî Yekîtiya Sovyetan bûn.

Piştî ku Mele Mistefa Barzanî û hevalên xwe, di sala 1958an de vegeyîyan Iraqê û Kurdistanê, Şoreşa Neteweyî ya Îlonê jî girêdayî şîûra neteweyî û civakî ya Şêx Abdûselam Barzanî dest pêkir û di sala 1970yî de bi avakirina Otonomiya Kurdistanê encam da. Di sala 1974an de, li hemberî Dewleta Iraqê ya faşîst û kolonyalîst, şêrê ji bona Kerkukê jî bi şîûra Şêx Abdûselam Barzanî dest kir û domand.

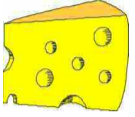
Şoreşa Neteweyî ya Gulanê jî di sala 1976an de, di bin serokatîya Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî de, bi şîûra neteweyî û bi projeya Şêx Abdûselam Barzanî dest pê kir. Di gelek zehmetîyan re derbas bû. Di encamê de, ji bona avakirina Dewleta Federal ya Iraqê û Dewleta Federe ya Kurdistanê derfet çekir.

Dewleta Federe ya Kurdistanê jî encama şîûr û projeya Şêx Abdûselam Barzanî ye.

Divê hemû kurd li hemû beşan xwediyê vî şîûrê bin û bi vî şîûrê tev bigerin.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

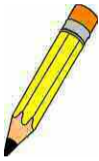
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

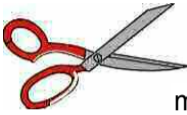

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

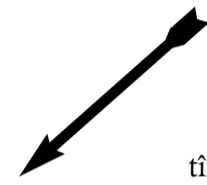
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

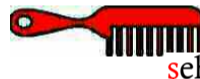
Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Şş

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

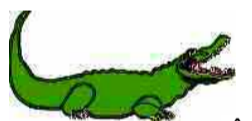
tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsak

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

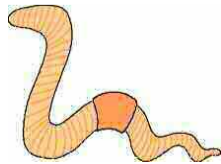
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdir.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

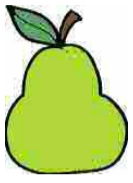

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

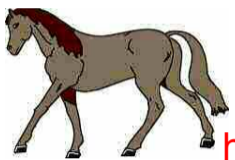
hirmê

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hirç

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürêkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

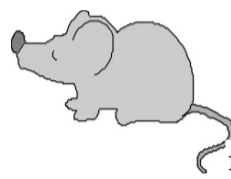
lepik

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu êlcêkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

Ev çîye? Ev linge.
Bu nêdir? Bu çiqdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev miške.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îî

dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

îsot

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzûkdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

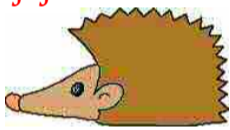

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gêmîdir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

Ev çîye? Ev jûjîye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günêşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

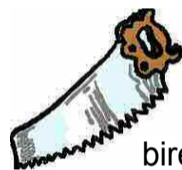
rojname

Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qezetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjal

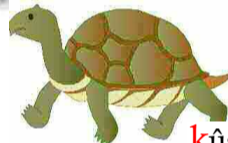
Ev çîye? Ev keviale.
Bu nêdir? Bu xêçêngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

Kk

kûsî

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşiqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

lêv

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdır.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

Ll

lîmor

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

xezal

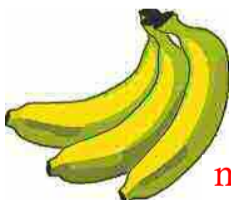
Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî.

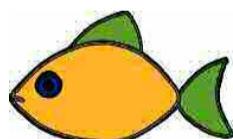
Ev çîye? Ev kûlîye.
Bu nêdir? Bu çeyirtkêdir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

Nn

nan

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörêkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zêrrêbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çîye? Ev reñge.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

gamêş

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu camışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

sol

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

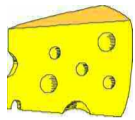

top

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a bool.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

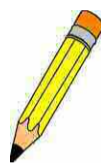
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeye.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

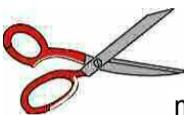

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaşıcıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

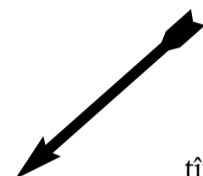
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

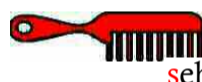
stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

Tt

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

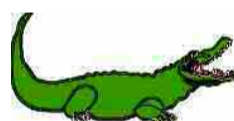
şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsağ

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu timsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütökdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

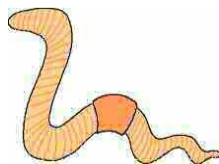
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

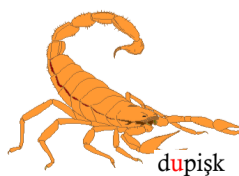
kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a skorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

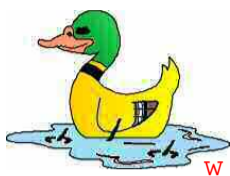

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

werdek

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şəkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ewr

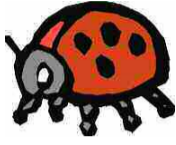
Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kəklikdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendîr.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

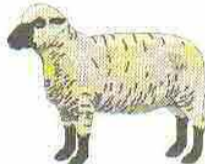
xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardır.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

1

yek

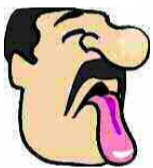
Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountair

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zəngdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî	
1	Aa	Аа	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzing, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, fitone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, înî, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, İbrahim, İran
12	Ii	Ьь	Ii	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, lîmon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaiş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoresş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Uu	Юю	Üü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Хх	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Анкара готова дать время Дамаску на разоружение курдских отрядов

Этом сообщает EFE.

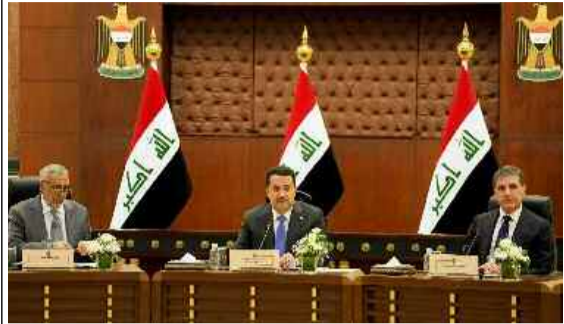
"Мы видим, что правительство Сирии выражает готовность договориться о завершении террора со стороны Сил самообороны сирийских курдов (...), и мы готовы дать возможность воплотить этот замысел в жизнь. Мы будем ждать этого", - сказал министр.

Таким образом в Анкаре дали понять, что пока отказываются от идеи военной операции против курдов в Сирии, считает EFE.

Ранее на этой неделе Фидан заявлял, что если курдские ополченцы, контролирующие достаточно большую территорию на северо-востоке Сирии, не сложат оружие, то Турция может начать против них военную операцию.

Президент Барзани проведет встречи с высшими лидерами Ирака

Офис президента Курдистана 12 января обнародовал повестку дня визита президента

Нечирвана Барзани в Багдад.

Сообщается, что в понедельник Барзани встретится с высшими чиновниками Ирака: президентом, премьер-министром, спикером парламента и главным судьей.

В воскресенье, 12 января, по прибытии в Багдад Барзани принял участие в заседании Коалиции государственной администрации, на котором присутствовали премьер-министр Мухаммед Шиас-Судани и спикер Махмуд Аль-Машхадани. На встрече обсуждались ключевые вопросы, влияющие на жизнь граждан Курдистана.

На встрече было заявлено, что "вопрос о зарплате сотрудников Курдистана является строго техническим, без политических мотивов, и все стороны призвали воздержаться от эскалации в СМИ".

Коалиция государственной администрации включает в себя шиитскую "Координационную структуру", курдские партии "Демократическая партия Курдистана" (ДПК) и "Патриотический союз Курдистана" (ПСК), а также суннитские арабские политические силы. Она была создана в 2022 году, чтобы положить конец политическому тупику и способствовать формированию инклюзивного правительства.

Турецкая торговая делегация прибыла в Дохук для укрепления экономических связей

Высокопоставленная турецкая торговая делегация, представляющая "Ассоциацию экс-

портеров Восточной и Центральной Анатолии" и Международную транспортную организацию "UN-D", 8 января посетила Дохук в Иракском Курдистане для укрепления торговых и промышленно-экономических отношений между Ираком и Турцией.

Президент Торгово-промышленной палаты Докука Шукри Джамил сообщил, что "турецкая делегация рассмотрела важные проблемы, с которыми сталкиваются торговцы в обеих странах, сосредоточившись на вопросах, связанных с пересечением границ, в частности, на пересечении границы Ибрагим Халиль. Обсуждения также касались путей оптимизации торговых потоков, включая транзит товаров через Турцию в Ирак и экспорт, прибывающий через турецкие порты".

Представители Турции подтвердили свою приверженность решению этих проблем совместно со своим правительством для содействия более бесперебойной торговле и перемещению товаров между двумя странами.

В 2024 году объем товарооборота между Ираком и Турцией достиг приблизительно 13 миллиардов долларов США, и прогнозируется дальнейший рост в 2025 году, что отражает укрепление экономических связей между соседними странами.

Курдистан в очередной раз призывает Багдад выполнить финансовые обязательства

Совет министров Регионального правительства Курдистана (КРГ) под председательством премьер-министра Масрура Барзани настоятельно призвал федеральное правительство в Багдаде полностью предоставить финансовые права курдского региона, подчеркнув приверженность всем обязательствам, изложенным в федеральном бюджете.

Во время заседания совета, на котором присутствовал заместитель премьер-министра Кубад Талабани, правительство рассмотрело финансовые проблемы 2024 года и сохраняющийся дефицит федеральных выплат заработной платы Региону Курдистан.

По словам Омеда Сабаха, начальника канцелярии Совета министров, федеральное правительство не выполнило своего обязательства по выплате полной заработной платы сотрудникам региона Курдистан. Несмотря на федеральные ассигнования в размере 11,576 триллионов иракских динаров в бюджете, КРГ сообщило о покрытии дефицита заработной платы за счет 960 миллиардов динаров из внутренних доходов при сохранении основных услуг и инвестиционных проектов.

На встрече также обсуждался недавний прогресс в оцифровке систем расчета заработной платы в рамках проекта биометрической регистрации. Абдул Хаким Хасрав, глава Управления координации и мониторинга, представил обновленную информацию об интеграции биометрических данных и систем расчета заработной платы для обеспечения прозрачности и точности. КРГ подчеркивает, что все необходимые данные, включая количество рабочих мест и системы расчета заработной платы, были представлены в Багдад.

Совет подчеркнул, что он выполнил свои обязательства "наилучшим возможным образом"

и продолжает взаимодействовать с федеральным правительством для обеспечения предоставления срочных финансовых выплат. КРГ постоянно вынуждено решать проблему задержек со стороны министерства финансов Багдада, из-за которых заработная плата бюджетников региона остается невыплаченной.

В заключение премьер-министр Барзани вновь подчеркнул важность разрешения этих финансовых споров и необходимость сотрудничества для решения более широких вопросов, включая возобновление экспорта нефти и обеспечение региональной стабильности.

Демирташ поддержал возобновление мирных переговоров в Турции

Заклученный в тюрьму курдский политик и бывший соруководитель прокурдской "Народной партии равенства и демократии" (DEM) Селлахаттин Демирташ выразил свою поддержку возобновлению мирных переговоров в Турции.

В заявлении, опубликованном в социальных сетях в субботу, 11 января, Демирташ призвал положить конец конфликту и насилию, поддержав текущие инициативы по примирению между "Рабочей партией Курдистана" (РПК) и турецким государством.

"Как субъекты, вовлеченные в демократическую и мирную политику, мы желаем, требуем и поддерживаем окончательное прекращение конфликтов и насилия", — заявил Демирташ, подчеркнув свою готовность поддержать любую мирную инициативу, возглавляемую Абдуллою Оджаланом, лидером РПК, находящимся в заключении с 1999 года.

Призыв к миру прозвучал после редкого визита к Оджалану делегации DEM в результате изменения жесткой позиции турецкого правительства в отношении запрета контактов с лидером РПК. Первин Булдан, один из посетивших его политиков, описал встречу с Оджаланом как "гораздо более обнадеживающую" по

сравнению с периодом рухнувшего мирного процесса десятилетней давности.

Демирташ, который находится в тюрьме с 2016 года по обвинению в связях с РПК, также подчеркнул, что главная ответственность за мир лежит на Оджалане, правительстве и парламенте. "Мы будем с г-ном Оджаланом, если он возьмет на себя инициативу по этому вопросу, когда будут выполнены условия", — добавил он.

Мирная инициатива начала зарождаться в прошлом году, когда Девлет Бахчели, лидер крайне правой "Партии националистического движения" (МНР), предложил пригласить Оджалана выступить в парламенте и объявить о роспуске РПК. Сообщалось, что Оджалан продемонстри-

ровал готовность сотрудничать по этим предложениям.

РПК, основанная в 1978 году, изначально стремилась к созданию независимого Курдистана, но с тех пор пересмотрела свои цели, требуя автономии. Группа официально признана Турцией террористической организацией.

Партия DEM пришла на смену "Народно-демократической партии" (НДП), которая сыграла ключевую роль в мирных переговорах десять лет назад, но подверглась гонениям в Турции в последствии. Провал этих переговоров в 2015 году привел к широкомасштабному насилию в преимущественно курдских юго-восточных регионах страны, что подчеркивает срочность поиска долгосрочного решения.

Нечирван Барзани прибыл в Багдад

12 января президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани прибыл в иракскую столицу Багдад с двухдневным визитом для решения критических вопросов, стоящих между федеральным правительством и Курдистаном.

Корреспондент "Shafaq News" сообщает, что Барзани намерен встретиться с высокопоставленными правительственными чиновника-

ми и политическими лидерами и примет участие в заседании "Коалиции государственного управления".

Повестка дня Барзани сосредоточена на разрешении давних споров, включая задержку выплаты заработной платы работникам Курдистана, внесение поправок в статью 12 федерального закона о бюджете и возобновление экспорта нефти через турецкий трубопровод

Джейхан.

Визит описывается курдскими аналитиками как "последняя возможность" для Багдада решить эти проблемы, а неспособность найти решения может побудить курдов "выйти из политического процесса Ирака".

Кризис заработной платы глубоко повлиял на Курдистан, вызвав забастовки и демонстрации в Сулеймании, в результате чего была нарушена работа школ, университетов и правительственных учреждений. Проблема, связанная с ассигнованиями из федерального бюджета и взносами региона в нефтяные доходы, сохраняется в течение многих лет.

После остановки экспорта нефти через порт Джейхан Багдад начал предоставлять кредиты для покрытия заработной платы бюджетников Курдистана.

В 2024 году Федеральный верховный суд поручил федеральному правительству выплачивать зарплату напрямую работникам, чтобы смягчить задержки, которые, тем не менее продолжились.

Представитель КСИР заявил о рухнувшей обороне Израиля после ударов Ирана

Ракетные удары Ирана по Израилю в 2024 году показали, что у еврейского государства отсутствует "оборонительный щит", о котором рассказывают израильские СМИ. Такое мнение выразил официальный представитель Корпуса стражей исламской революции (КСИР, элитные части иранских ВС) генерал-майор Али Мохаммад Наэзини.

"В ходе операций "Правдивое обещание - 1" и "Правдивое обещание - 2" (так в Иране называют ракетные удары по Израилю - прим. ТАСС) стало понятно, что у врага нет никакого оборонительного щита, его [оборона] рухнула. История о непобедимости [Израиля] - ложь", - приводит слова Наэзини телеканал SNN. "Враг не в

состоянии обнаружить и перехватить ракету [йеменского движения мятежников-хуситов] "Ансар Аллах". Но в средствах массовой информации он утверждает обратное", - добавил он.

По словам представителя, в западных и израильских СМИ создается "ложное представление об Исламской Республике Иран, ее называют слабой". "В реальности западные элиты и аналитические центры признают, что Иран - ключевой игрок в регионе, независимая страна и могущественная держава", - отметил Наэзини.

В 2024 году Иран и Израиль впервые за 45 лет противостояния нанесли прямые военные удары по территории друг друга, накалив и так нестабильную обстановку на Ближнем Востоке

до предела. 1 апреля 2024 года Израиль ударил по иранскому консульству в Дамаске, в результате погибли высокопоставленные генералы КСИР. В ночь на 14 апреля Тегеран провел операцию "Правдивое обещание - 1", атаковав еврейское государство ракетами и беспилотниками.

31 июля 2024 года, на следующий день после инаугурации нового иранского президента Масуда Пезешкиана, в Тегеране точечным ракетным ударом был убит глава политического бюро радикального палестинского движения ХАМАС Исмаил Хания. 27 сентября в результате израильской бомбардировки в Бейруте погибли генеральный секретарь ливанской шиитской организации "Хезболлах" Хасан Насрулла и заместитель командующего иранского КСИР генерал-майор Аббас Нилфорушан. В ответ Иран 1 октября нанес удар по Израилю ракетами, в том числе гиперзвуковыми. Операция получила название "Правдивое обещание - 2".

26 октября 2024 года израильская армия нанесла ответный удар по объектам противовоздушной обороны Ирана в провинциях Илам, Тегеран и Хузестан. В результате атаки Израиля погибли четыре иранских военнослужащих. Иран пригрозил новыми ударами по еврейскому государству и пообещал провести операцию "Правдивое обещание - 3".

Канада обязуется расширять коммерческие сети в Курдистане

Посол Канады в Ираке Кристофер Бём встретился с членами Торгово-промышленной палаты Эрбиля (ЕССИ) для укрепления коммерческой сети и изучения дополнительных инвестиционных возможностей. Во время пресс-конференции в Эрбиле посол сказал, что "всегда замечал изменения во время своих визитов в Курдистан", и выразил уверенность в том, что Курдистан имеет потенциал стать ключевым коммерческим центром для канадских предпринимателей. Он добавил, что Канада поддерживает все усилия правительства Курдистана по расширению рынка труда и инвестиционных возможностей. Со своей стороны, президент ЕССИ Кайлан Хаджи Саид заявил, что "деловой и инвестиционный климат в Курдистане, особенно в Эрбиле, весьма развит, поэтому страны мира, особенно Канада, стремятся расширить свое коммерческое присутствие в регионе".

Масуд Барзани принял делегацию ENKS

8 января в своей резиденции в Салахадине лидер "Демократической партии Курди-

стана" (ДПК) Масуд Барзани принял делегацию "Курдского национального совета Сирии" (ENKS).

Согласно заявлению офиса Барзани, встреча была посвящена обмену мнениями о перспективах текущей ситуации в Сирии и позиции курдских партий относительно текущих преобразований.

Лидер ДПК выразил свою поддержку курдскому делу в Сирии и подчеркнул важность сплоченности курдских фракций и соблюдения интересов курдского народа в Сирии. Он призвал "использовать диалог и мирные средства для разрешения разногласий", — сказано в заявлении.

ДПК и ПСК разрабатывают проект новой программы кабинета министров

Делегации "Демократической партии Курдистана" (ДПК) и "Патриотического союза Курдистана" (ПСК) 9 января в конференц-зале имени Саада Абдуллы в Эрбиле встретились в третий раз по

вопросу проекта соглашения о новом Региональном правительстве Курдистана (КРГ).

По данным телеканала "Kurdistan24", проект соглашения включает 15 ключевых пунктов, касающихся общих целей и нерешенных споров. Обсуждения были сосредоточены на определении полномочий президента региона, премьер-министра, заместителя премьер-министра, министров и генеральных директоров, а также на сборе и распределении доходов по провинциям.

Технические группы обеих партий провели три дня, обсуждая проект, и достигли консенсуса по большинству пунктов. Эти позиции будут рассмотрены высокопоставленными политическими делегациями на предстоящих встречах на следующей неделе с планами дальнейших обсуждений и практических решений оставшихся разногласий. Завершенный на 90% проект послужит планом на следующие четыре года. Он охватывает структуру управления, распределение доходов и обязанности по управлению кризисами.

20 октября 2024 года в Иракском Курдистане состоялись парламентские выборы, на которых ДПК и ПСК утвердились как самые крупные партии, получив 39 и 23 места соответственно. Ожидается, что новая программа кабинета укрепит внутреннее управление, одновременно повышая способность Курдистана привлекать иностранные инвестиции и участвовать в международной дипломатии.

Стабильный план управления будет иметь решающее значение для навигации в будущих вызовах и возможностях, укрепляя роль Курдистана как ключевого игрока в политике Ближнего Востока. Ясность и направление, предоставляемые новой программой, рассматриваются как инструменты содействия экономическому росту, политической стабильности и региональному сотрудничеству.

Ожидается, что проект программы будет представлен высокопоставленным партийным делегациям на следующей неделе для окончательного рассмотрения, что станет важным шагом на пути к формированию будущего управления регионом Курдистан.

ДИПЛОМАТ

№ 02 (610) 08 - 14 январь 2025-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Барзани встретился с региональными консулами и иракским политическим лидером в Эрбиле

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), 9 января провел несколько встреч на высоком уровне, в том числе с Фармарзом Асади, недавно назначенным генеральным консулом Исламской Республики Иран в Эрбиле, и Назимом Хазури, уходящим генеральным консулом Палестины.

Во время встречи с Асади в своем офисе в Пирмаме

Барзани поздравил иранского дипломата с его новой должностью и подчеркнул важность укрепления прочных отношений между регионом Курдистан и Исламской Республикой Иран. Он подчеркнул необходимость сотрудничества на фоне текущих событий на Ближнем Востоке.

Позже в тот же день Барзани принял Хазури, который посетил его, чтобы отметить завершение своего срока

службы в Иракском Курдистане. Хазури выразил свою благодарность за поддержку Барзани во время его пребывания в должности, в то время как Барзани поблагодарил его за его усилия и пожелал ему успехов в будущих начинаниях.

Барзани также приветствовал шейха Хамиса Ханджара, видного иракского политического деятеля. Обсуждения были сосредоточены на политической ситуации и ситуации в сфере безопасности в Ираке, а также на отношениях между Эрбилем и Багдадом.

На всех трех встречах Барзани подчеркивал важность дипломатических связей и региональной стабильности, отражая роль Курдистана в укреплении сотрудничества и решении меняющейся динамики Ближнего Востока.

В Курдистане снизилось количество нарушений в отношении журналистов

Синдикат журналистов Курдистана (KJS) сообщил о значительном снижении нарушений в отношении журналистов в регионе Курдистан в 2024 году.

Во время пресс-конференции в субботу член Синдиката Мохаммед Акрави объявил, что в ежегодном отчете зафиксировано 43 инцидента, затронувших 73 журналиста по всему региону Курдистан. "Эти нарушения включали воспрепятствование журналистским обязанностям, физические нападения и конфискацию оборудова-

ния некоторыми службами безопасности".

В отчете также отмечено 13 случаев в Эрбиле, по 9 в Дохуке и Сулеймании, 5 в администрации Сорана, 3 в администрации Гармияна, 2 в Халабдже и случаи в Киркуке и Ниневи, - 2 и 3 соответственно.

Акрави подчеркнул позитивное развитие в 2024 году, заявив, что "не было зафиксировано никаких нарушений в отношении женщин-журналистов", что является значительным улучшением по сравнению

с предыдущими годами.

Синдикат подчеркнул важность постоянного сотрудничества между силами безопасности и журналистами для защиты свободы прессы.

В свою очередь, Виан Аббас, глава отделения Синдиката в Дохуке, объяснила снижение числа случаев "улучшением сотрудничества между органами безопасности и Синдикатом".

Она отметила, что это сотрудничество способствовало созданию более безопасной среды для журналистов и расширило их свободу передвижения, что позволило им выполнять свои обязанности с меньшими ограничениями.

В 2023 году сообщалось о 45 случаях нарушения прав СМИ и журналистов по сравнению с 73 случаями в 2022 году. Согласно статистике, за 15-летний период с 2008 по 2022 год в отношении журналистов было зафиксировано 1289 нарушений.

Премьер-министр Барзани призывает Багдад соблюдать конституционные права Курдистана

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани призвал федеральное правительство в Багдаде уважать конституционные права курдского народа и

в полной мере предоставлять финансовые права курдскому региону.

Призыв прозвучал 9 января во время встречи премьер-министра Барзани с заместителем посла Италии в Ираке Кьярой Франчини. На встрече стороны обсудили укрепление двусторонних связей, а также рассмотрели региональные события.

"На встрече основное внимание уделялось укреплению двустороннего сотрудничества, особенно в сфере экономики и торговли, а также решению более широкой ситуации в Ираке и регионе", — говорится в заявлении офиса премьер-министра Барзани.

"Они также подчеркнули важность разрешения споров между регионом Курдистан и федеральным правительством Ирака, и уважения конституционных прав народа Курдистана".

Продолжающиеся финансовые споры между Эрбилем и Багдадом привели к тому, что государственные служащие региона Курдистан столкнулись с дефицитом заработной платы. Региональное правительство Курдистана (КРГ) обвиняет Багдад в удержании средств, выделенных на зарплаты.

На заседании Совета министров 8 января премьер-министр Барзани подчеркнул необходимость соблюдения Багдадом федерального закона о бюджете. Заместитель премьер-министра Кубад Талабани и совет рассмотрели финансовые проблемы 2024 года, отметив, что КРГ использовало 960 миллиардов иракских динаров из внутренних доходов для покрытия дефицита заработной платы.

По словам Омеда Сабаха, начальника канцелярии Совета министров, Багдад до сих пор не выполнил свое распределение в размере 11,576 триллионов динаров, что вынуждает КРГ поддерживать услуги и инвестиционные проекты с ограниченными ресурсами.

Премьер-министр Барзани подтвердил важность разрешения споров путем диалога и взаимного уважения, обеспечивая стабильность как для Курдистана, так и для Ирака.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR SULEYMAN

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə

S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakı Az1040, soyaq

S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица

С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500